

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Με λογισμό και μ' όνειρο

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ
ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Ε΄ & ΣΤ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΑΝΤΑ ΚΑΤΣΙΚΗ-ΓΚΙΒΑΛΟΥ
ΤΖΙΝΑ ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ Σ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ
ΣΤΕΛΛΑ ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ
ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

2ος τόμος
Κεφάλαια Γ1 – ΣΤ4

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

**Άντα Κατσίκη – Γκίβαλου, καθηγήτρια Ελληνικής
Φιλολογίας Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών**

**Τζίνα Καλογήρου, λέκτορας Διδακτικής της
Λογοτεχνίας Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών**

**Γιάννης Σ. Παπαδάτος, σχολικός σύμβουλος,
διδάσκων στο Μ.Δ.Δ.Ε.**

Στέλλα Πρωτονοταρίου, δασκάλα

**Θεοδόσης Πυλαρινός, δ.φ., διδάσκων Πανεπιστημίου
Πατρών**

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ:

Χρίστος Παπαρίζος, Σύμβουλος Π.Ι.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΟΜΑΔΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

Άντα Κατσίκη – Γκίβαλου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ:

Κωνίνος Μπαλάσκας, Σύμβουλος Π.Ι.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ:

Δημήτριος Κουκολομάτης, Πρόεδρος

Ανθούλα Δανιήλ

Γεώργιος Οικονόμου

Εύη Σκάρλου

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ:

Νάντια Κουτσουρούμπα

**ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΓΡΑΦΙΚΑ,
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:**

Βασιλική Μπεκυρά

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Εκδόσεις Πατάκη

ΜΑΚΕΤΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Βάσω Ψαράκη

ΦΙΛΜ-ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΜΟΝΤΑΖ:

Κέντρο Γρήγορης Εκτύπωσης

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ
Ομάδα Εργασίας, Αποφ. 16158/6-11-06
*και 75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ***

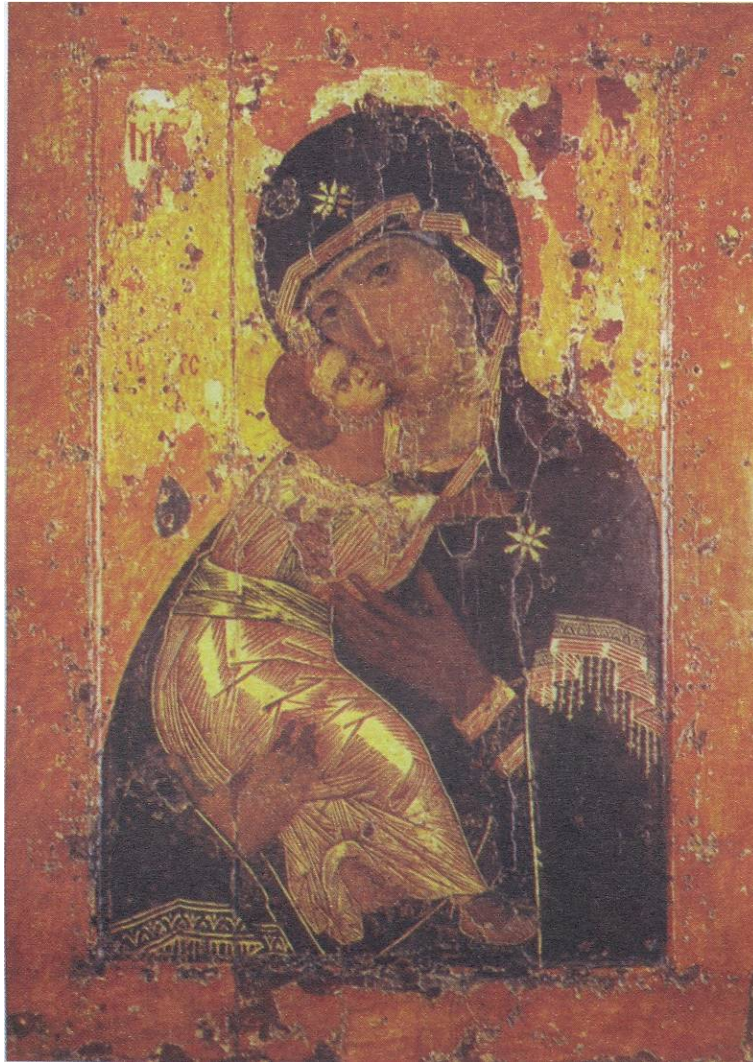
Η οικογένειά μας

Γιώργου Σικελιώτη,
*Άνδρας, γυναίκα
και παιδί*

Γιώργος Σικελιώτης (1917 – 1984)

*Ζωγράφος που εμπνεύστηκε από τη
λαϊκή τέχνη, τη βυζαντινή αγιογραφία
και τον κόσμο του Καραγκιόζη.*

***Παναγία του Βλαδιμήρ. Βυζαντινή εικόνα,
α΄ τρίτο 12ου αιώνα, Μόσχα***

Γ1

Η μητέρα μου στην εκκλησία

Άλλαξε τη μπόλια* της η μητέρα μου κι ετοιμάστηκε να πάει στην εκκλησία.

Καθαρή σαν αστέρι,
παρόλα τα μαύρα της, κατεβαίνει τα πέτρινα
σκαλοπάτια κοιτάζοντας την ευγένεια του ήλιου
και τις άσπρες πορτοκαλιές. Δεν ξέρει η μητέρα μου
τι είναι ο ήλιος. Τον φαντάζεται αγάπη
που ανατέλλει στον ουρανό – δεν ξέρει η μητέρα μου.

ωξω

Δεν ξέρει αν ήτανε Σάββατο χτες,
δεν ξέρει αν αύριο είναι Δευτέρα.
Ωστόσο τις μέρες τις γνωρίζει καλά.
Η Κυριακή μυρίζει βασιλικό
κι η φωνή της καμπάνας είναι γλυκιά.
Δεν ξέρει πώς γίνεται. Γύρω της όλα
φαίνονται φρέσκα, δείχνουν αλλιώς.

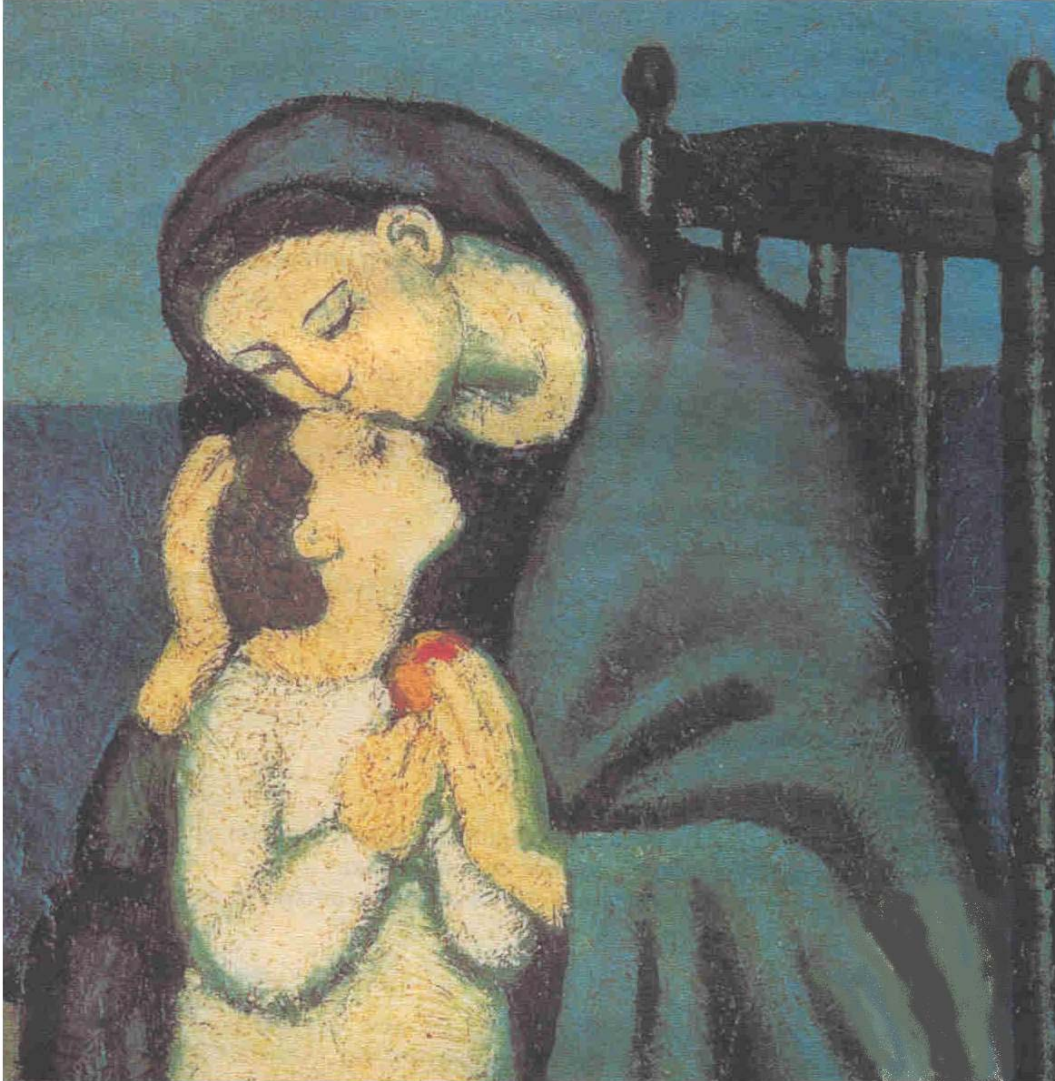
(η) μπόλια: γυναικείο μαντίλι για το κεφάλι

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Ποια είναι η σχέση της μητέρας με τη φύση;
2. Να γράψετε ένα σύντομο κείμενο για την καθημερινή ζωή της μητέρας, χρησιμοποιώντας τη φαντασία σας, αλλά και στοιχεία που σας δίνει το ποίημα.
3. Παρατηρήστε τις εικόνες των σελίδων 6, 8, 9 και 14, και ύστερα να τις συγκρίνετε.

- Βιογραφία του Νικηφόρου Βρεττάκου υπάρχει στη σελίδα 96 του 1ου τόμου

Πάμπλο Πικάσο, *Μητρότητα* (λεπτομέρεια)

Πάμπλο Πικάσο (1881 - 1973)

Κορυφαίος ζωγράφος του 20ού αιώνα, θεμελιωτής του κυβισμού. Θέματά του: Καλλιτέχνες του τσίρκου, κατατρεγμένοι άνθρωποι, ισπανικές ταυρομαχίες.

Γ2

Δέησις

Η θάλασσα στα βάθη της πήρ'* έναν ναύτη. –
Η μάνα του, ανήξερη, πιαίνει* κι ανάφτει

στην Παναγία μπροστά ένα υψηλό κερι
για να επιστρέψει γρήγορα και ναν* καλοί καιροί –

και όλο προς τον άνεμο στήνει τ' αυτί.
Αλλά ενώ προσεύχεται και δέεται αυτή,

η εικών ακούει, σοβαρή και λυπημένη,
ξεύροντας πως δεν θα 'λθει πια ο υιός που περιμένει.

πήρ' (παίρνω): πήρε ❖
πιαίνει (πιαίνω): πηγαίνει ❖
ναν: να είναι

Βάσως Κατράκη, *Μάνα*
(*Το παιδί στη νεοελληνική*
τέχνη, εκδ. Adam)

Βάσω Κατράκη (1914-1988)

*Σημαντική χαράκτρια και
ζωγράφος. Το έργο της
χαρακτηρίζεται από λιτότητα και
εκφραστική δύναμη.*

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Ποια συναισθήματα σας προκαλεί το ποίημα; Αν μπορούσατε να μιλήσετε στη χαροκαμένη μάνα, τι θα της λέγατε, πώς θα την παρηγορούσατε;
2. Προσέξτε τις ομοιοκαταληξίες του ποιήματος, ιδιαίτερα του δεύτερου και τρίτου δίστιχου. Τι παρατηρείτε; Τέτοιες ομοιοκαταληξίες θα συναντήσουμε και σε άλλα ποιήματα του Καβάφη, όπως στα «Τείχη», όπου συνδυάζει ομόηχες λέξεις: «τύχη», «τύχει», «τείχη». Μπορείτε να βρείτε και σεις τέτοιες ομόηχες λέξεις, αν θέλετε, με τη βοήθεια ενός λεξικού. Ιδέες μπορείτε να αντλήσετε και από το βιβλίο της Θέτης Χορτιάτη, *Παιχνιδόλεξα*.
3. Στην ελληνική και παγκόσμια ποίηση υπάρχουν πολλά ωραία ποιήματα για τη μητέρα. Να βρείτε τέτοια και να φτιάξετε δικές σας ποιητικές ανθολογίες.
4. Στο διήγημα «Τ' αγνάντεμα» του Αλ. Παπαδιαμάντη (3ος τόμος, σελ. 56) η θάλασσα φουσκώνει και καταπίνει επίσης το ναυτικό. Διαβάστε παράλληλα τα δύο κείμενα, για να εντοπίσετε, ομοιότητες και διαφορές.

Κωνσταντίνος Καβάφης
(Αλεξάνδρεια Αιγύπτου
1863-1933)

Ποιητής, από τους σημαντικότερους της νεοελληνικής λογοτεχνίας, με μεγάλη διεθνή αναγνώριση. Με τη μελέτη, κυρίως της ιστορίας, απέκτησε βαθύτατη μόρφωση. Έζησε λίγα χρόνια στο Λονδίνο και στην Κωνσταντινούπολη. το μεγαλύτερο όμως μέρος της ζωής του το πέρασε στην Αλεξάνδρεια. Στην ποίησή του καταπιάνεται με θέματα φιλοσοφικά, ιστορικά (παρμένα κυρίως από την ιστορία των ελληνοιστικών χρόνων) και ερωτικά.

Γ3

Η μάνα μου

Η μάνα μου φοράει τσεμπέρι*
σαν τις μανάδες τις παλιές.
Παίρνει την Παναγιά απ' το χέρι
και τρέχουνε στις γειτονιές
και σμίγουνε με τον κοσμάκη
που λέει το ψωμί ψωμάκι.

Κι όταν γυρνάνε κούτσα κούτσα
σαν δυο σκιές μες στη βραδιά
με τα φτωχόρουχά τους λούτσα
από βροχή και λασπουριά
δεν ξέρω να τις ξεχωρίσω
ποιανής το χέρι να φιλήσω.

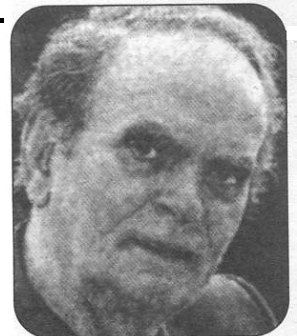
(το) τσεμπέρι: γυναικείο μαντίλι για το κεφάλι

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Ποιες είναι οι ομοιότητες μάνας και Παναγιάς στο ποίημα;
2. Ποια τα κοινά σημεία ανάμεσα στη μητέρα του κειμένου μας και σ' εκείνην του ποιήματος του Νικηφ. Βρεττάκου «Η μητέρα μου στην εκκλησία»; (σελ. 7)
3. Περιγράψτε σ' ένα σύντομο κείμενο (ή συζητήστε στην τάξη) τη ζωή, τις ασχολίες, την εμφάνιση κ.λπ. μιας σύγχρονης μάνας ή και της δικής σας μητέρας.

Λευτέρης Παπαδόπουλος
(Αθήνα 1933)

Γνωστός ποιητής, στιχουργός και δημοσιογράφος. Πολλά ποιήματά του έχουν μελοποιηθεί από κορυφαίους Έλληνες συνθέτες και έχουν αγαπηθεί και τραγουδηθεί από το λαό μας. Έργα του: *Τα τραγούδια μου* και *Οι παλιοί συμμαθητές* (πεζό).

**Μαζάτσιο, Παναγία και βρέφος
(Γκαλερί Ουφίτσι, Φλωρεντία)**

Μαζάτσιο (1401 - 1428)

**Με το όνομα αυτό είναι γνωστός ο
Φλωρεντινός ζωγράφος Τομάζο ντι
Τζοβάνι. Οι μορφές του, αυστηρές και λιτές,
εκφράζουν υψηλά συναισθήματα.**

Γ4

Ο κορυδαλλός

Γλυκά θροΐζουν γύρω μου τα δένδρα. Τι υψηλός και
αίθριος*
που είναι ο ουρανός! Μες στην ψυχή μου το ουράνιον
τόξον
και στην καρδιά μου μέσα – στιλπνός*, πασίχαρος*
κορυδαλλός – λαλεί ο μικρός μου γιος.

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Το πρόσωπο που μιλά στο κείμενο είναι ευτυχισμένο. Γιατί; Με ποιες λέξεις εκφράζει την ευτυχία του;
2. «Μες στην ψυχή μου το ουράνιον τόξον»: Εσείς πώς θα νιώθατε, αν μέσα στην ψυχή σας είχατε ένα ουράνιο τόξο;

αίθριος: καθαρός και φωτεινός ❖ στιλπνός:
λαμπερός, γυαλιστερός ❖ πασίχαρος: εξαιρετικό
χαρούμενος, ολόχαρος

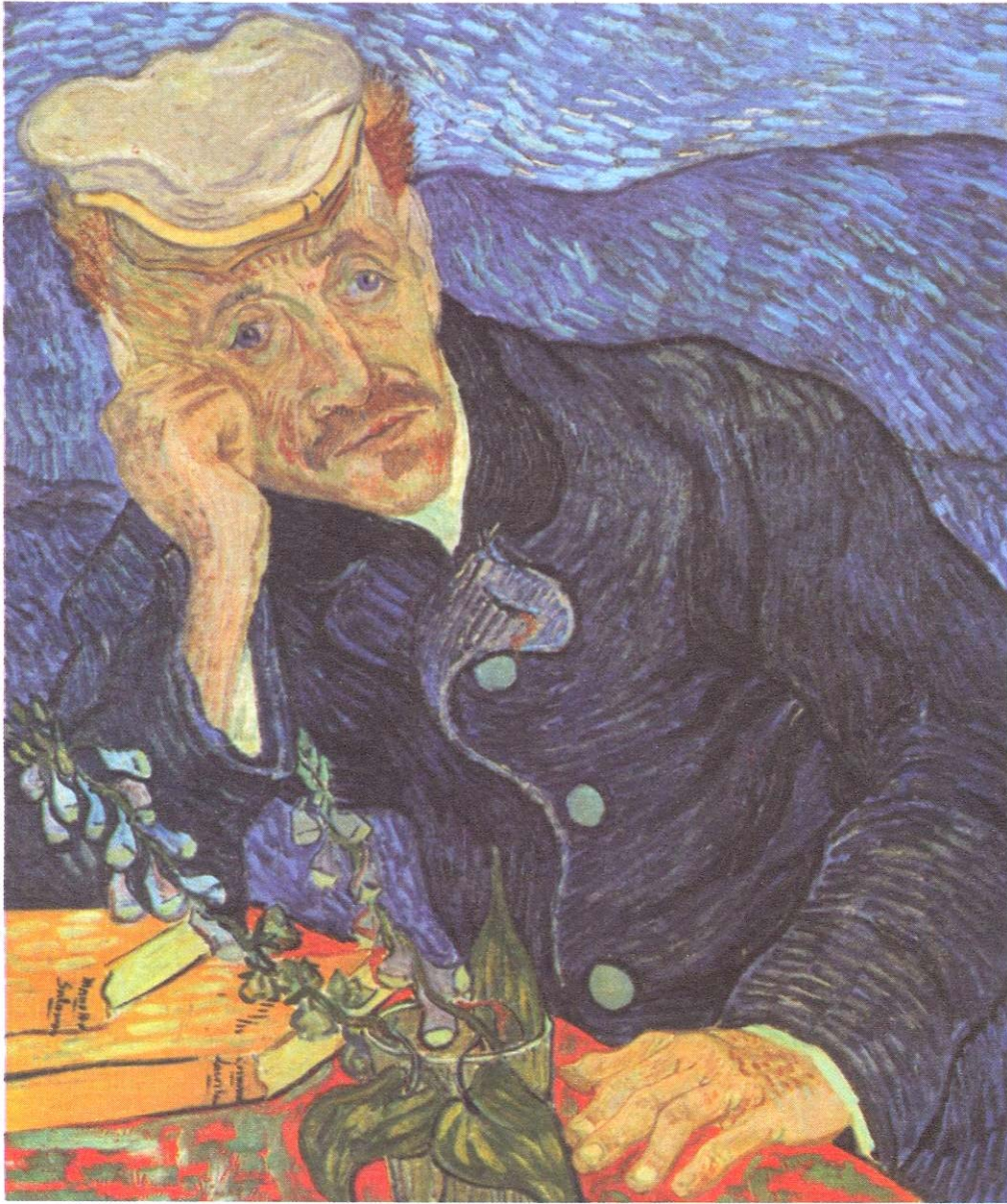
Ανδρέας Εμπειρικός

(Βραΐλα Ρουμανίας 1901 – Αθήνα 1975)

Ποιητής και πεζογράφος, εισηγητής της υπερρεαλιστικής ποίησης στην Ελλάδα.

Σπούδασε ψυχανάλυση και για μεγάλο διάστημα εργάστηκε ως ψυχαναλυτής. Επίσης, ασχολήθηκε με τη φωτογραφία. Από τα κύρια θέματα του έργου του είναι ο έρωτας και η γυναίκα. Πολλά ποιήματά του έχουν μορφή πεζού και διακρίνονται για την ειρωνική διάθεση, το σκόπιμο ρητορικό ύφος και την παράλληλη χρήση καθαρεύουσας και δημοτικής. Έργα του: *Ενδοχώρα, Υψικάμινος, Γραπτά ή Προσωπική μυθολογία, Οκτάνα κ.α.*

Βίνσεντ Βαν Γκογκ, *Πορτρέτο του δρ. Γκασέ*

Γ5

Η καρδιά ενός ποντικού

Τις μάγισσες σήμερα δεν τις ξεχωρίζεις. Είναι συνηθισμένες γυναίκες, γι' αυτό και μπορούν να κυκλοφορούν απαρατήρητες ανάμεσά μας. Σκοπός τους είναι να απαλλαγούν από τα παιδιά. Έτσι, λοιπόν, μεταμόρφωσαν σε ποντίκι το μικρό πρωταγωνιστή του μυθιστο-ρήματος, που από λάθος παρακολούθησε ένα συνέδριό τους. Ο ήρωάς μας, ωστόσο, δεν έμεινε με δεμένα τα χέρια. Με τη βοήθεια της γιαγιάς του και της φόρμουλας 86 –Ποντικοκατασκευή Αργής Δράσης, καταδίωξε και εξολόθρευσε τις κακές μάγισσες.

Ήταν υπέροχα που ξαναβρεθήκαμε πάλι στη Νορβηγία, στο όμορφο παλιό σπίτι της γιαγιάς μου. Μα τώρα που ήμουν τόσο μικροσκοπικός, τα πάντα έμοιαζαν διαφορετικά και μου πήρε αρκετό χρόνο να προσαρμοστώ. Ο δικός μου κόσμος ήταν ο κόσμος των χαλιών, των ποδιών των τραπεζιών και των καρεκλών και οι μικρές χαραμάδες πίσω από τα μεγάλα έπιπλα. Μια κλειστή πόρτα δε θα μπορούσε ν' ανοίξει και τίποτα από όσα βρίσκονταν πάνω σ' ένα τραπέζι δε θα μπορούσα πια να φτάσω.

Αλλά μετά από λίγες μέρες, η γιαγιά μου έβαλε το μυαλό της να δουλέψει σκληρά και να σκεφτεί μικροεφευρέσεις που θα έκαναν τη ζωή μου πιο εύκολη.

Η γιαγιά μου μου έφτιαξε μια μικροσκοπική οδοντόβουρτσα, χρησιμοποιώντας ένα σπιρτόξυλο για χερούλι, και σ' αυτό κόλλησε μικρά κομμάτια τρίχας, που είχε κόψει από μια βούρτσα των μαλλιών της.

- Δεν πρέπει να τρυπήσουν τα δόντια σου, μου είπε. Δεν μπορώ να πάω ένα ποντίκι στον οδοντίατρο! Θα πίστευε πως έχει να κάνει με τρελή!

- Είναι αστείο, είπα, αλλά από τότε που έγινα ποντίκι, μισώ τη γεύση των γλυκών και της σοκολάτας. Γι' αυτό και δεν πιστεύω πως θα χαλάσουν τα δόντια μου.

- Θα πρέπει να συνεχίσεις να βουρτσίζεις τα δόντια σου μετά από κάθε γεύμα, είπε η γιαγιά μου.

Κι έκανα όπως με συμβούλεψε.

Για μπανιέρα μού έδωσε μια ασημένια ζαχαριέρα κι έκανα μπάνιο σ' αυτήν κάθε βράδυ πριν πάω για ύπνο. Δεν επέτρεπε σε κανέναν άλλο να μπαίνει στο σπίτι. Μέναμε ολομόναχοι οι δυο μας κι ήμασταν πολύ ευτυχισμένοι ο ένας με τη συντροφιά του άλλου.

Ένα βράδυ η γιαγιά μου κάπνιζε το μαύρο της πούρο, ενώ εγώ μισοκοιμόμουν μακάρια στη ζεστή αγκαλιά της.

- Μπορώ να σε ρωτήσω κάτι, γιαγιά; είπα.

- Ρώτησέ με ό,τι θέλεις, αγαπούλα μου.

- Πόσα χρόνια ζει ένα ποντίκι;

- Α, είπε. Την περίμενα αυτή την ερώτηση.

Ακολούθησε σιωπή. Καθόταν εκεί καπνίζοντας και κοίταζε τη φωτιά.

- Λοιπόν, είπα, πόσα χρόνια ζούμε εμείς τα ποντίκια;

- Κάθισα και διάβασα όλα όσα έχουν σχέση με τα ποντίκια, είπε. Προσπάθησα ν' ανακαλύψω τα πάντα που έχουν να κάνουν με τα ποντίκια.

- Συνέχισε λοιπόν, γιαγιά. Γιατί δε μου λες;

- Αν πραγματικά θέλεις να το μάθεις, είπε, φοβάμαι πως ένα ποντίκι δε ζει για πάρα πολύ μεγάλο διάστημα.

- Πόσο διάστημα; ρώτησα.

- Λοιπόν, ένα φυσιολογικό ποντίκι ζει μόνο γύρω στα τρία χρόνια, είπε. Μα εσύ δεν είσαι φυσιολογικό. Είσαι άνθρωπος – ποντίκι, κι αυτό είναι πολύ διαφορετικό.

**Ζωγραφιά
της Μπέατριξ Πότερ**

- Πόσο διαφορετικό; ρώτησα. Πόσο διάστημα ζει ένας άνθρωπος – ποντίκι, γιαγιά;
- Περισσότερο, είπε. Πολύ περισσότερο.
- Πόσο πολύ περισσότερο; ρώτησα.
- Ένας άνθρωπος – ποντικός είναι σχεδόν σίγουρο πως ζει τρεις φορές περισσότερο σε διάρκεια από ένα φυσιολογικό ποντίκι, είπε η γιαγιά μου. Γύρω στα εννιά χρόνια.
- Πολύ καλά! Φώναξα. Αυτό είναι σπουδαίο! Είναι τα καλύτερα νέα που άκουσα στη ζωή μου!
- Γιατί το λες αυτό; ρώτησε ξαφνιασμένη.
- Γιατί ποτέ δε θα ήθελα να ζήσω περισσότερο από σένα, της είπα. Δε θα το άντεχα να με φρόντιζε κανείς άλλος εκτός από σένα.

Ακολούθησε μια μικρή σιωπή. Είχε ένα μοναδικό τρόπο να με χαϊδεύει πίσω από τ' αυτιά με την άκρη του δαχτύλου της. Ένιωθα υπέροχα.

- Πόσων ετών είσαι, γιαγιά; ρώτησα.
- Ογδόντα έξι, είπε.
- Θα ζήσεις ακόμα άλλα οκτώ με εννιά χρόνια;
- Πιθανόν, είπε. Με λίγη τύχη.
- Πρέπει να ζήσεις, της είπα. Γιατί τότε θα είμαι ένα πολύ γέρικο ποντίκι κι εσύ θα είσαι μια πολύ γριά γιαγιά και θα πεθάνουμε μαζί και οι δύο.

- Αυτό θα ήταν υπέροχο, είπε.

Μετά από αυτή την κουβέντα με πήρε για λίγο ο ύπνος. Έκλεισα τα μάτια μου και δε σκεφτόμουν τίποτα κι ένιωσα γαληνεμένος.

- Θα ήθελες να σου πω κάτι για σένα που είναι πολύ ενδιαφέρον; Με ρώτησε η γιαγιά μου.

- Ναι, σε παρακαλώ, γιαγιά, είπα, χωρίς ν' ανοίξω τα μάτια μου.

- Δεν μπορούσα να το πιστέψω στην αρχή, αλλά είναι ολοφάνερο πως είναι αλήθεια, μου είπε.

- Για τι πράγμα μιλάς; Τη ρώτησα.

- Για την καρδιά ενός ποντικιού, είπε. Η καρδιά σου χτυπάει πεντακόσιες φορές το λεπτό! Δεν είναι εκπληκτικό;

- Δεν είναι δυνατόν, είπα, ανοίγοντας διάπλατα τα μάτια μου.

- Είναι αληθινό όπως το γεγονός πως αυτή τη στιγμή καθόμαστε εδώ και κουβεντιάζουμε, μου είπε. Είναι κάτι σαν θαύμα.

- Αυτό σημαίνει σχεδόν εννιά παλμούς το δευτερόλεπτο, φώναξα, κάνοντας τον υπολογισμό από μνήμης.

- Σωστά, είπε. Η καρδιά σου χτυπάει τόσο γρήγορα, που είναι αδύνατο να ξεχωρίσεις έναν έναν τους χτύπους της. Το μόνο που ακούει κανείς είναι ένας απαλός ήχος σαν βουητό.

Φορούσε ένα δαντελένιο φουστάνι και η δαντέλα μού γαργαλούσε συνέχεια τη μύτη. Αναγκάστηκα ν' ακουμπήσω το κεφάλι μου στα μπροστινά μου πόδια.

- Έχεις ακούσει ποτέ το βουητό της καρδιάς μου, γιαγιά; Τη ρώτησα.

- Συχνά, μου είπε. Το ακούω όταν είσαι ξαπλωμένος πολύ κοντά μου στο μαξιλάρι το βράδυ.

Μείναμε σιωπηλοί οι δυο μας μπροστά στη φωτιά για αρκετό διάστημα μετά από αυτή την κουβέντα μας και σκεφτόμασταν όλα αυτά τα θαυμαστά πράγματα.

- Αγαπούλα μου, είπε στο τέλος, είσαι σίγουρος πως δε σε πειράζει που θα παραμείνεις ποντίκι για όλη την υπόλοιπη ζωή σου;

- Δε με νοιάζει καθόλου, της είπα. Δεν έχει σημασία το ποιος είσαι ή με τι μοιάζεις για όσο διάστημα κάποιος σ' αγαπάει και νοιάζεται για σένα.

μετάφραση: Κώστια Κοντολέων

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Τι χαρακτηρίζει τη σχέση της γιαγιάς και του ποντικού εγγονού της; Να βρείτε φράσεις από το κείμενο που να δείχνουν αυτό.
2. Ας υποθέσουμε ότι μια μάγισσα σας μεταμορφώνει σε μικρό ζώο ή σε κάποιο άλλο πλάσμα. Μπορείτε να περιγράψετε την καινούργια ζωή σας και να μιλήσετε για τη συμπεριφορά σας και τις νέες σχέσεις που θα συνάψετε;
3. Προσπαθήστε να γράψετε ένα παραμύθι με μάγους και μάγισσες.

Ρόαλντ Νταλ

Γεννήθηκε στην Ουαλία, αλλά σπούδασε και ζει στην Αγγλία, όπου θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους Άγγλους πεζογράφους. Στα βιβλία του για παιδιά κυριαρχεί το χιούμορ και η φαντασία. Πιστεύει ότι «είναι δυσκολότερο να γράφεις για παιδιά, γιατί είναι δύσκολο να κερδίσεις την προσοχή τους, όταν ξέρουν, βέβαια, πως στο διπλανό δωμάτιο τα περιμένει η τηλεόραση. Αν όμως τα καταφέρεις, είναι μεγάλη η χαρά». Έργα του: *Ματίλντα*, *ΜΦΓ – Ο Μεγάλος Φιλικός Γίγαντας*, *Ο Τσάρλι και το εργοστάσιο σοκολάτας*, *Ο Τσάρλι και ο μεγάλος γυάλινος ανελκυστήρας*, *Ντάνι, ο πρωταθλητής του κόσμου* κ.ά.

Γ6

Νανούρισμα

Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
Τον ύπνο φέρνω σου από κήπων μονοπάτια
Τι πράσινες κληματαριές στα καστανά σου μάτια
Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
και στ' αγγελούδια να γελάει σου η ψυχή
νάني μου, εσύ.

☪

Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
Τον ύπνο φέρνω σου απ' του πόντου τον αφρό
Ύπνο πλατύ και δροσερό, σα μέλισσας χορό αλαφρό
Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
κάτω απ' τ' ανέμου το λευκό πανί
νάني μου, εσύ.

☪

Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
Τον ύπνο φέρνω σου απ' αστέρια μακρινά
Ύπνο γλαυκόμαυρο* σε χρώματα βελούδινα
Κοιμήσου, εσύ ομορφούλα μου, κοιμήσου
στο προσκεφάλι σου η καρδιά μου ξαγρυπνεί
νάني μου, εσύ.

μετάφραση: Γιάννης Ρίτσος

γλαυκόμαυρο (γλαυκόμαυρος): με γαλανόμαυρο χρώμα. Γαλανό, όπως ταιριάζει στο αισιόδοξο μέλλον ενός παιδιού, και μαύρο, γιατί τέτοιο χρώμα έχει το σκοτάδι του ύπνου. Αξίζει να προσεχτεί ότι το γαλανό, το αισιόδοξο και φωτεινό, προηγείται στη σύνθετη αυτή λέξη

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

- 1. Σε ποιον, κατά τη γνώμη σας, απευθύνεται το νανούρισμα; Ποια συναισθήματα κυριαρχούν σ' αυτό;**
- 2. Ποιες εικόνες χρησιμοποιεί ο ποιητής; Να αποδώσετε με ένα σχέδιο ή σκίτσο αυτή που σας αρέσει περισσότερο.**
- 3. Να συγκρίνετε το νανούρισμα αυτό με τα δημοτικά νανουρίσματα της σελ. 19 του 4ου τόμου.**
- 4. Συνθέστε και εσείς ένα νανούρισμα για ένα μικρό αδερφάκι, έναν αγαπημένο φίλο, ένα λατρεμένο πρόσωπο, ηχογραφήστε το και ακούστε το μαζί τους.**

Ναζίμ Χικμέτ

(Θεσσαλονίκη 1902 – Μόσχα 1963)

Τούρκος ποιητής και θεατρικός συγγραφέας, μία από τις σημαντικότερες μορφές της τουρκικής λογοτεχνίας του 20ού αιώνα. Έζησε για πολλά χρόνια στην πρώην Σοβιετική Ένωση και σε άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Αγωνίστηκε για τη διάδοση των ιδεών του κομμουνισμού. Η ποίησή του εμπνέεται από τους κοινωνικούς αγώνες των ανθρώπων και διακρίνεται για την απλότητα, την ευαισθησία και την ποικιλία των θεμάτων της. Ποιητικά έργα του: *Η πολιτεία που έχασε τη μιλιά της*, *Γράμματα από τη φυλακή*.

Γ7

[Αποκριάτικη ιστορία]

Ο Δαμιανός καταγράφει στο ημερολόγιό του εμπειρίες και περιστατικά από τη σχολική και την οικογενειακή του ζωή. Με πολύ κέφι μας μιλά για την αδελφή του την Ασπασία, τους γονείς του, τους φίλους του και, κυρίως, για τις «μεγάλες αποφάσεις» του.

Μπορεί η Ασπασία να γκρινιάζει και να λέει πως στο σπίτι μας μέσα δεν κατοικεί μια οικογένεια, αλλά ένας «θίασος ποικιλιών»* (κάτι που εγώ, για να είμαι ειλικρινής, δεν πολυκαταλαβαίνω τι ακριβώς σημαίνει, αλλά πιστεύω πως δεν έχει δίκιο).

Η οικογένειά μας είναι μια σοβαρή οικογένεια που έχει και αρχές και παραδόσεις.

Όλοι μας μοιραζόμαστε τις ευθύνες μας – αυτή είναι η αρχή του μπαμπά.

Όταν σε κάποιον πονά το κεφάλι του, οι υπόλοιποι πρέπει να κάνουν ησυχία – αυτή είναι η αρχή της μαμάς.

Το δωμάτιο του καθενός είναι το βασίλειό του. Κανείς δεν μπαίνει, αν δεν πάρει πρώτα άδεια – αυτή είναι η αρχή της Ασπασίας.

Αν κάνεις μια ζημιά, δε χρειάζεται να την πεις. Άσε τους άλλους να την ανακαλύψουν (μέχρι να γίνει αυτό,

«θίασος ποικιλιών»: ηθοποιοί του ίδιου θεάτρου, που δε συγχρονίζονται, αλλά ο καθένας κάνει το δικό του. Στο κείμενο αναφέρεται η φράση για να τονιστεί η διαφορετικότητα και η ιδιοτυπία της προσωπικότητας κάθε μέλους της οικογένειας

η ζημιά θα έχει μικρύνει) – κι αυτή είναι η δικιά μου αρχή.

Αρχές, λοιπόν, έχουμε. Όπως έχουμε και παραδόσεις.

Να, για παράδειγμα, κάθε Μεγάλη Πέμπτη η μαμά φτιάχνει το αγαπημένο της φαγητό, σκορδομακάρονα. Και ο μπαμπάς γκρινιάζει πως όλο το σπίτι βρομά σκόρδο, γι' αυτό κι εκείνος κάθε Μεγάλη Πέμπτη κοιμάται μόνος στον καναπέ του σαλονιού, με την μπαλκονόπορτα ανοιχτή.

Άλλη παράδοση: Κάθε χειμώνα τη μαμά την πιάνει ένας πόνος στην κοιλιά (συνήθως είναι μετά την Καθαρή Δευτέρα· φταίνε, φαίνεται, τα πολλά τουρσιά που τρώει).

Μια ακόμα παράδοση της Καθαρής Δευτέρας είναι να μην μπορεί ο μπαμπάς να σηκώσει το χαρταετό.

Και, τέλος, μια ακόμα παράδοση που έχουμε στην οικογένεια είναι να φοράμε, η Ασπασία κι εγώ, τις Απόκριες τις φορεσιές που ο μπαμπάς φορούσε όταν ήταν παιδί.

Γενικά, φαίνεται πως ο μπαμπάς ήταν πολύ ήσυχο παιδί. Όλα του τα παιχνίδια έχουν σωθεί και όλες οι αποκριάτικες στολές του διατηρούνται ολοκαίνουργιες.

Ο μάγειρας, που τον φορέσαμε η Ασπασία κι εγώ όταν ήμαστε τριών και τεσσάρων χρονών. Όταν γίναμε πέντε κι έξι χρονών, φορέσαμε τη στολή του πιερότου και κλαίγαμε κάθε φορά που μας τη βάζανε, γιατί έχει πάνω της κάτι κουδουνάκια που μας κάνανε να ντρεπόμαστε. Αλλά ο μπαμπάς είπε πως κι αυτός έκλαιγε, γιατί και σ' αυτόν δεν άρεσαν τα κουδουνάκια. Άρα η στολή του πιερότου με το κλάμα πάνε μαζί – είναι μια δίδυμη παράδοση. Έπειτα, στα εφτά και τα οχτώ μας χρόνια, είχαμε τη στολή του καουμπού. Αυτή εμένα μ' ενθουσίαζε, αλλά, απ' ό,τι θυμάμαι, η Ασπασία

δεν την ήθελε καθόλου. Προτιμούσε τη στολή μιας νεράιδας, που όμως δεν της την πήρανε για να μη χαλάσει η παράδοση.

Στα εννιά και δέκα μας χρόνια σειρά έχει ο ιππότης. Από εκεί και πέρα η παράδοση σταματά.

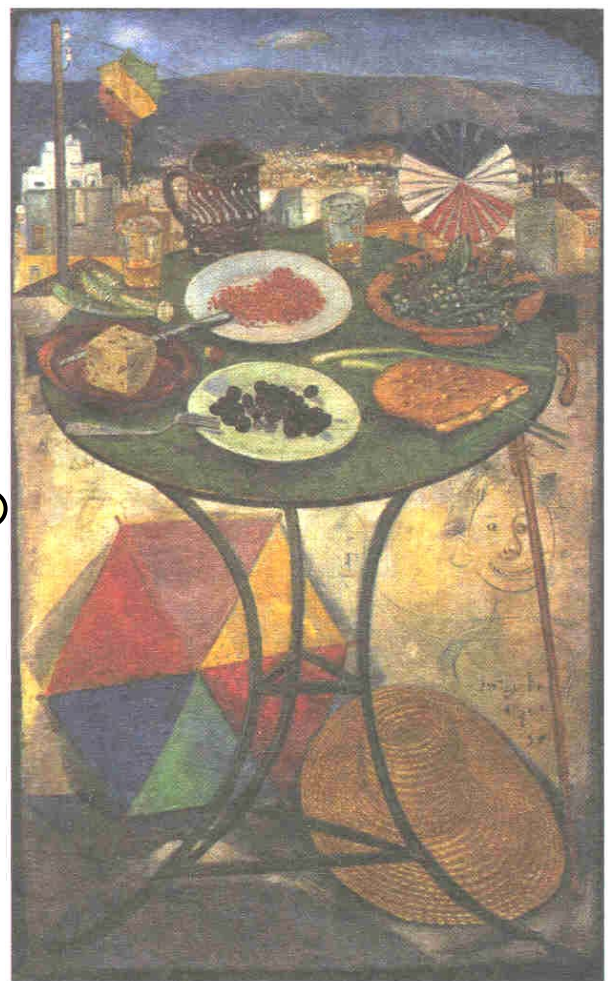
Τώρα η Ασπασία, αν αποφασίσει να ντυθεί, μπορεί να βάλει ό,τι στολή θέλει. Από του χρόνου θα μπορώ κι εγώ. Εφέτος όμως πρέπει να υποστώ την παράδοση του ιππότη. Πέρυσι, που ήμουν εννιά χρονών, δεν είχα καθόλου ντυθεί. Μέσα στις Απόκριες είχα πάθει ανεμοβλογιά κι έτσι δεν πήγα σε κανένα πάρτι.

Εφέτος όμως είμαι καλά και προχτές που έκανε το πάρτι της η Σοφία έπρεπε να βάλω τη στολή του ιππότη.

*Σπύρου Βασιλείου,
Το τραπέζι
της Καθαρής Δευτέρας»*

**Σπύρος Βασιλείου
(1902-1985)**

*Ζωγράφος και
σκηνογράφος. Τα θέματά
του αναφέρονται στην
ελληνική ζωή, τη φύση
και την καθημερινότητα.*

Αχ, πώς το άντεξα!

Όχι πως η στολή αυτή είναι άσχημη. Ίσα ίσα, είναι μια καταπληκτική στολή! Έχει όμορφη, βελουδένια μπέρτα*, καπέλο με φτερό, θυρεό στο στήθος, έχει κι ένα όμορφο σπαθί. Αλλά έχει και... καλσόν!

«Αδύνατον!», είπα. «Αδύνατον να βάλω εγώ καλσόν. Τέτοια τα φοράνε μόνο οι γυναίκες!».

«Μα τι λες τώρα;», εκνευρίστηκε η μαμά. «Αυτό δεν είναι σαν τα καλσόν που λες».

Καλά τώρα! Μπορεί να μην είναι τόσο διαφανές, αλλά είναι καλσόν. Ο μπαμπάς σκαρφάλωσε στη βιβλιοθήκη του και από το πάνω πάνω ράφι κατέβασε μια εγκυκλοπαίδεια.

«Να!», μου έδειξε κάτι ζωγραφιές ιπποτών. «Δες! Οι ιππότες τέτοια φορούσαν!».

Μα εγώ με τίποτε δεν άλλαζα γνώμη.

«Δε φοράω αυτή τη στολή!», δήλωνα, κι είχα στο νου μου το Γιωργή, που, αν μ' έβλεπε να φοράω καλσόν, έστω και... ιπποτικό, θ' άρχιζε την καζούρα.

Όμως, είπαμε! Παραδόσεις! Πώς να τις αποφύγεις; Κι έτσι, με το ζόρι σχεδόν, με ντύσανε ιππότη και με πήγανε στο πάρτι.

Δεν ήξερα πώς να κρύψω τα πόδια μου.

Με είδε κι ο Γιωργής κι έβαλε τα γέλια.

«Καλέ, καλσόν φοράς!», είπε.

Του έριξα μια κλοτσιά που τον έκανε να ουρλιάξει.

«Α να χαθείς, βλάκα!», είπε και μου έριξε μια μπουνιά.

Είπα να του απαντήσω με καμιά κουτουλιά, αλλά φοβήθηκα μην πάθει τίποτε το φτερό του καπέλου μου και μετά ποιος θ' άκουγε τον μπαμπά, που θα φώναζε

(η) μπέρτα: φαρδύ πανωφόρι χωρίς μανίκια, που φοριέται ριχτό και κουμπώνει στο λαιμό

ότι του χάλασα τη στολή κι έτσι θα εμπόδιζα τα μελλοντικά του εγγόνια να συνεχίσουν την ιπποτική μας παράδοση. Μούλωξα, λοιπόν, σε μια γωνιά και πήρα την απόφαση πως θα περνούσα το χειρότερο πάρτι της ζωής μου.

Κι ενώ έτσι σκεφτόμουνα, άνοιξε η πόρτα του σπιτιού της Σοφίας και μπήκε μέσα η Μυρσίνη. Ε, τότε ήταν που παρακάλεσα ν' ανοίξει η γη να με καταπιεί!

Νομίζω πως πριν καιρό το έχω γράψει πως η Μυρσίνη μου αρέσει.

Αλλά, όσο κι αν ο Γιωργής με κοροϊδεύει πως είμαι τάχα ερωτευμένος μαζί της, εγώ το ξέρω πως κάτι τέτοιο δε μου συμβαίνει. Οι έρωτες είναι για όσους πάνε στην έκτη ή στο γυμνάσιο. Μου το έχει πει η Ασπασία. «Στην έκτη θα γνωρίσεις τον έρωτα!», μου έχει εξηγήσει, και είναι από τις λίγες φορές που πίστεψα την Ασπασία. Τη Μυρσίνη τη συμπαθώ πιο πολύ από τ' άλλα κορίτσια, αλλά κι αυτή, όπως και τις υπόλοιπες συμμαθήτριάς μου, τη βαριέμαι. Τα κορίτσια όλο κουβεντούλες είναι και χαμογελάκια. Γράφουν και κάτι ημερολόγια που δεν είναι σαν κι αυτό εδώ, αλλά είναι γεμάτα από καρδούλες και λουλουδάκια. Αηδίες!

Όμως δεν το ήθελα να με δει σε τέτοιο ρεζίλι. Με καλσόν!

Αλλά η Μυρσίνη με πλησίασε. «Τι είσαι ντυμένος;», με ρώτησε.

Αυτή ήταν ντυμένη «κυρία» και τρόμαξα να τη γνωρίσω, έτσι όπως είχε βαμμένο το πρόσωπό της.

«Ιππότης!», της είπα μέσα από τα δόντια μου και κρατώντας διπλωμένα τα πόδια μου.

«Μα σήκω να σε δω πιο καλά!», μου ζήτησε, κι εγώ κοκκίνισα σαν παντζάρι και σηκώθηκα.

«Α, τι όμορφη στολή!», είπε η Μυρσίνη. «Ο πιο όμορφος ιππότης που έχω δει!».

Πάρ' τα, Γιωργή, βλάκα!

Κι έτσι μου έφυγε το άγχος και πέρασα πολύ ωραία στο πάρτι της Σοφίας,

Αλλά η πιο μεγάλη πλάκα έγινε την ώρα που τελείωνε το πάρτι. Ο Γιωργής είχε ντυθεί λωποδύτης. Καλός ήταν, φορούσε και μια μάσκα που τον έκανε πολύ άσχημο – καλέ, τόσο άσχημος ήταν, που κανένα κορίτσι δεν ήθελε να χορέψει μαζί του, κι έτσι αυτός, για να περνά την ώρα του, έφαγε όλα τα τσιπς και εμείς οι άλλοι, που δεν προλάβαμε να φάμε, για να τον τιμωρήσουμε, δεν τον αφήσαμε να φάει ούτε μια καραμέλα... Πάντως ήταν πετυχημένη η στολή του και κρατούσε κι ένα σίδερο, για ν' ανοίγει, τάχα, τα παράθυρα.

Λοιπόν, όταν τελείωνε το πάρτι, το σκυλί που έχουν στο σπίτι της Σοφίας ξέφυγε από το μπαλκόνι που το είχαν κλεισμένο, και μπήκε μέσα στο σαλόνι και φαίνεται πως, μόλις είδε το Γιωργή, τον πήρε για αληθινό λωποδύτη και του όρμησε.

Έβαλε τις φωνές ο Γιωργής και φώναξε: «Μαμά μου! Μαμά μου!» κι έτρεξε η μαμά της Σοφίας ν' αρπάξει το σκύλο, αλλά ώσπου να τον αρπάξει, αυτός πρόλαβε κι άρπαξε το Γιωργή από το παντελόνι και το έσκισε και φάνηκε το βρακί του Γιωργή· κι όλα εμείς τ' αγόρια γελάσαμε δυνατά κι όλα τα κορίτσια γελάσανε πίσω από τις παλάμες τους και ο μόνος που έκλαιγε ήταν ο Γιωργής που δεν ήξερε και από πού να σταθεί. Πίσω του το παντελόνι ήταν σκισμένο και μπροστά ήταν... βρεγμένο. Είχε, βλέπετε, κατουρηθεί από το φόβο του.

Καλά να πάθει, για να μάθει να μην κοροϊδεύει τις παραδόσεις των άλλων.

Έτσι, λοιπόν, πέρασα στο πάρτι της Σοφίας, κι άντε να δω του χρόνου τι θα ντυθώ, που οι αποκριάτικες παραδόσεις της οικογένειας τελείωσαν.

Σκέφτηκα να φτιάξω μια στολή βρικόλακα και σκέφτηκα να την κρατήσω και μετά, να τη φορέσουν και τα δικά μου παιδιά. Έτσι, για να φτιάξω κι εγώ μια παράδοση σαν τον μπαμπά.

Η Ασπασία, που της το είπα, ενθουσιάστηκε.

«Α, θα τη δίνεις και στα ανίψια σου, δηλαδή στα δικά μου παιδιά;».

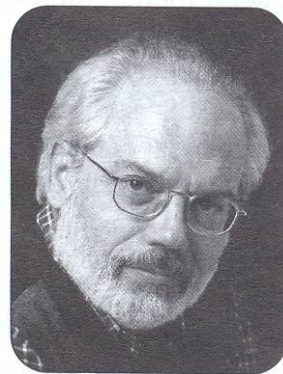
«Και γιατί όχι;», της απάντησα. Αν τα παιδιά της Ασπασίας της μοιάσουν, η στολή του βρικόλακα θα τους πηγαίνει θαύμα.

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Η οικογένεια του Δαμιανού έχει «αρχές» και «παραδόσεις». Συνδυάζοντας μια «αρχή» με μια «παράδοση» από αυτές που αναφέρονται στο κείμενο, να συνθέσετε μια δική σας σύντομη ιστορία.
2. Να χαρακτηρίσετε το Δαμιανό, που αφηγείται τα γεγονότα, και το φίλο του το Γιωργή.
3. Τις μέρες της Αποκριάς συναντάμε πανάρχαιες παραδόσεις και έθιμα (οι τραγόμορφοι κουδουνοφόροι της Σκύρου, της Νάξου και του Σοχού της Θεσσαλονίκης, οι μπούλες και οι γιανίτσαροι της Νάουσας). Συγκεντρώστε πληροφορίες για αποκριάτικα έθιμα και ετοιμάστε γι' αυτή τη γιορτή ένα αφιέρωμα στην τάξη.

Μάνος Κοντολέων
(Αθήνα 1946)

Σπούδασε φυσική, αλλά ασχολείται με τη λογοτεχνία και την κριτική.

Τα θέματα των βιβλίων του στηρίζονται στις οικογενειακές σχέσεις και στα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα (διαζύγιο, ναρκωτικά, ανθρώπινες σχέσεις, οικολογικό πρόβλημα). Η γραφή του χαρακτηρίζεται από ρεαλισμό, χιούμορ και ποιητικότητα. Μερικά από τα έργα του είναι: *Κάποτε στην Ποντικούπολη*, *Δομήνικος* (για μικρούς). *Οι δυο τους κι άλλοι δυο*, *Γεύση πικραμύγδαλου*, *Μάσκα στο φεγγάρι* (Κρατικό Βραβείο 1998) (για έφηβους), *Με στοιχεία προσωπικών συνεντεύξεων* (για μεγάλους).

Γ8

Η μαμά μας η θάλασσα

Το κεφάλαιο που ακολουθεί ανήκει στο μυθιστόρημα Λάθος, κύριε Νόιγκερ! Ο Φίλιππος, με τα ετεροθαλή αδελφάκια του, την Γκέρντα και το Χανς, παραθερίζει στο χωριό Τράπεζα της Πελοποννήσου. Εκεί του κάνει μαθήματα γερμανικής γλώσσας ένας Γερμανός αρχαιολόγος, ο κύριος Νόιγκερ. Τα σημαντικότερα στιγμιότυπα του μυθιστορήματος τα μαθαίνουμε μέσα από τις «αναφορές», δηλαδή τα ημερολόγια που γράφει ο Φίλιππος. Το μυθιστόρημα αναφέρεται, μεταξύ άλλων, στην πολυμελή οικογένεια του Φίλιππου και στις σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους. Στο κείμενό μας παρακολουθούμε ορισμένα στιγμιότυπα από τη ζωή των παιδιών.

Το είχα πει εγώ από την αρχή ότι δε θα τα προλάβω όλα. Το περασμένο Σάββατο, 9 Ιουλίου, μου θύμωσε ο παππούς, γιατί δεν πήγα μαζί του για ψάρεμα. Προχτές, Δευτέρα 11 Ιουλίου, κατέβασε μούτρα η Γκέρντα, επειδή στρώθηκα να διαβάσω γερμανική γραμματική και δεν ήθελα να πάμε βόλτα στη ράχη. Και χτες, Τρίτη 12 Ιουλίου, κατσούφιασε η γιαγιά, επειδή ξέχασα να της ψωνίσω τυρί, ρύζι και καφέ από την κυρία Τασία.

Όσο για τις «αναφορές» μου, το κατάλαβε μόνος του ο κύριος Νόιγκερ ότι δε γίνεται να γράφω κάθε μέρα, γιατί ούτε τις μισές δε θα προλάβουμε να μεταφράσουμε. Τι λέω τις μισές; Ούτε την πρώτη δεν καταφέραμε ακόμα να τελειώσουμε. Φυσικά, ο κύριος Νόιγκερ δε θύμωσε σαν τους άλλους. Είναι ο μόνος που δε θυμώνει ποτέ. Στο κάτω κάτω, από τις μεταφράσεις, καλύτερο μάθημα είναι ν' αρχίσουμε να πηγαίνουμε συχνά εκδρο-

μές, όπως μου το υποσχέθηκε, και να μιλάμε γερμανικά. Δηλαδή να μιλάει εκείνος κι εγώ να προσπαθώ να καταλάβω και ν' απαντήσω. Θα φάω ακόμα πολλά ψωμιά*, για να μπορέσω να πω ότι μιλάω γερμανικά.

Της γιαγιάς δεν της αρέσει καθόλου που σχεδιάζουμε «να τρεχοβολάμε στα κατσάβραχα», όπως λέει. Προτιμάει να κάνουμε μάθημα κανονικό, μπροστά στο τραπέζι, με χαρτιά και μολύβια. Έτσι, λέει, δε θα χάνουμε ώρα και θα μένει καιρός να κάνει κι ελληνικά στα γερμανάκια ο κύριος Νόιγκερ.

Καλά παιδάκια, λοιπόν, τ' αδερφάκια μου τα... πώς τα είπαμε... τα ετεροθαλή*. Ούτε φωνές ούτε πείσματα ούτε σκανταλιές. Τρώνε, ντύνονται, πλένονται, χωρίς να τα κυνηγάει η γιαγιά και χωρίς να ενοχλούν κανένα. Ούτε σύγκριση με τον άλλο τον «αδερφούλη» μου, τον Άρη! Πέρσι το Πάσχα, που πήγα στη Γερμανία, στο σπίτι τους, νόμισα πως κάθονταν φρόνιμα, επειδή ήμουν εγώ εκεί. Έλεγα πως θα τα έχει έτσι δασκαλέψει η μαμά τους η Γερμανίδα, για να μη με νευριάζουν, να περάσω καλά και να ευχαριστηθεί ο μπαμπάς μου. Όμως και φέτος, εδώ, έτσι φρόνιμα είναι πάλι Εκτός και αν είναι μαζεμένα μόνο για την ώρα, επειδή τα πειράζει λίγο η ζέστη. Ή επειδή μας τα έστειλαν μόνα τους και βρίσκονται σε ξένο περιβάλλον, πρώτη φορά χωρίς τη μαμά τους ή τον πατέρα τους.

Πάντως, καλά έκανα και προτίμησα να έρθω κι εγώ εδώ στην Τράπεζα, παρά να πάω με τη μητέρα μου και τον πατριό μου στην Κρήτη. Έτσι τα γερμανάκια θα

θα φάω ακόμα πολλά ψωμιά: θα περάσει πολύς καιρός ❖ τα ετεροθαλή (το ετεροθαλές): τα παιδιά που έχουν με τον αδελφό τους ή την αδελφή τους κοινόν έναν από τους δύο γονείς τους, που προέρχονται δηλαδή από διαφορετικό πατέρα ή διαφορετική μητέρα

έχουν και κάποιον άλλον παρέα εκτός από τον παππού και τη γιαγιά.

- Εγώ στη θέση σου θα προτιμούσα να πάω σ' ένα μεγάλο νησί σαν την Κρήτη με τους δικούς μου παρά σ' ένα μικρό χωριό μόνο μ' ένα δάσκαλο, κι ας ήταν ο κύριος Νόιγκερ, μου πέταξε η Χριστίνα.

Ήταν φως φανάρι* πως ήθελε να μου μπει στη μύτη, επειδή της είπα πως ίσως να μη θυμηθώ το βότσαλο που μου ζήτησε. Δεν της είχα πει ακόμα ότι, εκτός από τον κύριο Νόιγκερ, στην Τράπεζα θα είναι και η γιαγιά Πολυξένη και ο παππούς μου ο Φίλιππος – οι γονείς του πατέρα μου, δηλαδή – και τα γερμανάκια.

Όταν της το αποκάλυψα κι αυτό, είπε πικρόχολα:*

- Α! Τώρα μάλιστα. Κατάλαβα! Έτσι είναι όσοι έχουν πολλούς συγγενείς και πολλά αδέρφια.

Το ύφος της μου φάνηκε ειρωνικό και παρά λίγο να της θυμώσω. Ύστερα σκέφτηκα πως είχε δίκιο η κοπέλα. Έτσι είναι. Και πολλούς συγγενείς και πολλά και ποικίλα αδέρφια έχω εγώ. Τι θα πει αυτό; Θα πει ότι έχω έναν αδερφό που δεν είναι κανονικός αδερφός μου (πάλι «κανονικός», είπα, κύριε Νόιγκερ, λάθος μου πάλι, όμως άλλο εννοούσα τώρα· κι αν δεν υπάρχει λέξη ειδική και γνωστή γι' αυτό που μου είναι εμένα ο Άρης, εγώ δε φταίω).

Λοιπόν, ο Άρης (ένα θηρίο δέκα χρονών) είναι ο γιος του πατριού μου (που η πρώτη του γυναίκα είχε πεθάνει και που παντρεύτηκε πριν από δύο χρόνια τη μαμά μου). Ύστερα έχω το μωρό μας, ένα κοριτσάκι που μόλις περπάτησε (μπαμπάς της είναι ο πατριός μου και μαμά της η μαμά η δική μου). Κι έχω ακόμη και τα γερμανάκια, την Γκέρντα και το Χανς, εφτά και πέντε

φως φανάρι: ολοφάνερο ❖ πικρόχολα: με ύφος ενοχλημένο, δυσαρεστημένο

χρονών (παιδιά του πατέρα μου και της δεύτερης γυναίκας του, της Γερμανίδας).

Λίγο μπερδεμένα φαίνονται όλ' αυτά, όμως εγώ πια τα έχω συνηθίσει και δε με νοιάζει. Εκείνο που δεν μπορώ να συνηθίσω είναι οι ζήλιες. Από τη μια ζηλεύει ο Άρης που αγαπάω και τα γερμανάκια. Από την άλλη ζηλεύουν τα γερμανάκια, επειδή μένω στο ίδιο σπίτι με τον Άρη και το μωρό. Δηλαδή η Γκέρντα ζηλεύει περισσότερο, όχι ο Χανς. Ίσως γιατί ακόμα είναι μικρός και δεν τον πολυσκοτίζουν αυτά. Όμως η Γκέρντα θέλει διαρκώς να της λέω αν παίζω με τον Άρη κι αν αγαπάω πολύ το μωρό.

- Το αγαπάω, βέβαια, της είπα χτες, που είχαμε πάει για μπάνιο. Αδερφάκι μου δεν είναι κι αυτό;

- Εμένα το αγαπάς; είπε κάνοντας πάλι το συνηθισμένο της λάθος στα ελληνικά.

Μιλάει αρκετά καλά κι ας κάνει λίγα λάθη. Τώρα, με δάσκαλο τον κύριο Νόιγκερ, θα γίνει ξεφτέρι.

Όταν τη βεβαίωσα πως την αγαπάω κι εκείνη, άρχισε να με ρωτάει αν αγαπάω το μωρό περισσότερο, επειδή έχουμε την ίδια μαμά.

Η θάλασσα ήταν λάδι κι εγώ δε χόρταινα να μπαινοβγαίνω και να την ταράζω με βουτιές και με μακροβούτια. Κρύσταλλο γαλάζιο έμοιαζε το νερό, τόσο πεντακάθαρο, που ξεχώριζες ένα ένα τα βοτσαλάκια και τα χρωματιστά χαλίκια στο βυθό.

- Έλα να πέσουμε πάλι, της λέω, κι άσε τις μαμάδες.

Δεν έχουν καμιά σημασία. Στο κάτω κάτω οι επιστήμονες λένε πως μακρινή μητέρα όλων των ανθρώπων είναι η θάλασσα.

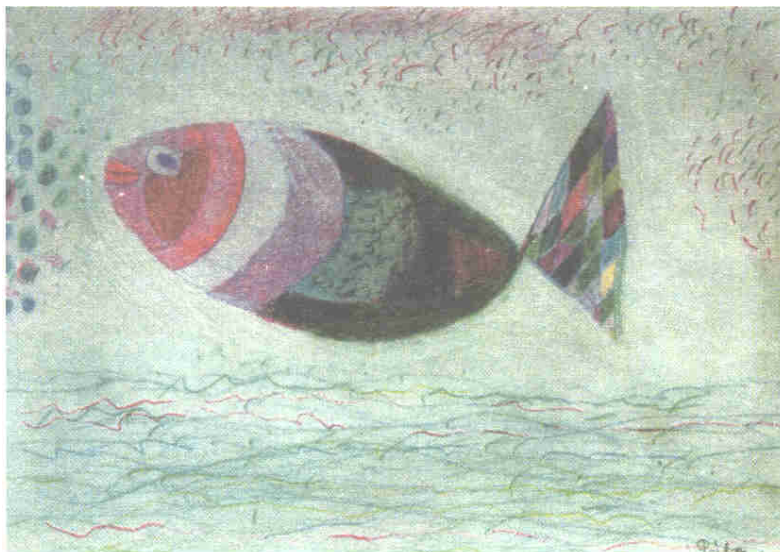
Της άρεσε πολύ αυτό. Της έκανε μεγάλη εντύπωση. Δεν ξαναρώτησε για το μωρό. Πλατσούρισε καμπόσο δίπλα μου, έπειτα βγήκε κι άρχισε να ψάχνει κάτι στην παραλία, τραγουδώντας:

**Τριαντάφυλλο μικρό,
τριανταφυλλάκι,
θα σε κόψω, δε βαστώ,
είπε το παιδάκι.**

Της το έμαθε στα ελληνικά ο κύριος Νόιγκερ αυτό το γερμανικό τραγούδι, από το πρώτο μάθημα κιόλας.

Αντί για το ανύπαρκτο μικρό τριαντάφυλλο μάζεψε ένα βότσαλο άσπρο και μεγάλο. Το βράδυ που τρώγαμε στο ταβερνάκι του Στεργίου – το μεσαίο από τα τρία που έχει το χωριό, στην άκρη του γκρεμού, με θέα προς τη θάλασσα – μου το πρόσφερε για δώρο. Από τη μια πλευρά έγραφε στα ελληνικά «για σένα». Από την άλλη είχε ζωγραφίσει μια βαρκούλα, τρεις γραμμές για νερό και ανάμεσα στις γραμμές δύο ψαράκια. Κάτω κάτω, με μικρούτσικα γράμματα, χωρίς κανένα λάθος, είχε γράψει:

Η μαμά μας η θάλασσα.

**Φοίβης Θεοχαράκη (ετών 8), Ψάρι
(Εκδοση του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου)**

Αυτά, λοιπόν, με το ετεροθαλές αδερφάκι μου και τέρμα για σήμερα η «αναφορά». Τίτλο τώρα. Να βρω κι έναν τίτλο να ξεμπερδεύω, να πάω να κοιμηθώ νωρίς, γιατί αύριο μπορεί να πάμε εκδρομή (δε φαντάζομαι να το αναβάλετε πάλι, κύριε Νόιγκερ!).

Το βρήκα! Ή μάλλον το βρήκε η Γκέρντα για μένα. Θα βάλω εκείνο που έγραψε πάνω στο βότσαλο: Η ΜΑΜΑ ΜΑΣ Η ΘΑΛΑΣΣΑ.

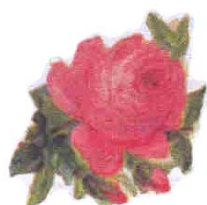
Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Όπως είδατε, ο Φίλιππος έχει αδέρφια από τον πατριό του (τον Άρη), από τη μητέρα του και τον πατριό του (ένα μικρό κοριτσάκι) και, επίσης, από τον πατέρα του και τη Γερμανίδα γυναίκα του (την Γκέρντα και το Χανς). Βρείτε στο κείμενο τις φράσεις που δείχνουν τι νιώθει για τ' αδέρφια του.
2. Πώς σας φάνηκε ο τίτλος που πρότεινε για την «αναφορά» του Φίλιππου η Γκέρντα; Τι συμβολίζει; Εσείς ποιους τίτλους θα δίνατε;
3. Το τραγούδι *Τριανταφυλλάκι* είναι του Αυστριακού συνθέτη Φραντς Σούμπερτ (γραμμένο πάνω σε στίχους του μεγάλου Γερμανού συγγραφέα Γκαίτε). Αναζητήστε το, ηχογραφήστε το και ακούστε το στην τάξη. Εσείς ποιο ελληνικό τραγούδι θα θέλατε να μάθετε στην Γκέρντα και γιατί;

**Λότη Πέτροβιτς-
Ανδρουτσοπούλου (Αθήνα 1937)**

Έχει ασχοληθεί με την παιδική κυρίως πεζογραφία, τη θεωρία της παιδικής λογοτεχνίας και τη μετάφραση. Τα θέματα των βιβλίων της αναφέρονται στις σχέσεις γονιών-παιδιών, στα ναρκωτικά, στο οικολογικό πρόβλημα, στο διαζύγιο, στις σχέσεις των παιδιών και των εφήβων μεταξύ τους. Ορισμένα έργα της είναι: *Για την άλλη πατρίδα*, *Σπίτι για πέντε*, *Γιούσουρι στην τσέπη*, *Στο τσιμεντένιο δάσος*, *Καναρίνι και μέντα* (για παιδιά και έφηβους). *Οι ασκητές του πλήθους* (για μεγάλους).

Γ9

[Το καυκασιανό παραμύθι]

Στη διάρκεια του πολέμου ένα μικρό κορίτσι χάνει τη μητέρα του. Το σώζει μια γυναίκα, που το υιοθετεί και το ανατρέφει με τρυφερότητα και αγάπη. Μετά από χρόνια, η φυσική του μητέρα, που ποτέ δε σταμάτησε να το αναζητά, το ξαναβρίσκει και θέλει να το πάρει κοντά της. Στο κείμενο που ακολουθεί η Μόνα, η θετή μητέρα της ιστορίας μας, διηγείται στο παιδί ένα παραμύθι, με σκοπό να το προετοιμάσει για την αλήθεια, αλλά και για τις αλλαγές που πρόκειται να συμβούν στη ζωή του.

Από κείνο, το ίδιο κιόλας βράδυ, άρχισε να του λέει με δικά της λόγια απλά το καυκασιανό παραμύθι του «Κύκλου με την κιμωλία».

«Ήταν, που λες, Λουλούδι μου, στα πολύ παλιά χρόνια, ένας βασιλιάς και μια βασίλισσα, που είχαν ένα μεγάλο παλάτι, που έμπαινες και δεν ήξερες τι να πρωτοθαυμάσεις. Τις ζωγραφιές, τους καθρέφτες, τα χρυσαφικά, τα χαλιά, τους κήπους, τα πατώματα κι ό,τι άλλο θες. Ο βασιλιάς κι η βασίλισσα δεν είχαν παιδιά. Όλα τα καλά τα είχαν. Μόνο ένα παιδί τούς έλειπε. Όσπου μια μέρα ήρθε κι αυτό το καλό. Χαρές, γιορτές, γλέντια, που κράτησαν μέρες. Και τότε, πάνω στο μεθύσι της χαράς του, ο βασιλιάς είπε ότι δε φοβόταν πια κανένα. Κανένα.

»Το άκουσε ο δράκος πόλεμος και λέει: “Να δεις, θα τους δείξω εγώ!”. Παίρνει τα τσιράκια* του και πάνε και βάζουν φωτιά στο παλάτι. Και τρέχει ο βασιλιάς να σωθεί και τρέχει η βασίλισσα να φύγει. Αλλά, προτού να βγει από το παλάτι, η βασίλισσα θυμήθηκε ότι ξέχασε να πάρει το πιο ακριβό πράγμα που είχε στον

κόσμο: ένα μεγάλο ρουμπίνι που άστραφτε σαν μικρός ήλιος. Τρέχει, που λες, το παίρνει και φεύγει από την πίσω πόρτα. Μόλις βγήκε από το παλάτι, θυμήθηκε ότι είχε κι ένα άλλο πολύτιμο πράγμα: το μονάκριβο παιδί της που κοιμόταν στην κούνια του. Αχ, πώς το ξέχασε! Κάνει να γυρίσει να το πάρει, μα βλέπει ότι τα τσιράκια του δράκου Πόλεμου είχαν μπει στο παλάτι. “Αχ, βαχ”, τι να κάνει η βασίλισσα, φεύγει με την άμαξα και γλιτώνει τη ζωή και το ρουμπίνι της».

- Και το παιδί, τι έγινε το παιδί;

- Ναι, το παιδί. Θα δεις τι έγινε.

«Πέρασαν χρόνια κι η βασίλισσα, που δεν ήταν πια βασίλισσα κι ο άντρας της είχε σκοτωθεί, μαθαίνει ότι το παιδί της ζούσε. Το είχε σώσει μια από τις υπηρέτριές της, η πιο μικρή. Όταν είδε ότι το ξέχασαν, το πήρε και με κίνδυνο της ζωής της το έσωσε. Δεν είχε άμαξα να φύγει αυτή, δεν είχε άλογα, δεν είχε λεφτά. Το πήρε και, περπατώντας, τράβηξε προς το βουνό. Κι εκεί κρύφτηκε. Ύστερα, βρήκε κάτι καλούς ανθρώπους που της δώσανε δουλειά, και το μεγάλωσε το παιδί.

»Λοιπόν, ήρθε ύστερα από χρόνια η μητέρα του, που το ξέχασε στην κούνια και λέει: “Το παιδί είναι δικό μου”. “Όχι”, λέει η γυναίκα που το έσωσε. “Εγώ το γλίτωσα, το μεγάλωσα, το αγάπησα· είναι δικό μου το παιδί”. “Όχι, δικό μου” η μια, “δικό μου” η άλλη και, για να βρουν το δίκιο τους, πήγαν σε ένα μεγάλο και σοφό δικαστή.

»Κι αυτός λέει σε κάποιον από τους ανθρώπους του να πάρει μια κιμωλία και να φτιάξει στο πάτωμα έναν κύκλο κι εκεί μέσα να βάλουν το μικρό παιδί.

»Έτσι και κάνουν. Κι όλοι κοιτούν με απορία. Τότε, λέει ο δικαστής στις δυο γυναίκες να πιάσουν το παιδί.

τα τσιράκια (το τσιράκι): οι πιστοί ακόλουθοι

Από το ένα χέρι η μια, από το άλλο χέρι η άλλη. Και μόλις θα 'δινε εκείνος το σύνθημα, να το τραβούσε η καθεμιά προς το μέρος της. Όποια κατάφερνε να το τραβήξει έξω από τον κύκλο, προς το μέρος της, θα κέρδιζε το παιδί, θα 'ταν δικό της.

»Σφυρίζει ο δικαστής μια, και να σου, τραβά η μια από τη μια μεριά κι η άλλη από την άλλη. Μα σε λίγο, αφήνει το χέρι του παιδιού η μια και το τραβά προς το μέρος της και το βγάζει έξω από τον κύκλο με την κιμωλία η άλλη. Η μάνα που το γέννησε. Ήταν όλο περηφάνια που αυτή κέρδισε, και περίμενε ο δικαστής να της πει να πάρει το παιδί και να φύγει.

»Ο δικαστής όμως στράφηκε στην άλλη γυναίκα και ρώτησε: “Γιατί σταμάτησες να το τραβάς; Γιατί του άφησες μόνη σου το χέρι;”. Κι εκείνη απάντησε: “Τι να έκανα; Να το σακάτευα; Να του έβγαζα το χέρι; Είδα ότι το παιδί είχε αρχίσει να πονά”.

»Τότε ο δικαστής της είπε: “Το παιδί είναι δικό σου, γιατί εσύ το αγαπάς τόσο πολύ, που δε θέλεις να του κάνεις κακό”.

»Κι έτσι, η γυναίκα που το μεγάλωσε το πήρε και έφυγε, ρίχνοντας μια τρυφερή ματιά στο δικαστή και στον κύκλο με την κιμωλία, που άστραφτε στο ηλιόλουστο πάτωμα κι ήταν σα να της μιλούσε και να της έλεγε: “Στο καλό, κοπέλα μου, στο καλό...”».

- Κι αν το παιδί δεν έδινε τα χέρια του να τα τραβήξουν, βρήκε να πει το Λουλούδι, τότε τι θα έκανε ο δικαστής; Γιατί δεν το ρώτησαν και το μικρό παιδί ποια από τις δυο γυναίκες αγαπούσε περισσότερο;

Η Μόνα ξαφνιασθηκε από την παρατήρηση αυτή του Λουλουδιού και για μια στιγμή δεν ήξερε τι να πει. Ύστερα, είπε:

- Πολύ σωστό. Μπράβο σου που το σκέφτηκες. Έτσι, ας πούμε ότι ήσουν εσύ στη θέση του παιδιού και σε

ρωτούσαν ποια από τις δυο αγαπές πιο πολύ, τι θα 'λεγες;

- Θα 'λεγα ότι εγώ αγαπούσα εκείνη που μ' αγαπούσε πιο πολύ. Έτσι, σιγά σιγά άρχισε να του φανερώνει την αλήθεια. Σε λίγες μέρες το Λουλούδι όχι μόνο ήξερε πώς το βρήκε η μητέρα του, αλλά κι ότι κινδύνευε να της το πάρουν.

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

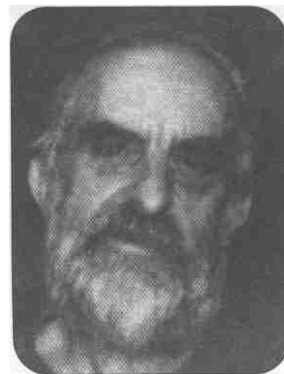
1. Πώς κρίνετε τη συμπεριφορά της θετής μητέρας και πώς της πραγματικής; Να συγκρίνετε τις δύο γυναίκες.
2. Βρείτε από την Παλαιά Διαθήκη και διαβάστε στην τάξη την ιστορία με το Σολομώντα και τις δύο μητέρες. Ποια σχέση υπάρχει ανάμεσα στην ιστορία αυτή και στο «Καυκασιανό παραμύθι»;
3. Ο Μπέρτολτ Μπρεχτ στο θεατρικό έργο του Ο καυκασιανός κύκλος με την κιμωλία αναφέρει:

*Κανένα πράγμα δεν είναι κανενός – ή, αν όχι, τότε είναι σίγουρα κεινού που το 'χει μεράκι του, και τ' αγαπά και το γνωρίζει.
Ένα παιδάκι ανήκει σ' όποιον το φροντίζει.*

Σχολιάστε την παραπάνω άποψη στην τάξη.

4. Διαβάστε τη μικρή εισαγωγή και δώστε μια συνέχεια στην πραγματική μας ιστορία.

Ι.Δ. Ιωαννίδης
(Καβάλα 1931)

Έχει σπουδάσει παιδαγωγική ψυχολογία και αγγλική λογοτεχνία. Τα βιβλία του για παιδιά, μυθιστορήματα και διηγήματα, αναφέρονται στην καθημερινή ζωή, στο οικολογικό πρόβλημα, στις σχέσεις δασκάλου και μαθητή, στην ειρήνη και στη συναδέλφωση των λαών. Το γράψιμό του έχει ποιητικότητα, ρεαλισμό και ιδιόμορφο χιούμορ. Ορισμένα από τα έργα του είναι: *Τα τρία παιδιά, Ζαζά όνειρα ελεφάντων, Το παράξενο δώρο, Ένα δέντρο στο ποτάμι* (για παιδιά και έφηβους). *Ο άνθρωπος με τους καθρέφτες* (για μεγάλους).

Σχολείο και παιδί

**Κώστα Μητρόπουλου, *Η πάλη των τάξεων*
(γελοιογραφία)**

Κώστας Μητρόπουλος

Είναι γελοιογράφος και συνεργάζεται με εφημερίδες και περιοδικά. Σατιρίζει την πολιτική και κοινωνική κατάσταση.

**Νικολάου Γύζη, Η Αποστήθιση
(Το παιδί στη νεοελληνική τέχνη, εκδ. Adam)**

Νικόλαος Γύζης (1842-1901)

**Σπουδαίος ζωγράφος που σταδιοδρόμησε
στο Μόναχο. Ζωγράφησε χαριτωμένες
ηθικογραφικές σκηνές της καθημερινής ζωής.**

Δ1

Η Βαγγελίτσα

Η Βαγγελίτσα, ένα ορφανό κοριτσάκι, δυσκίνητο, δειλό και περιορισμένων δυνατοτήτων, είναι παραμερισμένη από τους συμμαθητές της, που άλλοτε την κοροϊδεύουν και άλλοτε τη λυτούνται. Η μόνη που επιμένει να βλέπει τη Βαγγελίτσα ίδια με τα άλλα παιδιά είναι η δασκάλα της, που καταβάλλει συνεχώς προσπάθειες για τη βελτίωσή της, χωρίς όμως κανένα αποτέλεσμα. Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι ένα ενδιαφέρον τμήμα του διηγήματος «Η Βαγγελίτσα», από το βιβλίο της Έλλης Αλεξίου Σκληροί αγώνες για μικρή ζωή.

Ο πρώτος περίπατος που γίνηκε ήταν σε μια αμμουδερή ακρογιαλιά. Άμα φτιάξανε τα παιδιά φούρνους και ψωμιά στην άμμο, και παίζανε κυνηγητό με τα κύματα, καθίσανε αποσταμένα να φάνε. Μόνο η Βαγγελίτσα καθισμένη μακριά από τις άλλες, κατάντικρυ στον ήλιο, που βασίλευε και της χρύσιζε τα ολόξανθα μαλλιά (είχανε φουντώσει με τον αέρα και της σκέπαζαν το πρόσωπο), έτρωγε το ψωμί και τις σταφίδες που είχε χυμένες στην ποδιά της.

- Γιατί είσαι μόνη σου, Βαγγελίτσα, τη ρώτησε η δασκάλα της, και δεν πας με καμιά παρέα;
- Δε με θέλουνε, γιατί δεν ξέρω να παίζω και τους τα χαλνώ.

Αυτό το έλεγε φυσικά, δίχως παράπονο. Το 'ξερε κι εκείνη πως υστερούσε από τις άλλες και το 'χε πάρει απόφαση. Μόνο η δασκάλα δεν εννοούσε να το πάρει απόφαση και να πάψει να τη βασανίζει. Κι έπρεπε αλήθεια να την αφήσει τη Βαγγελίτσα πια ήσυχη, γιατί για το χατίρι της αδικούσε τ' άλλα παιδιά, τα πολλά, γι'

αυτήν που ήτανε μια. Πόσες φορές δεν ξόδευε και τη μισή ώρα του μαθήματος για λόγου της!

- Βγάλε, Βαγγελίτσα, πάνω στο θρανίο σου τέσσερα φασόλια!

- Τέσσερα, απαντούσε η Βαγγελίτσα από μέσα της και δίχως να σηκώνει το κεφάλι

- Πες το δυνατά! Φωναχτά!

Μα η Βαγγελίτσα ακούγοντας τη φωνή της δασκάλας τα 'χανε και ξεχνούσε τι την ρωτούσε.

- Τέσσερα, είπαμε. Μέτρα και βγάλε τα! Ένα, δύο...

Αρχινούσε κι έβγαζε, έβγαζε, ξεπερνώντας τα τέσσερα και μετρώντας μηχανικά.

- Μόνο τέσσερα! Πολλά έβγαλες. Άφησέ τα τώρα αυτά τα τέσσερα κατά μέρος και μέτρησε χώρια άλλα πέντε!

Η Βαγγελίτσα κοίταζε αφηρημένη.

- Όπως μέτρησες τα τέσσερα, τώρα να μετρήσεις πέντε και να τα βάλεις δίπλα στα τέσσερα.

Τα μετρούσε, πέντε σωστά.

- Πόσα ήταν τούτα που πρωτοβγάλαμε; Κι έδειχνε η δασκάλα τα τέσσερα.

Μιλιά.

- Δεν πειράζει Ξαναμέτρησέ τα και πες μου! Πόσα είναι τούτα; Κι έδειχνε τα πέντε.

Η Βαγγελίτσα κοίταζε πάλι σα χαμένη.

Και δώσ' του η ιστορία αυτή να ξαναρχινά τρεις και τέσσερις φορές, να θυμώνουνε τα παιδιά, και το περισσότερο ο Πυθαγόρας, που συχνά δεν κρατιότανε ως το τέλος, μόνο σηκωνότανε ορθός και λάβαινε μέρος βοηθώντας τη δασκάλα στη διδασκαλία της:

- Μα, βρε Βαγγελίτσα, δεν ξέρεις αν είναι τα τέσσερα πιο πολλά από τα πέντε; Για να σου χαρίζανε καραμέλες; Τέσσερις θέλεις να σου χαρίσουνε ή πέντε;

Όπου μια μέρα τής γίνηκε της δασκάλας εξαιτίας της Βαγγελίτσας σωστή αποκάλυψη. Και να πώς: Η Βαγγελίτσα καθότανε σ' ένα μικρό, πάντα φρεσκοασπρισμένο σπιτάκι πιο πάνω από το δικό της, που της ήτανε πια οικείο*, γιατί το περνούσε τέσσερις φορές την ημέρα, βρέχει λιάζει*, να πηγαίνει και να γυρίζει από το σκολειό στο σπίτι της.

Είχε και μια αυλίτσα γεμάτη λουλούδια και εκεί αντίκριζε κάθε μέρα, συμπαθητικό, τυλιγμένο στο μαύρο τσεμπέρι*, το πρόσωπο της μητέρας της Βαγγελίτσας. Όπως ήτανε σκυμμένη στο ράψιμό της, με το ανδρικό σακάκι απλωμένο στην ποδιά – φραγκοράφτισσα* ήτανε – ταρασσότανε στο πέρασμα της δασκάλας και μόλις πρόφτανε να περιμαζέψει ψαλίδια και κουβαρίστρες, για να σηκωθεί και ορθή να απαντήσει στο χαιρετισμό της.

- Καλημέρα σου, κυρία δασκάλα! Αν πρόφτανε, έκοβε και κανένα κλαράκι βασιλικό ή βάρσαμο* και της το πρόσφερνε, για να τον έχει να τον μυρίζεται.

Την ημέρα λοιπόν εκείνη της αποκάλυψης δεν καθότανε κανείς στην αυλή. Μόνο ο γάτος κοιμότανε ξαπλωμένος στο κατώφλι. Από μέσα όμως από το σπίτι

της ήτανε οικείο: της ήταν γνωστό, συνηθισμένο ❖
βρέχει λιάζει: και με βροχή και με λιακάδα, καθημερινά
❖ (το) τσεμπέρι: μαντίλι με το οποίο τύλιγαν το κεφάλι τους οι γυναίκες στα χωριά ❖ φραγκοράφτες και φραγκοράφτρες ή φραγκοράφτισσες: έτσι έλεγαν τους επαγγελματίες άντρες και γυναίκες αντίστοιχα, που κατασκεύαζαν ενδυμασίες με ευρωπαϊκό (όπως στις μέρες μας) και όχι παραδοσιακό τρόπο ❖
(το) βάρσαμο: ρετσίνι με ωραία μυρωδιά, που παράγεται από τον κορμό διάφορων δέντρων

έβγαινε μια φωνή, ένα παιδιάτικο τραγούδι δυνατό και γεμάτο και τόσο γλυκό, που η δασκάλα ξαφνιασθηκε.

Θες να 'ναι η Βαγγελίτσα; Είπε και έσκυψε το κεφάλι της από την πόρτα να δει ποιος τραγουδεί. Και πραγματικά ήταν εκείνη. Καθισμένη σ' ένα σκαμνάκι στο κλειστό φύλλο της πόρτας τραγουδούσε η Βαγγελίτσα. Δεν μπορούσε η δασκάλα να πιστέψει ούτε τ' αυτιά της ούτε τα μάτια της. Αυτό το περίφημο τραγούδι έβγαινε από το λαρύγγι της Βαγγελίτσας! Και να μην το ξέρει τόσον καιρό! Μα μήπως άνοιγε και ποτέ το στόμα της; Για να πει ένα «ναι» έπρεπε όλη η τάξη να της δίνει κουράγιο.

Από κείνη τη μέρα πήρε η Βαγγελίτσα άλλη θέση ανάμεσα στα παιδιά. Δεν ήτανε πια το χειρότερο παιδί, που δεν έχει καμιά χάρη απάνω του. Από τώρα κι έπειτα ξεπερνούσε κι αυτή τις άλλες σε κάτι. Στο μάθημα της ωδικής προσκαλιότανε πάντα πρώτη να πει τη μουσική φράση που διδασκότανε, και γρήγορα επιβλήθηκε.

- Ποιος θα το τραγουδήσει αυτό πρώτος;
- Η Βαγγελίτσα! Φώναζαν όλα τα παιδιά μαζί.

Εκείνη σηκωνότανε. Στη φυσιογνωμία της χυνόταν ένα φως, άγνωστο ως τότε, και δυνατά, δίχως να διστάζει, άρχιζε και δεν ελάθευε ποτέ. Μα και τι τραγούδι ήταν εκείνο! Σου άγγιζε τα φύλλα της καρδιάς. Και τα παιδιά, που έχουν διαβολεμένο κριτήριο, φώναζαν μόλις τελείωνε:

- Να χαρείτε, κυρία, αφήσετέ την να το πει άλλη μια φορά!

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Να χαρακτηρίσετε τη δασκάλα από τη στάση της απέναντι στη Βαγγελίτσα.
2. Πώς κατάφερε η Βαγγελίτσα να κερδίσει το ενδιαφέρον και τη συμπάθεια των συμμαθητών της; Τι να έγινε το κοριτσάκι όταν μεγάλωσε;
3. Πώς χαρακτηρίζετε τη συμπεριφορά της δασκάλας της Βαγγελίτσας και της δασκάλας της Ασπραδενής (σελ. 66);

Έλλη Αλεξίου
(Ηράκλειο 1894 - Αθήνα 1988)

Πεζογράφος. Εργάστηκε ως δασκάλα. Έλαβε μέρος στην Εθνική Αντίσταση και από το 1949 έως το 1962 έζησε αυτοεξόριστη στη Ρουμανία. Η γραφή της είναι ρεαλιστική και τα θέματα των έργων της παρμένα από την καθημερινή ζωή και τη ζωή της στα σχολεία και την Αντίσταση. Έργα της: *Γ' Χριστιανικόν Παρθεναγωγείον, Με τη λύρα, Δεσπόζουσα, Λούμπεν* (για μεγάλους), *Τραγουδώ και χορεύω, Ο Χοντρούλης και η Πηδηχτή* (για παιδιά) κ.ά.

Δ2

Οι έλεγχοι

Σήμερα τ' απόγευμα δεν ήταν καθόλου αστεία τα πράγματα στο σχολείο, γιατί ήρθε ο διευθυντής στην τάξη να μας μοιράσει τους ελέγχους μας. Δεν έδειχνε καθόλου ευχαριστημένος όταν μπήκε στην τάξη με τους ελέγχους κάτω απ' τη μασχάλη του. «Βρίσκομαι σ' αυτό το επάγγελμα εδώ και πολλά χρόνια», είπε ο διευθυντής, «και δεν είδα ποτέ άλλη τάξη τόσο άτακτη. Οι παρατηρήσεις που σημείωσε η δασκάλα σας πάνω στους ελέγχους αποδείχνουν ακριβώς αυτό το πράγμα. Αρχίζω να σας τους μοιράζω». Κι ο Κλοταίρ άρχισε να κλαίει. Ο Κλοταίρ είναι ο τελευταίος στην τάξη κι όλους τους μήνες η δασκάλα γράφει ένα σωρό πράγματα μέσα στον έλεγχό του κι ο μπαμπάς κι η μαμά του Κλοταίρ δεν είναι καθόλου ευχαριστημένοι και δεν του επιτρέπουν να φάει γλυκό και να δει τηλεόραση. Έχουν τόσο πολύ συνηθίσει, μου λέει ο Κλοταίρ, που κάθε φορά που πρόκειται να πάει τον έλεγχό του, η μαμά δεν έχει κάνει γλυκό κι ο μπαμπάς έχει πάει να δει τηλεόραση στους γείτονες.

Στον έλεγχό μου έγραφε: «Μαθητής που κάνει όλη την ώρα φασαρία, συχνά αφηρημένος. Θα μπορούσε να γίνει καλύτερος». Στον έλεγχο του Εντ έγραφε: «Μαθητής πάρα πολύ άτακτος. Δέρνεται συνέχεια με τους συμμαθητές του. Θα μπορούσε να γίνει καλύτερος». Του Ρούφους έγραφε: «Επιμένει να παίζει στην τάξη με μια σφυρίχτρα. Θα μπορούσε να γίνει καλύτερος». Ο μόνος που δεν μπορούσε να γίνει καλύτερος ήταν ο Ανιάν. Ο Ανιάν είναι ο πρώτος μαθητής στην τάξη κι ο χαϊδεμένος της δασκάλας. Ο διευθυντής μάς διάβασε τον έλεγχο του Ανιάν. «Μαθητής προσαρμοσμένος,

έξυπνος, τακτικός». Ο διευθυντής μάς είπε πως έπρεπε ν' ακολουθήσουμε το παράδειγμα του Ανιάν και πως ήμασταν άτακτοι και τεμπέληδες και πως θα καταλήγαμε στο κάτεργο* και πως αυτό θα προκαλούσε πολύ πόνο σίγουρα στους μπαμπάδες και στις μαμάδες μας, που είχαν άλλα όνειρα για μας. Κι έφυγε.

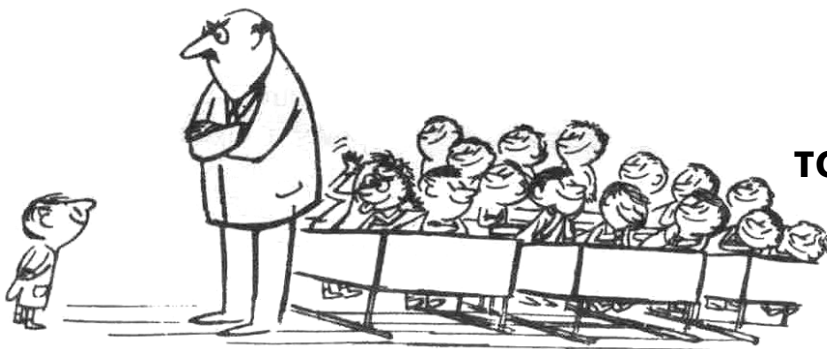
Εμείς ήμασταν όλοι καταστεναχωρημένοι, γιατί τους ελέγχους πρέπει να τους υπογράψουν οι μπαμπάδες μας, κι αυτό δεν είναι πάντα ευχάριστο. Λοιπόν, όταν χτύπησε το κουδούνι για το σχόλασμα, αντί να τρέξουμε όλοι στην πόρτα, να στριμωχτούμε, να σπρωχτούμε και να πετάμε ο ένας τη σάκα του στο κεφάλι του άλλου, όπως συνήθως, βγήκαμε ήσυχα ήσυχα, χωρίς να βγάλουμε τσιμουδιά. Ακόμη κι η δασκάλα μας φαινόταν λυπημένη. Αλλά δεν τα 'χουμε με τη δασκάλα μας. Πρέπει να πούμε πως αυτό τον καιρό κάναμε πολύ φασαρία κι ύστερα ο Γκοφρουά δεν έπρεπε ν' αναποδογυρίσει το μελανοδοχείο* του πάνω στο Γιοακίμ, που 'χε πέσει στο πάτωμα κάνοντας ένα σωρό γκριμάτσες, γιατί ο Εντ του έδωσε μια γροθιά στη μύτη, ενώ ήταν ο Ρούφους που είχε τραβήξει τα μαλλιά του Εντ .

Στο δρόμο περπατούσαμε αργά, σέρναμε σχεδόν τα πόδια μας. Μπροστά στο ζαχαροπλαστείο περιμέναμε τον Αλσέστ που είχε μπει ν' αγοράσει έξι γκοφρέτες με σοκολάτα, που άρχισε να τις τρώει αμέσως. «Πρέπει να κάνω προμήθειες», μας είπε ο Αλσέστ, «γιατί απόψε δεν έχει γλυκό...», κι έπειτα έβγαλε ένα βαθύ αναστεναγμό, πάντα μασώντας. Πρέπει να πούμε πως ο έλεγχος του Αλσέστ έγραφε: «Αν αυτός ο μαθητής είχε την ίδια όρεξη για τα μαθήματά του όση και για το

στο κάτεργο (το κάτεργο): στη φυλακή
το μελανοδοχείο: δοχείο που έβαζαν παλιά το μελάνι, βουτούσαν την πένα τους και έγραφαν οι άνθρωποι.

φαγητό, θα 'ταν ο πρώτος μαθητής στην τάξη, γιατί θα μπορούσε να τα καταφέρνει καλύτερα».

Εκείνος που φαινόταν λιγότερο στενοχωρημένος ήταν ο Εντ. «Εγώ», είπε, «δε φοβάμαι Ο μπαμπάς μου δε θα μου πει τίποτα, τον κοιτάζω κατευθείαν στα μάτια, κι έπειτα αυτός τον υπογράφει, κι ύστερα τέλος, αυτό είναι όλο κι όλο». Όταν φτάσαμε στη γωνιά, χωρίσαμε. Ο Κλοταίρ έφυγε κλαίγοντας, ο Αλσέστ μασουλώντας κι ο Ρούφους σφυρίζοντας σιγά με τη σφυρίχτρα του με το στραγάλι.

Σκίτσο
του Ζαν Ζακ
Σεμπέ

Έμεινα μόνος με τον Εντ. «Αν φοβάσαι να γυρίσεις σπίτι σου, είναι εύκολο», μου είπε ο Εντ. «Θα 'ρθεις μαζί μου και θα μείνεις να κοιμηθείς στο σπίτι μου». Είναι αληθινός φίλος ο Εντ. Φύγαμε παρέα και ο Εντ μού εξήγησε πώς κοίταζε τον μπαμπά του στα μάτια. Αλλά όσο περισσότερο πλησιάζαμε στο σπίτι του, τόσο λιγότερο μιλούσε ο Εντ. Όταν φτάσαμε μπροστά στην πόρτα του σπιτιού, ο Εντ δεν έβγαζε πια λέξη. Μείναμε λίγο ακίνητοι κι ύστερα είπα στον Εντ: «Λοιπόν, θα μπορούμε;». Ο Εντ έξυσε το κεφάλι του και μου είπε: «Περίμενέ με ένα λεπτό. Θα γυρίσω να σε φωνάξω». Και μπήκε. Είχε αφήσει την πόρτα μισάνοιχτη, άκουσα λοιπόν ένα χαστούκι, μια χοντρή φωνή που είπε: «Στο κρεβάτι χωρίς γλυκό και φρούτο, άχρηστο πλάσμα!» και τον Εντ που 'κλαιγε. Νομίζω πως γι' αυτά που έλεγε για τα μάτια του μπαμπά του ο Εντ δε θα τα κατάφερε και τόσο καλά.

Το χειρότερο απ' όλα είναι πως πρέπει τώρα να γυρίσω στο σπίτι. Άρχισα να περπατάω προσέχοντας να μην πατάω στα χωρίσματα ανάμεσα στις πλάκες του πεζοδρομίου· ήταν πολύ εύκολο, γιατί περπατούσα πολύ αργά. Ο μπαμπάς ήξερα τι θα μου 'λεγε. Θα μου 'λεγε πως ήταν ο πρώτος στην τάξη του κι ο μπαμπάς του ήταν πολύ περήφανος για τον μπαμπά μου και πως έφερνε στο σπίτι ένα σωρό επαίνους απ' το σχολείο και πως θα 'θελε να μου τους δείξει, αλλά τους έχασε στη μετακόμιση, όταν παντρεύτηκε. Ύστερα ο μπαμπάς θα μου 'λεγε πως δε θα κατάφερνα τίποτα ποτέ στη ζωή μου. Θα έμενα πάμπτωχος κι οι άνθρωποι θα λέγανε, να αυτός είναι ο Νικόλας, αυτός που είχε κακούς ελέγχους στο σχολείο και θα με δείχναν με το δάχτυλο και θα γελούσαν μαζί μου. Μετά, ο μπαμπάς θα μου 'λεγε πως σκοτώνεται στη δουλειά για να μου προσφέρει μια προσεγμένη ανατροφή κι ανέσεις, για να είμαι καλά προετοιμασμένος για ν' αντιμετωπίσω τη ζωή και πως ήμουν αχάριστος και πως επιπλέον δεν υπέφερα καθόλου για τον πόνο που προκαλούσα στους φτωχούς μου γονείς και δεν έχει για μένα ούτε γλυκό ούτε φρούτο και για σινεμά καλύτερα να το ξεχάσω μέχρι να του πάω έναν καλύτερο έλεγχο.

Θα μου τα πει όλ' αυτά ο μπαμπάς, όπως την περασμένη και την προπερασμένη φορά, αλλά έχω βαρεθεί. Θα του πω πως είμαι πολύ δυστυχισμένος, κι αφού είναι έτσι, πολύ καλά, τότε κι εγώ θα τους αφήσω και θα φύγω πολύ μακριά και θα με ψάχνουν και δε θα ξαναγυρίσω, παρά μόνο μετά από πολλά χρόνια και θα 'χω πολλά λεφτά και ο μπαμπάς μου θα ντρέπεται που μου είπε πως δε θα καταφέρω τίποτα στη ζωή μου κι οι άνθρωποι δε θα τολμούν να με δείχνουν με το δάχτυλο κι ούτε θα γελάνε μαζί μου και με τα λεφτά μου θα πάω τον μπαμπά και τη μαμά στο σινεμά, κι όλος ο κόσμος

θα λέει: «Κοιτάξτε, είναι ο Νικόλας, που έχει λεφτά με το τσουβάλι κι αυτός πληρώνει για να πάει στο σινεμά τον μπαμπά και τη μαμά του κι ας μην ήταν και τόσο καλοί μαζί του», και θα πήγαινα στο σινεμά και τη δασκάλα μου και το διευθυντή του σχολείου, και βρέθηκα μπροστά στο σπίτι μου.

Ενώ σκεφτόμουν όλα αυτά και διηγιόμουν στον εαυτό μου ωραίες ιστορίες, είχα ξεχάσει τον έλεγχό μου κι είχα περπατήσει πολύ γρήγορα. Είχα έναν κόμπο στο λαιμό μου κι είπα στον εαυτό μου πως θ' άξιζε ίσως καλύτερα να έφευγα την ίδια ώρα και να ξαναγύριζα μετά από πολλά χρόνια, αλλά είχε αρχίσει να βραδιάζει και δεν αρέσει καθόλου στη μαμά να βρίσκομαι έξω απ' το σπίτι όταν είναι αργά. Λοιπόν μπήκα.

Μέσα στο σαλόνι ο μπαμπάς μιλούσε με τη μαμά. Υπήρχαν ένα σωρό χαρτιά πάνω στο τραπέζι μπροστά του και δεν έδειχνε καθόλου ευχαριστημένος. «Είναι απίστευτο», έλεγε ο μπαμπάς, «τι ξοδεύουμε μέσα σ' αυτό το σπίτι· θα πίστευε κανείς πως είμαι κανείς εκατομμυριούχος! Κοιτάξτε αυτές τις αποδείξεις! Αυτή την απόδειξη του χασάπη, την άλλη του μπακάλη! Φυσικά, εγώ έχω την υποχρέωση να βρω τα λεφτά!». Αλλά ούτε η μαμά δε φαινόταν να είναι ευχαριστημένη κι έλεγε στον μπαμπά πως δεν είχε ιδέα πόση ακρίβεια υπήρχε και μια μέρα έπρεπε να πάνε να κάνουν μαζί τα ψώνια και πως θα γυρνούσε στη μαμά της και πως δεν έπρεπε να τα συζητάνε αυτά μπροστά στο παιδί. Εγώ, λοιπόν, έδωσα τον έλεγχο στον μπαμπά, τον κοίταξε, τον υπόγραψε και μου τον έδωσε λέγοντας: «Το παιδί δεν έχει να κάνει τίποτα μ' όλα αυτά. Αυτό που ζητάω να μου εξηγήσουν είναι γιατί ξοδεύουμε τόσα πολλά!». «Πήγαινε να παίξεις στο δωμάτιό σου Νικόλα», μου είπε η μαμά. «Καλά σου λέει η μαμά, πήγαινε», είπε κι ο μπαμπάς.

Πήγα στο δωμάτιό μου, ξάπλωσα πάνω στο κρεβάτι κι άρχισα να κλαίω.

Πέστε ό,τι θέλετε, αλλ' αν ο μπαμπάς κι η μαμά μ' αγαπούσαν, τότε θα 'χανε ασχοληθεί και λίγο μαζί μου!

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

- 1. Ποιος από τους χαρακτήρες του κειμένου νομίζετε ότι σας ταιριάζει περισσότερο και γιατί;**
- 2. Χρησιμοποιώντας τρία επίθετα που να σας χαρακτηρίζουν, περιγράψτε με χιουμοριστικό τρόπο τον εαυτό σας.**
- 3. Πιστεύετε και σεις, όπως ο μικρός Νικόλας στο τέλος της ιστορίας, πως δεν τον αγαπούσαν οι γονείς του; Γράψτε την άποψή σας και τα επιχειρήματά σας σε μια παράγραφο.**
- 4. Ζωγραφίστε τον έλεγχο των ονείρων σας, σημειώνοντας τους βαθμούς αλλά και τις παρατηρήσεις για την επίδοση και την επιμέλειά σας.**

**Ρενέ Γκοσινύ (στη φωτογραφία δεξιά)
(Rene Goscinny, Γαλλία 1926-1977)**

**Δημοσιογράφος και συγγραφέας.
Ασχολήθηκε κυρίως με το γράψιμο κόμικς
και δημιούργησε τους αξέχαστους ήρωες Αστερίξ,
Λούκι Λουκ, Ιζνογκούντ, μικρό Νικόλα. Χρησιμοποίησε
το χιούμορ για να επιβιώσει, όπως εμείς
χρησιμοποιούμε το οξυγόνο, δηλαδή μηχανικά, χωρίς
να σκέφτεται. Ο ίδιος έλεγε: «Κάποιος που έχει την
τύχη να κάνει πολύ κόσμο να χαμογελάσει είναι ένας
επαγγελματίας. Και μπορούμε να βρούμε ένα
επάγγελμα πιο ευχάριστο;».**

**Ζαν Ζακ Σεμπέ (στη φωτογραφία αριστερά)
(Jean - Jacques Sempe)**

**Γάλλος χιουμορίστας σκίτσογράφος. Στα είκοσι χρόνια
του συνάντησε τον Γκοσινύ και έγιναν φίλοι. Η
συνεργασία τους γέννησε
το 1954 το μικρό Νικόλα.**

Σκίτσο του Ζαν Ζακ Σεμπέ

Δ3

Ένα σακί μαλλιά

Σ' ένα νησί όπου έρχεται να υπηρετήσει ένας νέος δάσκαλος, ο Βασίλης, εκτυλίσσονται ενδιαφέροντα γεγονότα. Οι κάτοικοι, χωρισμένοι σε δυο αντίπαλες παρατάξεις, δεν καταφέρνουν να φτιάξουν το λιμάνι. Αντίθετα, τα παιδιά μ' ένα συγκινητικό παράδειγμα ομόνοιας και αδελφοσύνης τους βάζουν, που λένε, τα γυαλιά: Έχοντας επικεφαλής το Γιωργαρέλο, ένα εφτάχρονο παιδί που όλοι το αποδέχονται, κουρεύονται γουλί – κι ο δάσκαλος μαζί –, για να συμπαρασταθούν στο Φάνη το συμμαθητή τους, που είχε χάσει πρόσκαιρα τα μαλλιά του από μια αρρώστια. Στο απόσπασμά μας θα παρακολουθήσουμε τη στιγμή όπου τα παιδιά κι ο δάσκαλος αποκαλύπτουν τα... κουρεμένα κεφάλια τους. Η κυρία Διονυσία που παρουσιάζεται στο κείμενο είναι η δασκάλα. Ο Κωστάκης Περγάμαλλης είναι ο κουρέας. Η Τζού είναι η μητέρα του Φάνη. Τα υπόλοιπα κύρια ή υποκοριστικά (παρατσούκλια) ονόματα ανήκουν σε μαθητές του σχολείου.

Ο δάσκαλος εξηγεί:

- Τους βλέπετε; Όλοι σχεδόν φοράνε καπέλο. Είναι γιατί κουρεύτηκαν με την ψιλή.

- Τι;;

- Μάλιστα, καλά το ακούσατε. Δεν έμεινε τίποτα, γενική αποτρίχωση, θα 'λεγα, για να μην πω αποψίλωση*. Για να πάρετε μια ιδέα, δεν έχετε παρά να προσέξετε αυτά τα μικρά, τα ξεσκούφωτα. Να, για παράδειγμα, ο Θεμιστοκλής με το Σταυρονικήτα. Έχετε ξαναδεί τα κεφάλια τους έτσι γυμνά;

Η κυρία Διονυσία είχε μείνει άφωνη. Ψέλλισε* κάτι τέτοιο: «Όλοι... Τι σημαίνει αυτό; Δεν καταλαβαίνω...».

- Μα ποιος τους είπε να κουρευτούν;
- Κανείς. Κουρεύτηκαν με τη θέλησή τους.
- Μνήσθητί μου, Κύριε*!... Γιατί, καλέ;
- Γιατί σήμερα ξαναγουρίζει ο Φάνης σχολείο,
- Ε, και λοιπόν; Τι σχέση έχει αυτό;
- Μα δεν καταλαβαίνετε, κυρία Διονυσία; Από συμπάρασταση κουρεύτηκαν τα παιδιά...

Χρειάστηκε λίγα δευτερόλεπτα η γυναίκα για να μπει στο νόημα. Ο Βασίλης είδε αμέσως τα γουρλωμένα μάτια της ν' αλλάζουν έκφραση και να βουρκώνουν... Υποχώρησε βγαίνοντας έξω διακριτικά, την ώρα που ανοιγόκλεινε τα συρτάρια της, ότι τάχατες κάτι ψάχνει, μάλλον ένα μαντίλι για να σκουπίσει τα μάτια της.

Ήταν γραφτό για την κυρία Διονυσία να 'ναι γι' αυτή η μεγάλη μέρα συγκινήσεων και εκπλήξεων, με αποκορύφωμα το κεφάλι του δασκάλου, που θα το δει τώρα σε λίγο. Γενικά, όλος ο γυναικείος πληθυσμός του σχολείου άναυδος θα παρακολουθήσει μια εξαίσια παράσταση. Πολλά μάτια του γυναικείου πληθυσμού θα δακρύνουν.

Η Αποκάλυψη*, μ' άλλα λόγια (που, εξόν από το βαθύτερο νόημά της, σημαίνει και βγάλσιμο του καπέλου), έγινε με τον ακόλουθο τρόπο:

(η) αποψίλωση: ο καθαρισμός μιας περιοχής από κάθε είδους βλάστηση. Εδώ χρησιμοποιείται μεταφορικά για το κούρεμα ❖ ψέλλισε (ψελλίζω): είπε χαμηλόφωνα ❖ Μνήσθητί μου, Κύριε: Θυμήσου με, Κύριε! (Η φράση προέρχεται από το Ευαγγέλιο του Λουκά και χρησιμοποιείται για να δείξουμε την έκπληξή μας για κάτι) ❖ η Αποκάλυψη: Εννοεί την Αποκάλυψη που έγραψε ο Ευαγγελιστής Ιωάννης (με κεφαλαίο το άλφα). Με μικρό άλφα σημαίνει το βγάλσιμο του καπέλου

Ο αέρας κόπηκε ξαφνικά, λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι για μέσα. Οι τάξεις παρατάχτηκαν στη γραμμή, μπροστά στις σκάλες, για την πρωινή προσευχή. Φορούσαν όλοι καπέλα, που θα τα 'βγαζαν με το σύνθημα του δασκάλου τη στιγμή που θα 'φτανε ο Φάνης.

Τον έφερε αυτοκίνητο, που σταμάτησε έξω απ' την αυλόπορτα. Τον συνόδευε η Τζού. Προχώρησε δισταχτικά να πάρει τη θέση του. Είχε σηκωμένους τους γιακάδες του και φορούσε τη σκούφια του χωμένη ως τ' αυτιά.

Τότε ακριβώς δόθηκε το σύνθημα για την πρωινή προσευχή. Με μια απότομη κίνηση ο Βασίλης ο δάσκαλος έβγαλε το καπέλο του. Αμέσως και σαν ένας άνθρωπος τα παιδιά έβγαλαν τα δικά τους, που ήταν διαφόρων ειδών: Από τραγιάσκες, ρεπούμπλικες*, πλεκτές σκούφιας, καουμπόικα και στρατιωτικά, ίσαμε νάιλον κάλτσες...

Το θέαμα που παρουσιάστηκε ολομεμιάς κάτω απ' τον ήλιο ήταν όπως το χαρακτήρισε ο Κωστάκης Περγάμαλλης: μεγαλειώδες!

Κάπως έτσι θα το φαντάστηκε: σειρές από γυμνά κεφάλια, διαφόρων σχημάτων, με ξάστερα πρόσωπα (και μεγάλα αυτιά, φυσικά), να προσεύχονται ευλαβικά και παράφωνα και προπαντός αμέριμνα για το χάλι τους. Μόνο μια ερωτηματική ταραχή δημιουργήθηκε στα κορίτσια. Το ίδιο και στο Φάνη.

Τα πρώτα κεφάλια που αντιλήφθηκε ήταν τα δυο μπροστινά, που έτυχε ν' ανήκουν το ένα στον Καζανόβα και τ' άλλο στο Γιάννη το Λήσταρχο. Γυρίζει στο πλάι και βλέπει τον Αριστεΐδη. Γυρίζει πίσω του και βλέπει το Στρατηγό μ' ένα κεφάλι μακρόστενο σαν πεπόνι. Όλοι έκαναν τον αδιάφορο, σαν να μην τον είδαν.

(οι) ρεπούμπλικες (η ρεπούμπλικα): μαλακά καπέλα από καστόρι (δέρμα κάστορα) ή από άλλο ύφασμα

Στην αρχή του φάνηκε ανεξήγητο. Κατάλαβε όταν πρόσεξε και όλα τ' άλλα κουρεμένα κεφάλια. Τα μάτια του έλαμψαν. Ένα πλατύ χαμόγελο φώτισε το πρόσωπό του. Κάνει μια απότομη κίνηση σαν να πετάει μακριά ένα βάρος και βγάζει κι αυτός τη σκούφια του.

Στο μεταξύ η κυρία Διονυσία, που είχε πανοραμική άποψη* απ' τις σκάλες, έπαιρνε μια νέα συγκίνηση, ακόμα πιο δυνατή: Ποτέ δεν την είδε και δεν την άκουσε έτσι την πρωινή προσευχή. Ένας κόμπος της έκλεισε το λαιμό. Δεν πρόλαβε όμως να εκδηλωθεί, γιατί προηγήθηκε μια νέα κατάπληξη: Καθώς αντιλήφθηκε πλάι το δάσκαλο να βγάζει το μαύρο καπέλο του, γυρίζει απότομα και αντικρίζει ένα τόσο αστείο κεφάλι, που σίγουρα θα γελούσε αν δεν ήταν έτοιμη να κλάψει.

Η Τζού, όμως, που τα είδε όλα απ' την αυλόπορτα, έκλαψε.

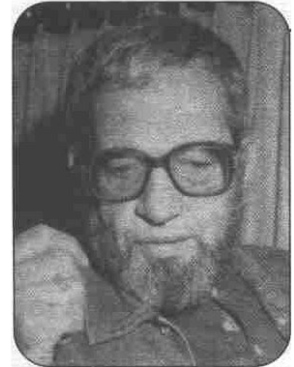
Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Τι εννοεί ο συγγραφέας όταν λέει ότι η «Αποκάλυψη», το βγάλσιμο των καπέλων δηλαδή, έχει και βαθύτερο νόημα;
2. Πως χαρακτηρίζετε την πράξη των μαθητών και του δασκάλου;
3. Το κείμενο αυτό προκαλεί στον αναγνώστη συγκίνηση, αλλά και γέλιο. Να βρείτε τα αντίστοιχα σημεία. Τι πετυχαίνει ο συγγραφέας με το λεπτό χιούμορ που χρησιμοποιεί;

είχε πανοραμική άποψη: έβλεπε τα πάντα από ψηλά, είχε σφαιρική εικόνα

4. Να συγκρίνετε το δάσκαλο αυτού του κειμένου με τον Τυφλοπόντικα του κειμένου «Η βιβλιοθήκη μας» (σελ. 78). Ποιες πράξεις τούς χαρακτηρίζουν;
5. Το μυθιστόρημα *Ένα σακί μαλλιά στηρίζεται σ' ένα αληθινό περιστατικό*, το οποίο, όπως μας πληροφορεί ο συγγραφέας, το διάβασε στις εφημερίδες την άνοιξη του 1994. Οι ήρωες, ωστόσο, όπως και τα άλλα στοιχεία, είναι φανταστικά. Στηριχτείτε κι εσείς σε μια είδηση που σας έκανε μεγάλη εντύπωση, και γράψτε ένα δικό σας κείμενο.

Παντελής Καλιότσος
(Αθήνα 1925)

Ασχολείται με την πεζογραφία.

Τα βιβλία του, τόσο για τους μικρούς, όσο και για τους μεγάλους, έχουν ως θέμα την ειρήνη και τον πόλεμο, την ανάγκη για συναδέλφωση των λαών, τις ανθρώπινες σχέσεις, την παιδική ηλικία. Το γράψιμό του χαρακτηρίζεται από ρεαλισμό και ποιητικότητα. Μερικά από τα έργα του είναι: *Τα ξύλινα σπαθιά*, *Πατέρας και γιος*, *Το ιζεντόρε και τ' αηδόνη* (για παιδιά). *Ο μεσαίος τοίχος*, *Τον αιώνα που ξύπνησε ο πηλός* (για μεγάλους).

Δ4

[Η Αστραδενή στο νέο σχολείο της]

Η Αστραδενή ζει με την οικογένειά της στη Σύμη. Όμως η ζωή στο νησί είναι δύσκολη και ο πατέρας της αναγκάζεται να πουλήσει το καΐκι του και να μετακομίσει όλη η οικογένεια στην Αθήνα. Η Αστραδενή νοσταλγεί τη ζωή στο νησί το σπίτι της, το σχολείο της, τους γείτονές της, τους φίλους της και τα χαρούμενα παιχνίδια μαζί τους. Νιώθει αποξενωμένη στο νέο της περιβάλλον, ιδιαίτερα όταν στο καινούργιο σχολείο της συμπεριφέρονται με περιφρόνηση. Τα αποσπάσματα που θα διαβάσετε στη συνέχεια έχουν να κάνουν με το σχολείο και το περιβάλλον του.

Ωραία! Λοιπόν, αυτή είναι η τάξη μου! Η Ε3!... Πρέπει να βάλω κάποιο σημάδι για να τη βρίσκω. Καλά θα δω..., γιατί ο κύριος ανοίγει μια πόρτα... Με σπρώχνει απαλά μέσα...

Πρώτα είδα την κυρία μας. Τη δασκάλα μας. Δεν ξέρω αν είναι νέα ή μεγάλη. Έχει μαζεμένα τα μαλλιά της σφιχτό κότσο και φοράει γυαλιά. «Τι συμβαίνει, κύριε Γιώργο;».

«Μια καινούργια μαθήτρια, δεσποινίς».

(Ωστε είναι δεσποινίς κι όχι κυρία. Δεν έχει παντρευτεί κι είναι μεγαλούτσικη).

«Στη δική μου τάξη βρήκανε να τη βάλουνε... Έχουμε κιόλας 62 παιδιά. Τέλος πάντων. Ευχαριστώ, κύριε Γιώργο».

Στεκόμουνα κάπου κοντά στην έδρα. Κοίταξα την τάξη. Μεγάλη ήτανε κι όμως νόμιζες ότι θα έσκαγε σε λίγο από τα πολλά παιδιά. Είχε τέσσερις σειρές θρανία.

Στα πιο πολλά θρανία καθόντουσαν τρία τρία παιδιά. Και είχε και δυο θρανία στο πλάι της έδρας.

«Βρες μια θέση και κάτσε», μου 'πε η κυρία.

Εκεί στη δεύτερη σειρά στο τρίτο θρανίο κάθονται δυο κορίτσια. Συμπαθητικά μου φαίνονται. Προχωρώ προς τα κει. Όταν φτάνω όμως... έχουν κάτσει στις δυο άκρες του θρανίου και κάνουν ότι δε με βλέπουν. Τι να κάνω τώρα; Να τους πω «πήγαινε πιο μέσα...», δεν μπορώ. Κοιτάζω γύρω. Όλοι κάνουν ότι κοιτάνε τα τετράδιά τους. Ξέρω όμως ότι εμένα κοιτάνε. Τι θα κάνω...

Αναστενάζω. Έχει και παρακάτω θρανίο με άδεια θέση. Πάω για κει.

Κάθονται ένα αγόρι κι ένα κορίτσι. Όταν φτάνω έχουν πιάσει κι αυτοί τις άκριες... Κοιτάω γύρω. Τι να κάνω;... Ακούω και κάτι γέλια... Επίτηδες το κάνουνε... Δε με θέλουνε να καθίσω δίπλα τους. Γιατί;... Πρέπει να 'χω γίνει κόκκινη σαν παντζάρι. Γυρνάω το κεφάλι μου και τους κοιτάω. Ν' άνοιγε η γη να με καταπιεί... Στέκομαι εκεί στη μέση. Στο λαιμό μου κάτι ανεβοκατεβαίνει...

«Ακόμα να καθίσεις;», ρωτάει απ' την έδρα της η κυρία. Τι να της πω... Ότι αυτοί με κοροϊδεύουν;...

«Έλα να κάτσεις στα πλαϊνά θρανία», μου λέει.

Πήγα. Είχε δυο θρανία στα πλάγια, κάτω απ' το παράθυρο. Στο εμπρός θρανίο κάθονται δυο κορίτσια κι ένα αγόρι. Στο πίσω ένα αγόρι.

«Κάτσε με το Γιώργο, που είναι τιμωρία. Εσείς οι άλλοι τελειώστε με την ορθογραφία σας».

Τα παιδιά, φαίνεται, τελείωσαν την ορθογραφία, γιατί σηκώθηκαν κάτι κορίτσια, μάζεψαν τα τετράδια και τα 'δωσαν στη δασκάλα.

«Λοιπόν», είπε αυτή και άνοιξε ένα πράσινο τετράδιο, «για σήκω εσύ, η καινούργια, και πες μου τ' όνομά σου».

Στάθηκα όρθια δίπλα στο θρανίο μου κι είπα: «Αστραδενή Χατζηπέτρου».

**Σπύρου Βασιλείου, *Η Δήμητρα*
(Το παιδί στη νεοελληνική τέχνη, εκδ. Adam)**

Η κυρία δε με κοίταζε, ετοιμαζότανε να γράψει τ' όνομά μου στο τετράδιο – ο κατάλογος θα ήταν – αλλά τα παιδιά άρχισαν τα γέλια... Γιατί άραγε;... Και τότε εκείνη σήκω σε το κεφάλι, χτύπησε ένα χάρακα στο τραπέζι και είπε:

«Ησυχία εσείς! Πώς το είπες αυτό το όνομα;».

«Αστραδενή Χατζηπέτρου».

«Όχι το Χατζηπέτρου... το Αστραδενή...

Χριστιανικό είναι;...».

«Ναι», έκανα με το κεφάλι. Έτρεμα. Δεν της άρεσε τ' όνομά μου, φαίνεται...

Δηλαδή, ΕΤΣΙ σε βάφτισε ο παπάς;», ξαναρώτησε.

«Αστερόπη, με βάφτισε, αλλά με φωνάζουν

Αστραδενή».

«Και το... Αστραδενή είναι χριστιανικό;».

«Μάλιστα. Η κυρία μας – η δασκάλα μου – θέλω να πω η παλιά μου η δασκάλα, μου είπε ότι είναι πολύ αρχαίο όνομα. Είναι ένα αστέρι από τα επτά της Πούλιας...».

(Τι μου 'ρθε και τα 'λεγα όλα αυτά... Θάλασσα τα 'κανα... Ορίστε! Τα παιδιά γελάνε... Τι γελάνε, δηλαδή... αυτά σπαρταράνε, χτυπιούνται πάνω στα θρανία τους...).

Η δασκάλα χτυπάει το χάρακα στο τραπέζι και φωνάζει: «Ησυχία!».

«Εγώ, δεν ξέρω τέτοιο όνομα. Πότε γιορτάζεις, τέλος πάντων, για να καταλάβω».

«Οι Αστερόπες δε γιορτάζουν. Μόνο γενέθλια έχουν».

Άλλα γέλια από κάτω. Μα γιατί γελάνε ΕΤΣΙ όλοι αυτοί;... Πρέπει να τα μπαλώσω, αλλιώς αυτή η δασκάλα θα με γράψει στα μαύρα κατάστιχα*...

θα με γράψει στα μαύρα κατάστιχα: θα με βάλει στο μάτι

«Μερικές Αστερόπες, κυρία, λέω, γιορτάζουν της Αγίας Ουρανίας. Εγώ όμως δεν κάνω γιορτή...».

«Λοιπόν, για να τελειώνουμε», είπε η κυρία κι έγγραφε... «ΟΥ-ΡΑ-ΝΙ-Α ΧΑ-ΤΖΗ-ΠΕ- ΤΡΟΥ».

«Αστερόπη, κυρία!», φώναξα. «Αυτό είναι τ' όνομά μου».

«Πρόσεξε, γιατί δε θα τα πάμε καλά εμείς οι δύο! ΟΥΡΑΝΙΑ θα σε φωνάζω. Αυτό είναι όνομα της Εκκλησίας μας».

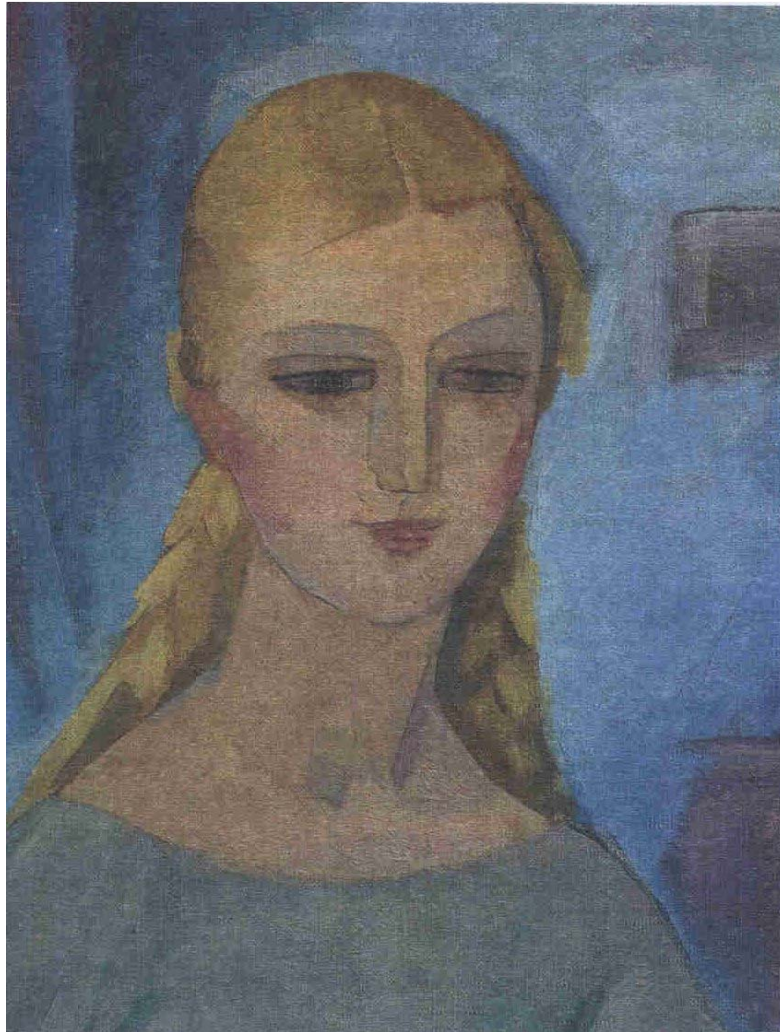
Μια μέρα, κάτι κορίτσια μου τραγουδούσανε ένα πειραχτικό τραγούδι: «Αστερία, Αστερία, είσαι μια μικρή κυρία». Τις πλάκωσα στο ξύλο. Με νευριάζανε... Καθόμουν στη γωνιά μου κι έτρωγα το κουλούρι μου κι αυτές εκεί: «Αστερία κι Αστερία...». Στην αρχή έκανα ότι δεν καταλάβαινα, μετά... άνθρωπος είμαι κι εγώ... τις βούτηξα απ' τα μαλλιά – τις δύο – και τις έφερα κάτω. Είμαι πολύ καλή σ' αυτό το κόλπο. Μου το 'χει μάθει ο ξάδελφός μου ο Ντίνος.

Οι μαρτυριάρες πήγανε στη δασκάλα. Με φώναξε η δεσποινίς. Της τα 'πα κι εγώ. Δε θα μίλαγα, αν δε γινόταν η φασαρία, αλλά τώρα που έγινε... Θα έκανα υπομονή, πόσος καιρός μας μένει... Ένας μήνας!... Του χρόνου μπορεί και να 'χω άλλη δασκάλα... Αλλά τώρα... Δεν την κράτησα τη γλώσσα μου και τα 'πα. Καλά λέει η μάνα μου ότι είμαι «γλωσσού».

«Με λέγανε Αστερία», είπα στη δεσποινίδα, «κι εγώ θύμωσα. Ούτε Αστερία ούτε Ουρανία με λένε. Τ' όνομά μου είναι Ασπραδενή! Κι ο παπα-Λεμόνης, που είναι Χριστιανός με Χ κεφαλαίο, τη βαφτιστικιά του Ασπραδενή τη φωνάζει. Κι εμένα Ασπραδενή με λένε. Κι όποιος με ξαναπεί μ' άλλο όνομα δε θ' ακούσω!...».

Αυτό, βέβαια, για την αφεντιά της το είπα. Ουρανία με ανέβαζε, Ουρανία με κατέβαζε.

Θύμωσε. Με είπε αυθάδη, αναιδή και τέτοια. Με πήγε στον κύριο διευθυντή. Εκεί έγινε άλλη φασαρία. Ο διευθυντής με ρώτησε πώς με βάφτισε ο παπάς. Του 'πα. Άνοιξε και το χαρτί που 'χα φέρει απ' τη Σύμη και που μ' έγγραφε Αστερόπη. Είπε στη δεσποινίδα να με φωνάζει Αστερόπη.

Γιώργου Γουναρόπουλου, *Κορίτσι* (λεπτομέρεια, *Οι Έλληνες ζωγράφοι*, εκδ. Μέλισσα)

Γιώργος Γουναρόπουλος (1890-1977)

Ζωγράφος με πρωτοποριακή προσφορά. Το έργο του έχει χαρακτήρα ονειρικό και φανταστικό.

Όχι ότι με πείραζε... Καλό και περίκαλο το Αστερόπη... Αλλά σκέφτομαι... «Αστραδενή, ή που καταφέρνεις να σε φωνάζουν Αστραδενή ή που δεν αξίζεις τίποτα...».

Είπα, λοιπόν, στο διευθυντή ότι και τους Γιάννηδες τους βαφτίζει ο παπάς Ιωάννηδες, ποιος όμως τους λέει έτσι... Όλοι Γιάννηδες τους φωνάζουν... Γέλασε ο διευθυντής κι είπε: «Εντάξει, μη χάνουμε την ώρα μας για ένα όνομα. Αστραδενή, λοιπόν!...».

Η δεσποινίς, αν την έπιανες από τη μύτη, θα 'σκαγε. Εγώ δεν τολμούσα να την κοιτάξω.

Τις πρώτες φορές που με φώναξε «Ουρανία», σκέφτηκα ότι θα με είχε συνηθίσει έτσι και δεν απάντησα. Έκανα σαν ναμίλαγε σε κάποιον άλλον. Μια, δυο, άρχισε να με φωνάζει Αστραδενή. Πολύ μου άρεσε. Να, σαν να 'τρεχε δροσερό νεράκι μέσα μου. Έτσι μου φαινόταν.

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Πώς αντιμετώπισαν την Αστραδενή στο νέο της σχολείο; Να υπογραμμίσετε στο κείμενο τις φράσεις που δείχνουν αυτή την αντιμετώπιση.
2. Πώς κρίνετε τη συμπεριφορά της δασκάλας και των συμμαθητών της Αστραδενής; Εσείς, στη θέση τους, πώς θα ενεργούσατε;
3. Μπορείτε να γράψετε ένα κείμενο, όπου να φαίνεται η εξέλιξη των σχέσεων της Αστραδενής με τους συμμαθητές και τη δασκάλα της ώσπου να τελειώσει η χρονιά;

Ευγενία Φακίνου
(Αλεξάνδρεια 1945)

Σπούδασε ξεναγός, γραφικές τέχνες και κουκλοθέατρο. Το 1976 δημιούργησε το αντικειμενοθέατρο «Καλημέρα» όπου παρουσίασε με μουσική του συνθέτη Γιάννη Μαρκόπουλου αξιόλογα έργα για παιδιά όπως: Ντενεκεδούπολη, Ξύπνα Ντενεκεδούπολη, Κουρδιστάν, Το μεγάλο ταξίδι του Μελένιου. Γράφει με ευαισθησία και φαντασία αντλώντας τα θέματά της από τη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα. Άλλα έργα της για παιδιά είναι: *Τα Ελληνάκια*, *Μια μικρή καλοκαιρινή ιστορία*. Έργα για μεγάλους: *Η μεγάλη πράσινη*, *Ζάχαρη στην άκρη* κ.ά.

Δ5

Η βιβλιοθήκη μας

*Σε μια σχολή, κάπου στη Γαλλία, ένας δάσκαλος αναλαμβάνει μια τάξη με παιδιά που έχουν προβλήματα συμπεριφοράς. Ο δάσκαλος, ο Τυφλοπόντικας, όπως τον αποκαλούν τα παιδιά, αντιμετωπίζει πολλές δυσκολίες. Διαθέτει όμως ενθουσιασμό για τη δουλειά του και αγάπη για τα παιδιά. Έτσι, γίνεται αμέσως φίλος των μαθητών του, τους συμπαραστέκεται κι εκείνοι δεν τον απογοητεύουν. Ο Ξανθομπάμπουρας είναι ο αφηγητής του μυθιστορήματος Ο Τυφλοπόντικας, απ' όπου είναι παρμένο το κείμενο που ακολουθεί: Στο απόσπασμα που θα διαβάσετε, δάσκαλος και παιδιά μαζί δημιουργούν μια βιβλιοθήκη.**

Ο Τυφλοπόντικας κατεβάζει κάθε λίγο και μια ιδέα, που μας ανησυχεί... στην αρχή μόνο.

Σήμερα, για παράδειγμα, μόλις μπήκαμε στην τάξη, έδωσε διαταγή:

- Αφήστε τις τσάντες σας κι ελάτε μαζί μου ως το αυτοκίνητό μου. Έχω κάτι δέματα να ξεφορτώσω και θέλω να με βοηθήσετε.

Τρέξαμε όλοι στο αυτοκίνητό του, ένα γκρι σαραβαλάκι, ντεσεβό. Ένα μεγάλο κομμάτι μοκέτα, δεμένο πάνω στη σχάρα, μας έβαλε σε περιέργεια. Ο δάσκαλος το έλυσε.

* Τα κύρια ονόματα που υπάρχουν στο κείμενο, εκτός από αυτό του κυρίου Ζουλό, που είναι διευθυντής της σχολής, ανήκουν στους συμμαθητές του Ξανθομπάμπουρα. Τα ονόματα Ξανθομπάμπουρας, Ύπνος, Σουφλέ, Θυρωρός, Σπόρος είναι παρατσούκλια.

- Τι θα το κάνουμε αυτό, κύριε;
- Α! Α! Α! Έκπληξη! Θα σας το πω στην τάξη.

Κατέβασε το βαρύ ρολό και το έδωσε σε τέσσερις από μας. Οι άλλοι φορτωθήκαμε τα δέματα που έβγαλε από το πορτομπαγκάζ και ξαναγυρίσαμε στην τάξη.

- Η μοκέτα για πού είναι, κύριε;
- Και τα δέματα τι έχουν μέσα;
- Γιατί τα φέρατε όλα αυτά, κύριε;

Άφησε να περάσουν μερικές στιγμές, όσο χρειαζόταν για να ηρεμήσουμε, και μετά μας εξήγησε:

- Ορισμένα πακέτα έχουν μικρά κομμάτια αφρολέξ· τα υπόλοιπα έχουν ύφασμα. Θα φτιάξουμε μαξιλαράκια. Θα στρώσουμε τη μοκέτα σε μια γωνιά της τάξης και πάνω θα βάλουμε τα μαξιλαράκια. Μετά θα βάψουμε τα χαρτόκουτα και θα τα στήσουμε γύρω γύρω, το ένα πάνω στο άλλο. Έτσι, θα έχουμε έτοιμη τη γωνιά-βιβλιοθήκη μας, όπου θα συγκεντρώσουμε βιβλία και... αναγνώστες.

Ο Ύπνος, που ταραάζεται πάντα με τη λέξη «βιβλία» κι όλα τα βάσανα και την αϋπνία που φέρνουν, κοίταξε ανήσυχος το δάσκαλο.

- Βιβλία, κύριε; Γιατί βιβλία; Καλά δεν είναι στα ράφια τους;

Ο Τυφλοπόντικας χαμογέλασε:

- Ηρέμησε, Κάρλος, δε μιλάω για σχολικά βιβλία, μα για βιβλία από αυτά που μαζεύει κανείς και φτιάχνει μια βιβλιοθήκη. Βιβλία που έχουν ωραίες ιστορίες κι είναι πολύ ευχάριστο να τα διαβάζεις.

Ο Ύπνος ξίνισε τα μούτρα του.

- Μην κάνεις σαν χαζός, Κάρλος, συνέχισε ο Τυφλοπόντικας και τον κοίταξε αυστηρά. Άκουσέ με: Έχουμε ένα βιβλίο, το δικό μας. Αν το χώσουμε σε ένα ράφι, θα το ξεχάσουμε. Αν θέλουμε να είναι πάντα ζωντανό κοντά μας και να το ξαναδιαβάσουμε, πρέπει να το βάλουμε σ' ένα ευχάριστο και πρακτικό μέρος, σε μια γωνιά-

βιβλιοθήκη, ας πούμε. Όμως, ένα μόνο βιβλίο σε μια βιβλιοθήκη είναι πολύ λίγο, δε νομίζεις; Γι' αυτό, σήμερα τ' απόγευμα θα πάμε όλοι μαζί σε ένα βιβλιοπωλείο.

- Τι θα πάμε να κάνουμε στο βιβλιοπωλείο; ρώτησε η Νέλη.

- Τι κάνεις στο βιβλιοπωλείο; Αγοράζεις βιβλία, απάντησε ο Φαμπρίς.

- Ακριβώς! Θα πάμε ν' αγοράσουμε βιβλία. Ο κύριος Ζουλό μας διάθεσε ένα μικρό ποσό γι' αυτή τη δουλειά.

Εγώ είχα κατεβάσει το κεφάλι. Δε μου άρεσαν πολύ όλα αυτά. Ο δάσκαλος το πρόσεξε.

- Σε παρακαλώ, Φρανκ! Μην παίρνεις τέτοιο ύφος πριν δεις για τι ακριβώς πρόκειται. Θα πάμε ν' αγοράσουμε βιβλία, αλλά όχι ό,τι βιβλία να 'ναι. Αυτά που θα διαλέξουμε θα σου αρέσουν, θα τ' αγαπήσεις! Άλλωστε εσείς θα τα διαλέξετε, όχι εγώ.

Ο Ύπνος ανασήκωσε τους ώμους. Ο Τυφλοπόντικας συνέχισε:

- Όταν θα τα τακτοποιήσουμε στη βιβλιοθήκη μας, θα μπορούμε να τα χαζεύουμε, να τα ξεφυλλίζουμε, ίσως και να τα διαβάζουμε, καθισμένοι αναπαυτικά πάνω στα μαξιλάρια. Αν θέλετε, θα μπορείτε να τα παίρνετε και στο σπίτι σας.

Αυτή τη φορά, ο Ύπνος ξέσπασε σε γέλια.

- Γελάς, Κάρλος, γιατί αυτό σου φαίνεται αδιανόητο. Θα δεις όμως· θα σου συμβεί ό,τι συμβαίνει σε όλους. Όταν νιώσεις την πραγματική γλύκα των βιβλίων, των καλών βιβλίων, εκείνων που σε κάνουν να ονειρεύεσαι, να κλαις, να τραγουδάς ή να γελάς, δε θα μπορείς πια να ζεις χωρίς αυτά.

- Εγώ προτιμώ ένα καλό στιφάδο, δήλωσε ο Σουφλέ.

Κι οι υπόλοιποι, δεν τα βλέπαμε με καλό μάτι όλα αυτά.

Τον Τυφλοπόντικα τον συμπαθούσαμε. Δε θέλαμε να τον στενοχωρήσουμε, αλλά αυτή η ιστορία με τα βιβλία μάς φαινόταν σκέτη σαχλαμάρα. Εμάς, μόνο το δικό μας μας άρεσε... Επειδή δεν έμοιαζε με κανένα άλλο βιβλίο.

Τέλος πάντων! Θέλοντας και μη το κατάπιαμε κι αυτό και στρωθήκαμε στη δουλειά. Όλο το πρωινό δουλέψαμε με ρυθμό ρομπότ. Το στρώσιμο της μοκέτας ήταν εύκολη δουλειά· μας βγήκε όμως η ψυχή ώσπου να ράψουμε τα μαξιλάρια και να βάψουμε τα χαρτόκουτα.

Είχαμε μοιράσει μεταξύ μας τη δουλειά. Ο Χοσέ, η Θυρωρός, η Μυριέλ και ο Φαμπρίς ανέλαβαν να ράψουν και να γεμίσουν τα μαξιλάρια. Ο Χοσέ είχε πολλή πλάκα. Περνούσε και ξαναπερνούσε τη βελόνα του, με μια προσοχή σαν την καλύτερη μοδιστρούλα. Για να σαλιώσει την κλωστή, έβγαζε ο άτιμος μια γλώσσα πιο μακριά κι από το χέρι του.

Οι άλλοι, ζωγραφίζαμε τα χαρτόκουτα που θα γίνονταν ράφια για τα βιβλία. Ο Τυφλοπόντικας πήγαινε από ομάδα σε ομάδα, έδινε συμβουλές και βοηθούσε όπου χρειαζόταν. Μόνο ο Ύπνος δε δέχτηκε να δουλέψει· έμεινε στο θρανίο του και κοιμόταν

Όταν χτύπησε το κουδούνι για να σχολάσουμε, όλα ήταν έτοιμα. Δεν έμενε παρά να τοποθετήσουμε το μοναδικό βιβλίο μας στη βιβλιοθήκη. Καθένας μας ήθελε να αναλάβει ο ίδιος αυτή τη δουλειά. Ο κλήρος έπεσε στο Σπόρο. Όταν είδαμε το βιβλίο μας ολομόναχο πάνω στο χαρτονένιο ράφι, ανάμεσα στα μαξιλάρια, όλοι σκεφτήκαμε πως έπρεπε να αγοράσουμε μερικούς συντρόφους.

μετάφραση: Σουλβάνα Ζερβακάκη

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Βρίσκετε σωστή την επιθυμία του δασκάλου να διαλέξουν τα παιδιά μόνα τους τα βιβλία; Γιατί;
2. Πώς κρίνετε το δάσκαλο του κειμένου μας; Συγκρίνετέ τον με το δάσκαλο του κειμένου *Ένα σακί μαλλιά* (σελ. 61).
3. Επισκεφτείτε ένα μεγάλο βιβλιοπωλείο ή μια βιβλιοθήκη. Σημειώστε τα βιβλία που θα θέλατε. Ύστερα φτιάξτε έναν κατάλογο αυτών και προτείνετέ τα στο δάσκαλό σας, ώστε να ενεργήσει και να αποκτηθούν για τη βιβλιοθήκη του σχολείου σας.
4. Ο ποιητής Νικηφόρος Βρεττάκος έχει πει ότι «τα βιβλία είναι ένα ανοιχτό παράθυρο στον κόσμο». Τι εννοεί; Γράψτε ένα δικό σας κείμενο πάνω σ' αυτό και σχεδιάστε μια αφίσα με θέμα το βιβλίο.
5. Μπορείτε να χωριστείτε σε ομάδες και να βρείτε πληροφορίες για την ιστορία του βιβλίου και της τυπογραφίας, για το βιβλίο στους διάφορους λαούς ή για τον κύκλο του βιβλίου από τη συγγραφή μέχρι την ανάγνωση.

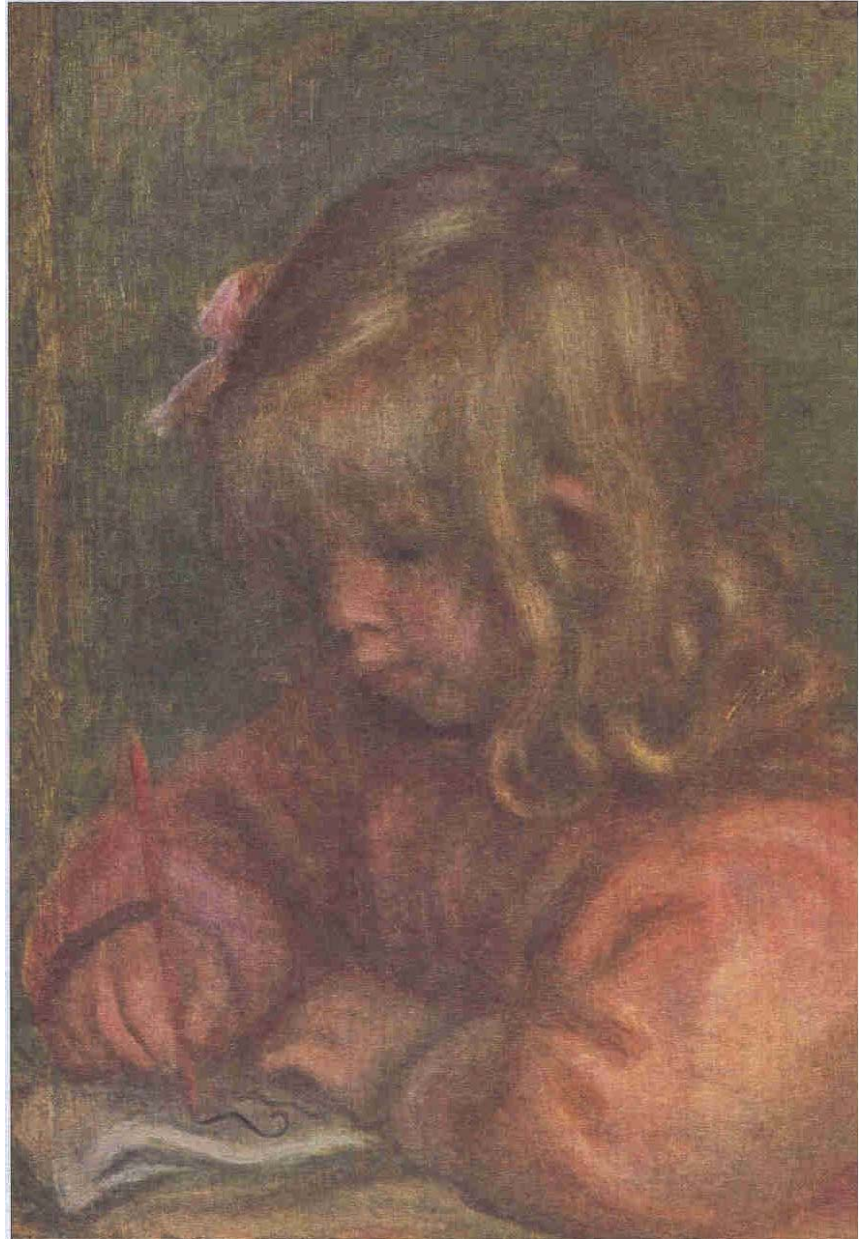
Φιλίπ Μπαρμπώ

(Philippe Barbeau, Μπλουά Γαλλίας 1952)

Είναι δάσκαλος. Εμπνέεται από την καθημερινότητα και οι ήρωές του είναι απλοί και ανοιχτόκαρδοι άνθρωποι. Πιστεύει ότι το σχολείο πρέπει να μαθαίνει στα παιδιά να δουλεύουν μέσα στη χαρά, στην εμπιστοσύνη και στον αλληλοσεβασμό, και ότι κάθε άνθρωπος αξίζει την προσοχή μας, γιατί κρύβει μέσα του τουλάχιστον ένα χάρισμα που μπορεί να βγει στην επιφάνεια. Όπως λέει χαρακτηριστικά, «οι καλά κρυμμένοι θησαυροί είναι συνήθως και οι ωραιότεροι».

Τα παιδικά χρόνια

Ωγκύστ Ρενουάρ,
Ο Κοκό
γράφοντας

Ωγκύστ Ρενουάρ (1841 – 1919)

**Γάλλος ιμπρεσιονιστής ζωγράφος.
Στο έργο του παρουσιάζει χαρούμενες
σκηνές από την καθημερινή ζωή
στο Παρίσι ή στη γαλλική εξοχή.**

Ωγκύστ Ρενουάρ, *Παιδί που τρώει φρούτο*

E1

Παιδική μνήμη

Η «Παιδική μνήμη» αποτελεί τμήμα του «Περίπατου», δηλαδή του πρώτου κεφαλαίου του βιβλίου του Ν.Γ. Πεντζίκη Το μυθιστόρημα της κυρίας Έρσης. Το Ε΄ μέρος του «Περίπατου» αυτού, περίπατου νοερού και νοσταλγικού, αναφέρεται στο μαγικό χώρο της παιδικής αθωότητας, στο χαμένο παράδεισο που κάθε παιδί επιθυμεί ανυπόμονα να εγκαταλείψει, για να εισέλθει στον κόσμο των μεγάλων. Ωστόσο, σε ολόκληρη τη ζωή του αναπολεί τις ανέμελες ευτυχισμένες στιγμές των παιδικών του χρόνων.

Έσκυψε να πιει νερό, αλλά δεν ξεδίψασε. Η κάνουλα της βρύσης* μπρούντζινη, κεφάλι δράκου, ενός από τους ανθρωπόμορφους Τιτάνες, τους πρώτους εξουσιαστές της Γης, στόμα ανοιχτό για να κηρύξει το παράγγελμα: «Η καθαριότητα είναι η αρίστη των στολών και κατά της ασθενείας είναι μέγας προμαχών»*. Έρεε ασημένιο ύφασμα. Μια σφήκα ζουζουνίζοντας ακουμπά τα μπρούντζινα χείλη του δράκου με ανάλαφρα υμενώδη πτερά*. Στη λαξεμένη* σε κορμό δέντρου

η κάνουλα της βρύσης: η στρόφιγγα, ο ρουμπινές, απ' όπου ανοίγουμε και κλείνουμε τη βρύση ❖ «Η καθαριότητα είναι η αρίστη των στολών και κατά της ασθενείας είναι μέγας προμαχών»: η καθαριότητα είναι η καλύτερη αρματωσιά και το ισχυρότερο όπλο ενάντια στις αρρώστιες ❖ υμενώδη πτερά: φτερά λεπτά σαν υμένας (υμενώδης = λεπτός, όπως ο υμένας, δηλαδή το πολύ λεπτό δέρμα) ❖ λαξεμένη (λαξεμένος): σκαλισμένη

σα λίκνο* ποτίστρα, όπου ξεδιψούν τα ζώα, ξεκουράζεται το μελίσσι από το τρύγημα των λουλουδιών. «Δες τι λουλούδι βρήκα», λέει τ' αγοράκι, προσφέροντας ένα χωνάκι περιπλοκάδας γεμάτο δροσιά στο κοριτσάκι που σηκώνει το πρόσωπό του από τη βρύση. Τα χείλη του είναι μούσκεμα και στάζουν ραντίδες* από το πιγούνι. Γύρω στη βρύση κυνηγιούνται τα δυο παιδιά. «Θα σε πιάσω, δεν μπορεί». Πλησιάζονται, απομακρύνονται, κάνουν το γύρο του κτίσματος πολλές φορές. Κάποιου διαβάτη της ζωής προσφορά, πριν αναχωρήσει πολύ μακριά, στον Ουρανό ψηλά, απ' όπου κανείς δε γυρνά. «Πώς το λεν το πουλί;», ρωτάει τ' αγόρι δείχνοντας παρδαλά φτερά κι ένα κεφάλι με ράμφος μακρυμύτικο, που ξεχωρίζει καθώς κεντά μικρές τρυπίτσες στον κορμό του δέντρου όπου σκάλωσε. Στάθηκαν και το θαύμαζαν. «Άραγε μας βλέπει που το βλέπουμε; Τι όμορφο που 'ναι! Λες να μας αγαπά όπως τ' αγαπάμε;». Σε λίγο σα να ξέχασαν, απομακρύνθηκαν τραβώντας το καθένα αλλού. Το κοριτσάκι με την ανάποδη σφούγγισε τα νερά απ' τα χείλη του. «Να δεις», σκέφτεται, «θ' ανοίξει καμιά πόρτα και θα 'βγει το Βασιλόπουλο». Τριγυρνά από δέντρο σε δέντρο, κρούοντας με το δάχτυλο* και περιμένοντας απόκριση. « Το κάθε δέντρο», συλλογιέται, «είν' ένα σπίτι, ένα όμορφο παλάτι που μπορεί να ανοίξει και να 'μπω». Ακουμπάει τ' αυτί στον κορμό της ιτιάς. Ακούει κάτι σαν μουσική. Τρέχει και παίρνει το χέρι του αγοριού. «Έλα να 'μαστε σαν αδέρφια, να πάρουμε μαζί τους δρόμους. Έχουν λερωθεί τα ρούχα σου. Θα σε μαλώσουν. Ξέσκισε και το πανταλόνι. Μη νοιάζεσαι, θα το ράψω εγώ. Έχω βελόνι,

(το) λίκνο: η κούνια ❖ ραντίδες (η ραντίδα): σταγόνες ❖ κρούοντας με το δάχτυλο (κρούω): χτυπώντας με το δάχτυλο.

μια κουβαρίστρα, δαχτυλήθρα και ράβω τις κούκλες». – «Δεν είμαι κούκλα», απαντά, θυμωμένα, χωρίς ν' απομακρύνεται, «θα γίνω πολύ μεγάλος αξιωματικός». Της τραβά απότομα τις πλεξίδες, όπως έκαμε με την ιέρεια ο Μέγας Αλέξανδρος, εξαναγκάζοντάς την να πει «άφες με, παι Διός»*. Το κοριτσάκι τρέχει στη βρύση και τη βουλώνει με την παλάμη, πιτσιλώντας από μια διαφυγή. Η ριπή του νερού* πέφτει στην ποτίστρα, εξεγείροντας* απ' τον ύπνο τις μέλισσες. «Η μέλισσα πετά», αναμέλπουν* χτυπώντας τα χέρια τα δυο παιδιά, δίχως να σκέπτονται κανένα κίνδυνο. Η ζωή τούς φαίνεται σαν ύπνος· έγνοιες, πόνοι, καημοί, βάσανα, όλα κοιμούνται, ίσαμε την επίσημη ημέρα που θα φωτίσει ενηλικιωμένο το ανάστημά τους, όπως των άλλων, των μεγάλων, που πάντα προσπαθούν να τους μιμούνται. «Ωρα να γυρίσουμε», λέει το κοριτσάκι. «Καλύτερα ας μείνουμε εδώ στα δέντρα. Μακριά από τα σπίτια μας. Μην τους σκέφτεσαι εκείνους», απαντά τ' αγόρι. Βλέπουν μαζί ένα μανιτάρι, που μέσα στ' άλλα χόρτα ανοίγει την ομπρελίτσα του. Εκεί από κάτω θα χωθούν αν πιάσει βροχή, συλλογιέται. Μπορούν λοιπόν να μείνουν να ζήσουν στο δάσος, αγαπημένα σαν αδέρφια. Έτσι συλλογιούνται και τα δυο παιδιά μ' ευχαρίστηση. Αλλά ο αέρας, που το πέρασμά του κάνει τα φύλλα να τρεμοπαίζουν, ανεμίζοντας τα μαλλιά του μικρού κοριτσιού, το σαστίζει. Τραβά απ' το χέρι τ' αγοράκι και κάνουν μερικά βήματα σάμπως αποφασισμένα να γυρίσουν. Σκόνταψαν και πέσαν χάμου. Το κορίτσι βάνει τα κλάματα. Το πρόσωπό του γεμίζει δάκρυα, σαν τα μαργαριτάρια στις

άφες με, παι Διός: άφησέ με, γιε του Δία ❖ η ριπή του νερού: το ορμητικό πέσιμο του νερού ❖ εξεγείροντας: (εξεγείρω) ξεσηκώνοντας ❖ αναμέλπουν (αναμέλπω): τραγουδούν, υμνούν με το τραγούδι τους

Εικόνες από τις Άγιες που μαρτύρησαν. Το χτυπημένο γόνατο μοιάζει με κάστανο που προβάλλει απ' τον αχινό των τριγύρω στο τραύμα χωμάτων. Τ' αγοράκι χωρίς να κλαίει, κοιτά με το στόμα ανοιχτό. Θυμάται την ιστορία της τσουκνίδας και της μολόχας. Η πρώτη αγκυλώνει, η δεύτερη είναι καλή. Άμα τρίψεις το πόδι μ' αυτή κι έμπει* μέσα, γίνεσαι καλά. «Βγες τσουκνίδα, μπες μολόχα». Επαναλαμβάνει πολεμώντας το πονεμένο γόνατο μ' ένα φύλλο χορτάρι. Στο τριανταφυλλί καμπανάκι ενός λουλουδιού σκυμμένου στη γη, μια απ' τις μέλισσες που επέστρεψαν στην ποτίστρα χώθηκε βαθιά, αντλώντας νέκταρ* από τη σπιρουνάτη απόφυση* του άνθους. Το κοριτσάκι δεν παραπονιέται για το πόδι, μόνο κουτσαίνει λίγο καθώς επιστρέφουν, αφήνοντας το δάσος στον ύπνο, όπου μόνη μιλά η βρύση.

κι έμπει: και μπει μέσα ❖ (το) νέκταρ: ο γλυκός χυμός που βγάζουν τα λουλούδια ❖ σπιρουνάτη απόφυση: μητρική προεξοχή, τμήμα που προεξέχει σαν μύτη

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του μαγικού χώρου, μέσα στον οποίο απολαμβάνουν τα παιδιά τη φιλία τους;
2. Γιατί ο άνθρωπος αναπολεί τα παιδικά του χρόνια; Η απάντησή σας να στηριχτεί σε φράσεις του κειμένου.
3. Η ενηλικίωση του ανθρώπου συνδέεται με δυσκολίες και βάσανα. Κι όμως τα παιδιά θέλουν να μιμούνται τους μεγάλους. Γιατί συμπεριφέρονται έτσι;
4. Ποια συνέχεια θα επιθυμούσατε να έχει η διήγηση;
5. Να βρείτε λέξεις ή φράσεις του κειμένου, που να ταιριάζουν στον πίνακα του Ρενουάρ (σελ. 80) ή στην εικόνα της σελ. 84.

Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης
(Θεσσαλονίκη 1908-1993)

Πεζογράφος και αυτοδίδαχτος ζωγράφος. Άσκησε το επάγγελμα του φαρμακοποιού. Τα έργα του στηρίζονται σε προσωπικά βιώματα και εμπειρίες που τον οδηγούν σε καινούργιες συνθέσεις έπειτα από επίμονη ανάλυσή τους. Με αναφορές στην αρχαιότητα, στο Βυζάντιο και την Ορθοδοξία, καθώς και στη νεοελληνική παράδοση, ο Πεντζίκης παρουσιάζει την ενότητα του ελληνικού πνεύματος μέσα στο χρόνο. Έργα του: *Ανδρέας Δημακούδης, Εικόνες, Πραγματογνωσία, Μητέρα Θεσσαλονίκη, Πόλεως και νομού Δράμας παραμυθία κ.ά.*

E2

Πώς ήθελα

Πώς ήθελα γιατί και εγώ
αχ να 'μουν γεννημένο,
με το φεγγάρι να γυρνώ,
στα δέντρα να ανεβαίνω!

Δε θα 'χανα χρυσόν καιρό
κάθε στιγμή να αλλάζω
ή να παγαίνω στο σκολειό
ή σπίτι να διαβάζω.

Αν ήθελα ποτέ δουλειά,
το τόπι θα κυλούσα·
και ποντικάκια ή και πουλιά
θα τσάκωνα αν πεινούσα.

Αν είχα πάλι ακαμωσιά*,
να! θα κουλουριαζόμουν
και δίχως έννοιες στη φωτιά
κοντά θα ζεσταινόμουν.

Μα ξέχασα... για δεξ εκεί!...
Αν ήμουν γατάκι,
θα 'μουν της μάνας μου παιδί;
Για σκέψου αυτό λιγάκι!

(η) ακαμωσιά: η τεμπελιά

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Να επισημάνετε τις απολαύσεις και τις ανέσεις που έχει το γατάκι.
2. Γιατί το παιδάκι επιλέγει στο τέλος τη ζωή του ανθρώπου, με όλες τις υποχρεώσεις και τις δυσκολίες της; Ποιες είναι οι δυσκολίες αυτές;
3. Γιατί αφιερώνει ο ποιητής τέσσερις ολόκληρες στροφές για να παρουσιάσει την ανεμελιά του ζώου, και μια μόνο στροφή για να δείξει την αξία του ανθρώπου;

Αλέξανδρος Πάλλης,
(Πειραιάς 1851 - Λίβερπουλ 1933)

Πολύπλευρος συγγραφέας και μεταφραστής, από τις κορυφαίες μορφές του δημοτικισμού. Γνωστός και με το ψευδώνυμο Λέκας Αρβανίτης Μαλλιαρός. Ασχολήθηκε με το εμπόριο και έζησε μόνιμα στο εξωτερικό (Αγγλία και Ινδίες). Τα έργα του, και ιδιαίτερα τα ποιήματά του για παιδιά, που άνοιξαν νέους ορίζοντες στην ελληνική παιδική λογοτεχνία, διακρίνονται για τον πηγαίο λυρισμό, τη σατιρική διάθεση και την κριτική στάση τους. Έγραψε τα βιβλία *Τραγούδια για παιδιά*, *Ταμπουράς και κόπανος*, *Μπρουσός κ.ά.* Από τις μεταφράσεις του πιο σημαντικές είναι της *Ιλιάδας* του Όμηρου, της *Αντιγόνης* του Σοφοκλή και της *Νέας Διαθήκης*.

E3

[Ένα γράμμα στη Μίνα]

Το γράμμα αυτό το απευθύνει ο Γιώργος Σεφέρης στη μικρή Μίνα Λόντου, κόρη της αγαπημένης του και αργότερα συζύγου του Μαρώς Ζάννου-Λόντου. Ο ποιητής που συνήθιζε να χρησιμοποιεί ψευδώνυμα, εδώ «μεταμορφώνεται», με το ψευδώνυμο Τάκης Μαλικοκός, σ' ένα παιδάκι που τάχα του φέρνει φράουλες.

Κορυτσά, 10 Ιουνίου 1937

Καλή μου Μίνα,

Χάρηκα πάρα πολύ για το γράμμα σου, που μου ήρθε σήμερα το πρωί. Σε λίγο θα πάτε στην Αίγινα και τότε θα έχεις καιρό να μου γράφεις περισσότερο. Θα σου γράφω κι εγώ. Εδώ, μόλις τώρα άρχισε το καλοκαίρι. Έρχεται αργά γιατί, φαντάζομαι, ο κόσμος δεν το αγαπά πολύ. Οι Κυρίες για να προφυλαχτούν από τον ήλιο κρατούν ομπρέλες της βροχής κατάμαυρες και οι Κύριοι μοιάζουν πάρα πολύ κατσούφηδες, επειδή κάνει λίγη ζέστη. Εγώ λυπούμαι που δεν έχει θάλασσα για να κάμω το πρώτο μου μπάνιο. Πηγαίνω όμως μακρινούς περιπάτους μ' ένα φίλο που είναι δυο φορές πιο μακρύς από μένα και γελά με μια ψιλή ψιλή φωνίτσα «Χι χι χι» όλη την ώρα. Την άλλη φορά βρήκαμε ένα βουνό που ήταν όλο βυσσινί, πολύ όμορφο. Το περίεργο είναι όμως ότι και τ' αρνιά που βοσκούσαν πάνω σ' εκείνο το βουνό ήταν βυσσινιά και ο βοσκός.

Σ' ευχαριστώ που μου έστειλες τα ποιήματα. Τα έδειξα σ' ένα παιδάκι που μου φέρνει φράουλες κάθε πρωί. Κάτι φράουλες μεγάλες σα βερίκοκα. Τ' όνομά του είναι Τάκης Μαλικοκός, έχει μια σουβλερή μυτίτσα,

πολύ έξυπνο, θα είναι πάνω κάτω στην ηλικία σου. Αλλά ξέρει λίγα ελληνικά και αναγκάστηκε να του τα μεταφράσω. Τον διασκέδασαν πάρα πολύ. Τώρα το μεσημέρι ήρθε πάλι και μου έφερε ένα δικό του ποίημα. Μου είπε να σου το στείλω. Το μεταφράζω κι αυτό:

ΤΑ ΒΟΥΝΑ

Τα ψηλά βουνά εκεί πέρα,
κουβεντιάζουν σα νυχτώνει
και μιλάνε για τη μέρα
που στα πόδια τους τελειώνει.

Η πιο γέρικη κορφή
με τα χιονισμένα φρύδια
έχει μια φωνή βραχνή
γιατί τρώει πολλά κρεμμύδια
σαν ξυπνήσει την αυγή.

Η άλλη εκεί πιο χαμηλά
είναι μια χοντρή κοπέλα
με ολοπράσινα μαλλιά
ξαπλωμένη σα βαρέλα
που στον ύπνο της μιλά.

Πάνω από τις λαγκαδιές
που σφυρίζουν σαν καλάμια
είναι ακόμη τρεις κορφές
τυλιγμένες με ποτάμια
και φωνάζουν σαν τρελές.

Μα το πιο καλό βουνό
μοναχό του ψιθυρίζει
όταν με το δειλινό
το θυμάρι του μυρίζει
κάτω από τον ουρανό.

ΤΑΚΗΣ ΜΑΛΙΚΟΚΟΣ

Γεια σου, Μίνα, τη Δευτέρα θα σου στείλω γραμματό-
σημα από τη Φλώρινα.

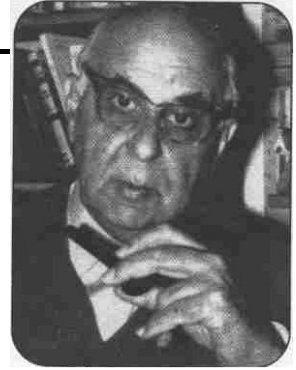
Σε φιλώ
ΓΙΩΡΓΟΣ

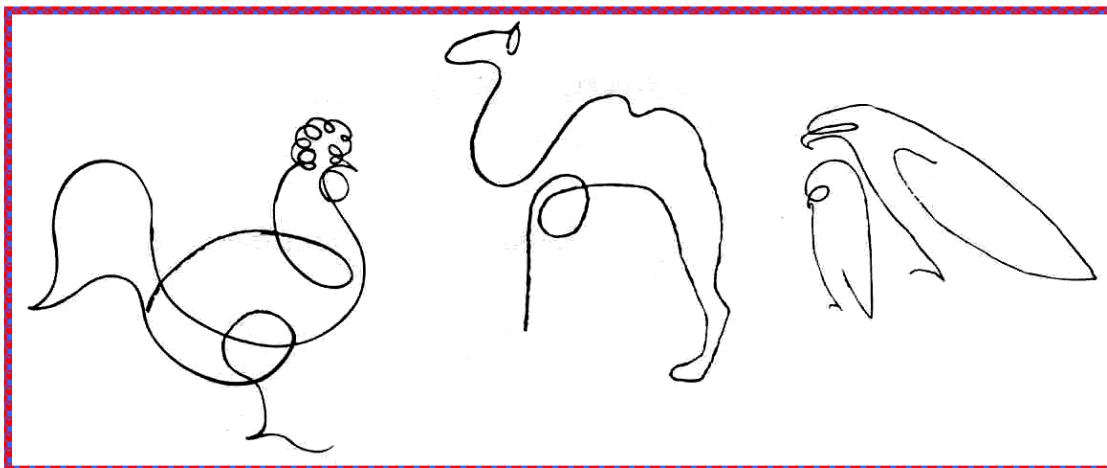
Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Να σχεδιάσετε ένα σκίτσο ή μια γελοιογραφία του φίλου με την «ψιλή ψιλή φωνίτσα», παίρνοντας ως αφορμή τα ελάχιστα στοιχεία που μας δίνει ο αποστολέας της επιστολής και εμπλουτίζοντάς τα με υλικό της φαντασίας σας.
2. Ο Γ. Σεφέρης συνήθιζε να κρατά ημερολόγιο. Πώς φαντάζεστε ότι θα περιέγραφε στο ημερολόγιό του μια «περιπέτεια στο βουσσινί βουνό»;
3. Ποιο σχήμα λόγου χρησιμοποιεί για να περιγράψει με ζωντάνια τα βουνά στο ποίημα; Ποια βουνοκορφή από το ποίημα σας αρέσει περισσότερο και γιατί;
4. Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του γράμματος, τον τρόπο γραφής του, αν είναι αστείο και αν αναφέρεται σε πραγματικά γεγονότα. Για ποιο λόγο νομίζετε ότι το έγραψε ο Γ. Σεφέρης;
5. Τοποθετήστε τον εαυτό σας στη θέση της Μίνας και απαντήστε μ' ένα γράμμα στον ποιητή.

Γιώργος Σεφέρης
(Σμύρνη 1900 - Αθήνα 1971)

Από τους κορυφαίους ποιητές της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Το πραγματικό του όνομα ήταν Γιώργος Σεφεριάδης. Ασχολήθηκε, επίσης, με το κριτικό δοκίμιο και τη μετάφραση. Χάρισε στην Ελλάδα το πρώτο Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας, το 1963. Ο Σεφέρης έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Παρίσι, ακολούθησε διπλωματική καριέρα και με την ιδιότητά του αυτή ταξίδεψε σε πολλές χώρες. Εμφανίστηκε στα γράμματα το 1931 με την ποιητική συλλογή *Στροφή*, η οποία θεωρήθηκε σταθμός στην ιστορία της νεοελληνικής ποίησης. Αντλεί συχνά τα θέματα της ποίησής του από την αρχαία ελληνική μυθολογία και με το έργο του θέλει να δείξει τη δύσκολη αλλά ένδοξη πορεία του ελληνισμού ανά τους αιώνες. Έγραψε ακόμη τα έργα: *Η στέρνα*, *Τετράδιο γυμνασμάτων*, *Μυθιστόρημα*, *Ημερολόγιο καταστρώματος α' β' γ'*, *Κίχλη κ.ά.*

Πάμπλο Πικάσο, *Μονοκονδυλιές*
(Πικάσο, *Μονοκονδυλιές*,
εκδ. Νέα Σύνορα – Α.Α. Λιβάνη)

Παιχνίδια με το χαρτί και το μολύβι

α) Μονοκονδυλιές

Οι μονοκονδυλιές είναι σχέδια που τα σχηματίζει ο ζωγράφος χωρίς το εργαλείο του να πάψει να ακουμπά στο χαρτί. Οι μονοκονδυλιές που βλέπετε παραπάνω είναι του ζωγράφου Πάμπλο Πικάσο. Δοκιμάστε να κάνετε κι εσείς σχέδια με μια συνεχή γραμμή. Να, και μερικές ιδέες: Γράψτε με μονοκονδυλιά το όνομά σας, ένα αστέρι, ένα μαϊάνδρο ή κάτι πιο περίπλοκο.

β) Το παιχνίδι με τις εφημερίδες

Κόψτε και συγκεντρώστε διάφορες λέξεις και φράσεις από σελίδες εφημερίδων. Στη συνέχεια, συνδυάστε και κολλήστε λέξεις, ώστε να συνθέσετε ένα κείμενο, από το οποίο να προκύπτουν ειδήσεις για γεγονότα φανταστικά, διασκεδαστικά ή και παράλογα.

E4

Οι κάλοι της Κλάρας

Δεν είναι εύκολο πράγμα να φοράς καινούργια παπούτσια. Παρόλο που τα καινούργια παπούτσια είναι κάτι πολύ ωραίο. Κι αυτό θα το δούμε στην παρακάτω ιστορία που θα σας διηγηθώ!

Προσέξτε με καλά!

Μια γερόντισσα που έμενε στην πολυκατοικία μας και πάντα μάλωνε όλα τα παιδιά, πέθανε. Ύστερα από δύο μέρες, είπε ο μπαμπάς στη μαμά:

- Σήμερα πρέπει να πάμε στην κηδεία.
- Θα έρθω κι εγώ μαζί σας, είπε η αδερφή μου η Κλάρα.
- Αυτό δε γίνεται, μίλησε η μαμά. Οι κηδείες δεν είναι για παιδιά.
- Κι όμως, είναι για παιδιά, αντιμίλησε η Κλάρα. Εμένα μ' αρέσουν πολύ οι κηδείες, αλλά δεν έτυχε ποτέ να πάω σε καμιά.
- Θα έρθω κι εγώ μαζί! Φώναξα εγώ. Θα έρθω κι εγώ μαζί! Θα έρθω κι εγώ μαζί!
- Όχι! Είπαν η μαμά και ο μπαμπάς μαζί
- Θα έρθουμε!
- Όχι!
- Κι όμως, θα έρθουμε!
- Η κηδεία είναι κάτι πολύ λυπητερό και μπορεί να βάλετε τα κλάματα, είπε η μαμά.
- Θα 'ρθουμε μαζί σας! Θα έρθουμε κι εμείς!
- Σας εξηγήσαμε ότι αυτό δε γίνεται!
- Τότε θα κλαίμε εδώ στο σπίτι, φωνάξαμε εγώ κι η αδερφή μου η Κλάρα κι αρχίσαμε αμέσως να κλαίμε δυνατά.

Ο μπαμπάς και η μαμά πιάσανε τα κεφάλια τους. Όταν το είδαμε αυτό, αρχίσαμε να κλαίμε ακόμη πιο

δυνατά. Τα καταφέρνουμε πολύ καλά σε κάτι τέτοια, όταν συγχυζόμαστε. Άλλωστε, θα ήταν τόσο θλιβερό να μείνουμε μονάχοι στο σπίτι, όταν ο μπαμπάς κι η μαμά θα λείπουν στην κηδεία.

- Φτάνει πια, αναστέναξε λυπημένος ο πατέρας. Καλά, ελάτε μαζί μας.

Ύστερα μας σκούπισε τις μύτες.

Η μαμά μάς φόρεσε καινούργια ρούχα, σαν να ήταν να πάμε σε καμιά επίσκεψη. Η Κλάρα θα φορούσε για πρώτη φορά τα καινούργια μαύρα παπούτσια της. Η μαμά τα είχε πάρει με τις εκπτώσεις. Τα είχε βρει φτηνά. Ύστερα πήγαμε με το αυτοκίνητο στο νεκροταφείο.

Η κηδεία δε μου άρεσε καθόλου, γιατί έπρεπε να καθόμαστε πολύ φρόνιμα. Δεν επιτρεπόταν να τρέχουμε και να παίζουμε. Αλλά η πεθαμένη γερόντισσα δε φαινόταν πουθενά, παρόλο που ήταν η δική της κηδεία. Ρώτησα τη μαμά και η μαμά μου είπε ότι η πεθαμένη γερόντισσα βρισκόταν μέσα στο φέρετρο. Αλλά το φέρετρο ήταν σκεπασμένο και δεν ήξερε κανένας αν πραγματικά ήταν μέσα. Ο εφημέριος κάτι μουρμούριζε και πολλές ηλικιωμένες γυναίκες καθάριζαν διαρκώς τις κόκκινες μύτες τους, η μία μετά την άλλη.

- Κλάρα, ρώτησα εγώ, γιατί κλαίνει όλες αυτές οι γυναίκες;

- Γιατί η γερόντισσα έχει πεθάνει, ψιθύρισε η Κλάρα.

- Μα τώρα βρίσκεται στον ουρανό. Και στον ουρανό είναι τόσο όμορφα. Δεν πρέπει να κλαίνει.

- Μπορεί η γερόντισσα που πέθανε να πήγε στην Κόλαση.

- Λες;

Η Κλάρα έγνεψε με το κεφάλι της.

- Το δίχως άλλο θα πήγε στην Κόλαση, γιατί μάλωνα όλα τα παιδιά της πολυκατοικίας. Κι επειδή πρέπει να

πάει στην Κόλαση, κλαίνε όλες οι φίλες της. Έτσι θα είναι. Κι εγώ αυτό το νομίζω πολύ σωστό.

Και όταν έκανα να ρωτήσω αν οι διάβολοι θα ψήσουν στην Κόλαση τη γερόντισσα, μας είπε χαμηλόφωνα, ο πατέρας:

- Σιωπή! Πολλά λέτε!

Έτσι, αναγκάστηκα να σιωπάσω. Δίπλα στεκόταν σιωπηλή η αδερφή μου. Την έβλεπα που πατούσε μια στο ένα ποδάρι, μια στο άλλο. Δεν ξέρω γιατί, αλλά φαινόταν περίλυπη.

Βίνσεντ Βαν Γκογκ, *Το παιδί με το πορτοκάλι*

Ύστερα έπρεπε να ακολουθήσουμε το φέρετρο. Περπατήσαμε πολλή ώρα, γιατί ο τάφος ήταν στην άλλη άκρη του νεκροταφείου. Οι γριές κυρίες περπατούσαν και όλο φύσαγαν τις μύτες τους κι αναστέναζαν όλο και πιο δυνατά. Και τότε πρόσεξα κατάπληχτος ότι κι η αδερφή μου αναστέναζε όλο και πιο δυνατά και φύσαγε όλο και πιο έντονα τη μύτη της.

- Κλάρα, της φώναξα, γιατί κλαις; Μου αποκρίθηκε ψιθυριστά:

- Άσε με ήσυχη !

Και ύστερα, όταν φτάσαμε στον τάφο, άρχισε να κλαίει δυνατά. Όλες οι ηλικιωμένες κυρίες γύριζαν και την κοίταζαν. Η μαμά κι ο μπαμπάς άδικα προσπαθούσαν να την παρηγορήσουν. Ακόμα κι ο εφημέριος της χείδεψε το κεφάλι και της είπε:

- Δεν πρέπει να κλαις έτσι για την αγαπητή σου γιαγιά. Η γερόντισσα βρίσκεται τώρα σε καλά χέρια.

Η Κλάρα όμως φύσαγε και ξαναφύσαγε τη μύτη της και αποκρίθηκε στον εφημέριο δυνατά:

- Δεν είναι γιαγιά μου... και δεν κλαίω γι' αυτήν. Κλαίω, γιατί με στενεύουν ανυπόφορα τα απαίσια καινούργια παπούτσια μου. Τα πόδια μου γέμισαν κάλους. Και τούτη εδώ η κηδεία δεν έχει τελειωμό.

μετάφραση: Ρένα Καρθαίου

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Τα παιδιά επιμένουν να πάνε στην κηδεία, αλλά οι γονείς τους αρνούνται να τους το επιτρέψουν. Γιατί νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό;
2. Υπογραμμίστε τις φράσεις του κειμένου που μας προκαλούν να γελάσουμε και αιτιολογήστε αυτή την αντίδραση.
3. Τα παιδιά επιστρέφουν στο σπίτι. Να συνεχίσετε γραπτά την ιστορία.

Ντιμίτερ Ινκιοφ (Dimiter Inkiow)

Ο Ινκιοφ γεννήθηκε στη Βουλγαρία, ζει στη Γερμανία και έχει αμερικανική υπηκοότητα. Είναι σκηνοθέτης, δημοσιογράφος και σπουδαίος συγγραφέας παιδικών βιβλίων. Σε ηλικία δέκα ετών έγραψε την πρώτη παιδική ιστορία του. Το έργο του είναι πρωτότυπο, διασκεδαστικό, με πολύ χιούμορ. Μερικά από τα μεταφρασμένα βιβλία του είναι: *Τράνζης το μικρό ρομπότ*, *Η κούκλα που ήθελε ν' αποκτήσει ένα μωρό*, *Ο μικρός κυνηγός*, *Ο πλανήτης των μικρών ανθρώπων*.

E5

Η καρδούλα

Κάθε χρόνο, μόλις άνοιγε το Τριώδιο* και καμιά φορά και νωρίτερα, σ' εκείνη την άπλα ανάμεσα στη δημοσιά και το βράχο π' ακούμπαγε στη θάλασσα, γινότανε χαλασμός. Μαζευόμαστε κει όλα τα παιδιά εκείνης της γειτονιάς, της Πανηγυρίστρας, και γυρεύαμε τρόπους οι Αποκριές εκείνες να μη μοιάζουνε με τις προηγούμενες.

- Θα ντυθώ στρατηγός, ο ένας.

- Κι εγώ γύφτος, ο άλλος.

Το βράδυ η μάνα μου είπε πως «γύφτος δε σημαίνει και μασκαράς».

Κι αφορμή γύρευε κάθε φορά να μας ξεδιαλύνει του κόσμου τα παράξενα! Εκείνο το βράδυ μας είπε ένα σωρό για κείνους τους ανθρώπους που όλο φεύγουνε, μα που δε βλάφτουνε κανέναν, που..., ένα σωρό που... και στο τέλος κανένας δεν ντύθηκε γύφτος.

- Δεν κάνει, τέλειωσε την κουβέντα της, εδώ δίπλα μας μένουνε οι άνθρωποι, δεν κάνει να τους περιγελάτε.

Είχε δίκιο. Μέσα στο παλιό φυλάκιο ζούσαν δυο οικογένειες μ' ένα τσούρμο παιδιά, που ήτανε φίλοι μας. Ποιον θα κοροϊδεύαμε λοιπόν;

Και, ντροπιασμένοι, πήραμε να ξύνουμε τα καλάμια για τον αϊτό μας, που...

- Θα πάει ψηλότερα απ' όλους, είπε ο αδελφός μου.

Τριώδιο: οι τρεις εβδομάδες της Αποκριάς (η φράση «άνοιξε το Τριώδιο» σημαίνει «άρχισαν οι Αποκριές»)

Μα για το ψήλωμα του αϊτού, εκτός από την τέχνη που θα βάζαμε, χρειαζότανε και σπάγκος, πολύ μεγάλο κουβάρι. Θα τον περνούσαμε με κερι, για ν' αντέξει να πηγαίνει ψηλά το μεγάλο μας αϊτό χωρίς να κόβεται.

Αρχίσαμε να λέμε σιγά πως, για να πάρουμε τόσο σπάγκο, χρειαζόμαστε πολλά λεφτά. Και πώς να το ξεστομίζαμε;

Η μάνα μας, που τίποτα δεν της ξέφευγε, σαν να μην είχε ακούσει:

- Τον περσινό σπάγκο τον έχετε; Ρώτησε, χωρίς να διακόψει τη δουλειά της.

Ξεθαρρέψαμε, κοιταχτήκαμε κι είπαμε κι οι τέσσερις μαζί:

- Τον έχουμε, αλλά...

- Ε, αφού τον έχετε φυλάξει, είπε, κάποιος θα πάει αύριο στου κυρίου Καγιάφα να πάρει ακόμα λίγον και...

Δεν ακούσαμε τι άλλο είπε. Είχαμε μείνει να κοιτάζουμε εκείνη τη νέα γυναίκα που πρόφταινε την κάθε μας επιθυμία, μέσα από στερήσεις, αλλά πάντα αθόρυβα, διακριτικά, σαν από μακριά.

- Και τι σχήμα θα 'χει ο φετινός αϊτός σας; Ρώτησε χαμογελώντας, σάμπως να κρατούσε εκείνη το σπάγκο την ώρα που ψηλώνει ο αϊτός.

- Αυτό ψάχνουμε, θέλουμε να 'ναι αλλιιώτικος από τον περσινό.

- Εγώ, είπε ο μικρός μου αδελφός, εγώ λέω να 'ναι σαν και πουλί.

- Ποιος ο λόγος, παρατήρησε η μάνα μου, πετούν τόσα αληθινά!

- Αστέρι, αστέρι να φκιάξουμε.

- Αστέρι είχαμε πέρσι, είπε ο μεγάλος μας αδελφός ξύνοντας το κεφάλι του, σάμπως μέσα του να είχε όλου του κόσμου τα σχέδια για αϊτούς.

Ωρα πολλή μας πήρε να σκεφτόμαστε πώς να 'ναι ο αϊτός μας, τι χρώματα θα του βάζαμε, αν θα 'χε φουντίτσες ή ψαλιδισμένα χαρτάκια στην άκρη – βουίχτρες τα λέγαμε, γιατί, σαν άρχιζε να παίρνει ύψος ο αϊτός, βούιζαν , ώσπου εκείνος χανότανε στα σύννεφα και μαζί του και το βουητό τους.

- Φκιάξτε τον σαν..., σαν μια καρδούλα, είπε η μάνα μας, σκουπίζοντας πιάτα και ποτήρια.

Και παιδευτήκαμε, μα τα καταφέραμε. Φκιάξαμε μια καρδούλα με βουίχτρες και φουντίτσες, κι ετοιμαζόμαστε να τον δοκιμάσουμε, γιατί...

- Άμα έχει καλά ζύγια, υποστήριζε ο αδελφός μου, δε θα τον φτάνει κανένας.

Κερώσαμε* το σπάγκο, κόψαμε στρογγυλά χαρτονάκια πολύχρωμα και στη μέση τούς ανοίξαμε μια τρυπούλα. από εκείνη θα περνούσε ο σπάγκος. Τα λέγαμε γράμματα, γιατί πηγαίνανε ψηλά με τον αϊτό περπατώντας λες με βιάση πάνω στον κερωμένο σπάγκο. Και...

Και την ημέρα που αμολήσανε όλοι αϊτούς, εκεί στην άπλα, ανάμεσα στη δημοσιά και το βράχο π' ακούμπαγε τη θάλασσα, έγινε χαλασμός. Ο δικός μας ο αϊτός, η καρδούλα, πήγε ίσαμε τον ουρανό κι από κοντά και τα γράμματά μας. Εκείνα τα χρωματιστά χαρτονάκια που περπατούσανε λες πάνω στον κερωμένο σπάγκο. Η μάνα μας κοίταζε από το μπαλκόνι που ήτανε στη μεριά της δύσης και γελούσε κι ύστερα σήκωνε τα μάτια στον ουρανό που ολόκληρος έμοιαζε μια κόκκινη καρδούλα.

Μαζί μας και τα παιδιά των γύφτων, που ζούσαν στο παλιό φυλάκιο. Σαν μικροί μαύροι σπόροι από

κερώσαμε (κερώνω): αλείφω με κερι

ηλιοτρόπιο μοιάζανε, που γελούσαν με κάτασπρα δόντια, που χοροπηδούσαν και χαίρονταν τ' αφήλωμα της καρδούλας, όμοια με μας. Κι η μάνα μας μ' ένα νόημα μας μήνυσε να δώσουμε το σπάγκο και σ' εκείνα τα παιδιά. Και μια το 'να και μια τ' άλλο και τ' άλλο και τ' άλλο... Όσπου ο αϊτός μας, η καρδούλα, ένα με τον ουρανό, με το θεό των ανθρώπων και τους αγγέλους...

Τώρα, κάθε Καθαρή Δευτέρα, ανάμεσα στους πλαστικούς αϊτούς των καιρών ψάχνω την καρδούλα των παιδικών μου χρόνων. Και τη βρίσκω πάνω από το Ιόνιο, να την ψηλώνουν θαλασσοπούλια... Μια το ένα το σπάγκο της, μια το άλλο, ώσπου γίνεται ένα με τον ουρανό, το θεό των ανθρώπων και τους αγγέλους... Που 'ναι κάτι μικροί μαύροι σπόροι από ηλιοτρόπιο και τροχάνε τα φτεράκια τους στις ακτές...

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Γιατί η συμβολή της μάνας στην υπόθεση του διηγήματος είναι απαραίτητη; Βρείτε εκείνα τα σημεία όπου η μάνα συμμετέχει στα δρώμενα και συζητήστε τα στην τάξη.
2. Συμφωνείτε με τη φράση της μάνας «γύφτος δε σημαίνει και μασκάρας»; Για σας τι σημαίνει γύφτος ή τσιγγάνος; Γράψτε σχετικά.
3. Τι σημαίνει για τη συγγραφέα η λέξη «καρδούλα»;

Σοφία Ι. Φίλντιση
(Βανάδα Μεσσηνίας 1937)

Αρθρογραφεί σε εφημερίδες της Μεσσηνίας και διευθύνει έναν τοπικό ραδιοφωνικό σταθμό. Έχει γράψει μυθιστορήματα διηγήματα, παραμύθια. Θέματά τους είναι η φύση, οι άνθρωποι της επαρχίας αλλά και της πόλης, η φιλία, η ειρήνη, η παράδοση. Ο ρεαλισμός και η ευαισθησία είναι τα χαρακτηριστικά στοιχεία της γραφής της. Μερικά από τα έργα της: *Μισά της στεριάς μισά της θάλασσας*, *Το τραγούδι του πατέρα μου*, *Ο Ορέστης*, *Η μάνα του ανέμου*, *Σημαντικά*, *Ασήμαντα*.

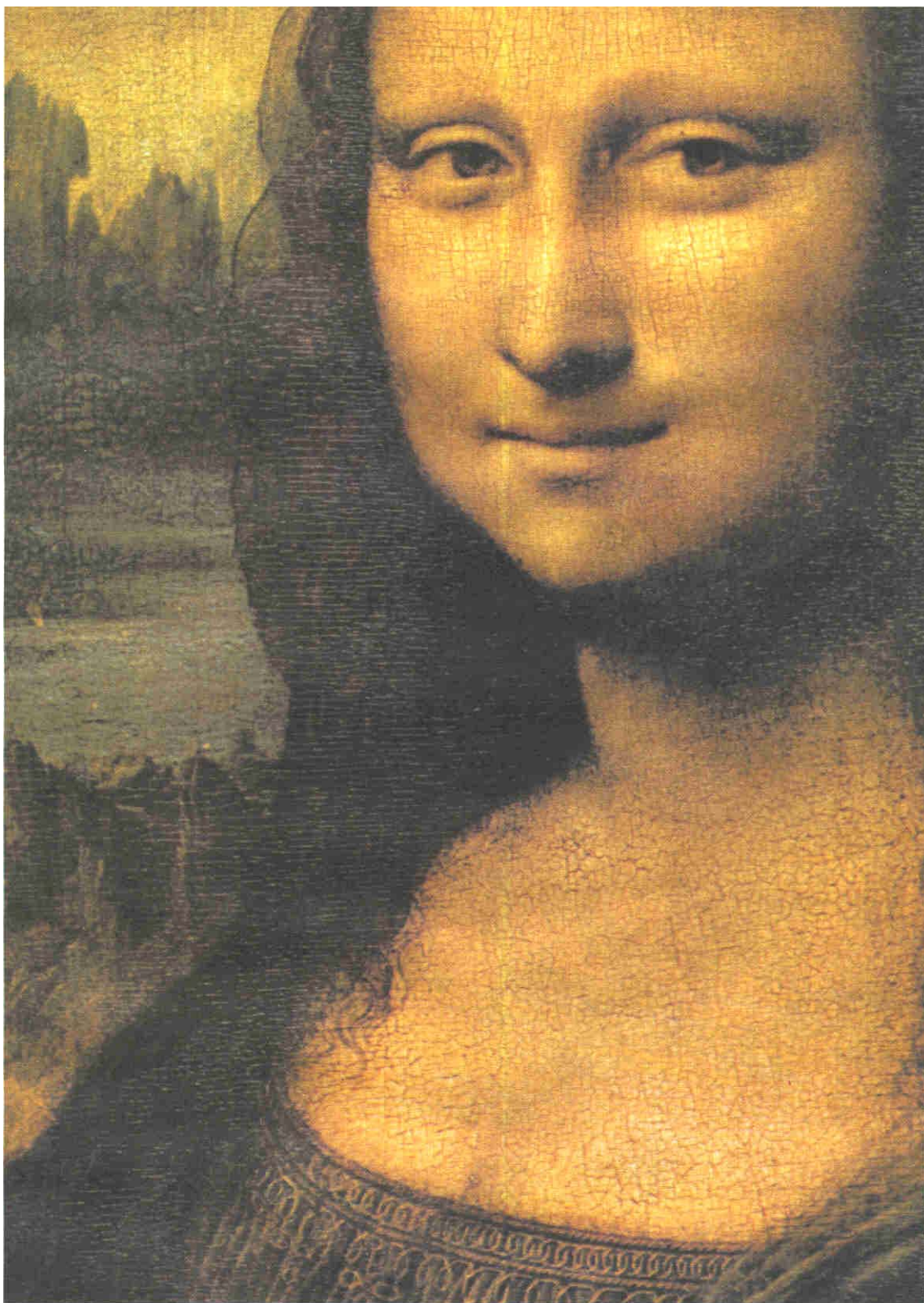
Ανθρώπινοι χαρακτήρες

Λεονάρντο ντα Βίντσι, [«Το βλέμμα της Τζοκόντας»]
(λεπτομέρεια από τον πίνακα *Η Τζοκόντα*,
Λούβρο, Παρίσι)

Λεονάρντο ντα Βίντσι (1459 – 1519)

Κορυφαίος Ιταλός ζωγράφος και γλύπτης της Αναγέννησης. Ήταν ακόμη σχεδιαστής, αρχιτέκτονας, εφευρέτης, μουσικός και συγγραφέας.

Λεονάρντο ντα Βίτσι, *Η Τζοκόντα* (λεπτομέρεια)

ΣΤ1

Οι ψαράδες που έπιασαν μια πέτρα

Οι αισώπειοι μύθοι είναι αστείες ιστοριούλες με διδακτικό σκοπό, που καταγράφουν αληθινά ή φανταστικά γεγονότα από το φυσικό κόσμο ή από τη ζωή των απλών ανθρώπων. Χαρακτηρίζονται από λιτότητα, συντομία και κωμικότητα. Οι μύθοι αυτοί που αποδίδονται στον Αίσωπο, αποτελούν έργο πολλών γενεών και συσσωρευση της μακραίωνης πείρας του ανθρώπου. Διαδόθηκαν από στόμα σε στόμα και υπήρξαν ευχάριστο ανάγνωσμα από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας.

Μερικοί ψαράδες τραβούσαν τα δίχτυα. καθώς τα 'νιωθαν βαριά, χαίρονταν και χόρευαν πιστεύοντας πως έπιασαν μεγάλα ψάρια. Τραβώντας όμως τα δίχτυα στην ακτή, βρήκαν λίγα ψάρια, αλλά γεμάτα από πέτρες και άλλα αντικείμενα, και στενοχωρήθηκαν πολύ, όχι τόσο για το συμβάν, όσο γιατί είχαν φανταστεί το αντίθετο. Και ένας γέρος απ' αυτούς είπε: «Για σταματάτε, βρε παιδιά. Φαίνεται πως η λύπη είναι αδελφή της χαράς. Αφού χαρήκαμε αρχικά τόσο, έπρεπε κατόπιν να νιώσουμε και κάποια λύπη».

Γι' αυτό κι εμείς, βλέποντας πόσο εύκολα μεταβάλλεται η ζωή, δεν πρέπει να περιμένουμε πάντα τη χαρά από τα ίδια πράγματα και να σκεφτόμαστε ότι ύστερ' από την πολλή καλοκαιρία δεν μπορεί, θα 'ρθει και η τρικυμία.

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

- 1. Οι ψαράδες ήταν άτυχοι ή άπληστοι; Πώς τιμωρήθηκαν για τη βιασύνη τους να χαρούν;**
- 2. Τι σημαίνει η φράση «η λύπη είναι αδελφή της χαράς» και ποια σχέση έχει με τις μεταβολές της ζωής, που επισημαίνονται στο επιμύθιο, δηλαδή στο συμπέρασμα, στο ηθικό δίδαγμα του μύθου;**
- 3. Υπάρχουν κοινά στοιχεία στους παροιμιόμυθους του βιβλίου μας (4ος τόμος, σελ. 21) και στους μύθους του Αισώπου; Αν υπάρχουν, συζητήστε γι' αυτά.**

ΣΤ2

Ο κάβουρας και η μάνα του

Η μάνα του έλεγε στον κάβουρα να μην περπατάει λοξά ούτε να τρίβει τα πλευρά του σε υγρές πέτρες. Και τότε αυτός της λέει: «Μάνα, συ που με ορμηνεύεις*, περπάτα ίσια και βλέποντάς σε θα σε μιμηθώ».

Όποιος, δηλαδή, θέλει να κάνει παρατηρήσεις στους άλλους, πρέπει να ζει και να βαδίζει πρώτος αυτός σωστά και έπειτα να κάνει το δάσκαλο.

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Ποιος νομίζετε ότι είχε δίκιο, ο κάβουρας ή η μάνα του; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
2. Τι κοινό έχουν ο μύθος του κάβουρα και οι παροιμίες του λαού μας «Μ' όποιον δάσκαλο καθίσεις, τέτοια γράμματα θα μάθεις» και «Δάσκαλε που δίδασκες και νόμο δεν εκράτεις»;
3. Να βρείτε και να διηγηθείτε στην τάξη και άλλους μύθους του Αισώπου.

ορμηνεύεις (ορμηνεύω): συμβουλεύεις

Αίσωπος (6ος αιώνας π.Χ.)

Λαϊκός μυθογράφος, πρόσωπο φανταστικό και πλασματικό, το οποίο η παράδοση ταύτισε με τη θυμοσοφία και το χιούμορ των αρχαίων. Στο *Βίο Αισώπου* αναφέρεται ως δούλος, κακομούτσουνος και καμπούρης, που καταγόταν από τη Φρυγία ή τη Θράκη. Λέγεται ακόμη ότι τον γκρεμοτσάκισαν οι κάτοικοι των Δελφών, γιατί ζήλεψαν τη μεγάλη δόξα του.

ΣΤ3

Οι γκιόνηδες

Γκιόνης και κουκουβάγια έλεγαν μια νυχτιά:
Τι μαύρη τύχη είν' τούτη σπού μας πολεμά!
Ευφραίνομε τες νύχτες με τη γλυκιά φωνή,
κι όλοι επαινούν τ' αηδόνη, που σαν εμάς λαλεί.
Συκοφαντία και φθόνος τον κόσμο κυβερνούν
μεγάλους ταπεινώνουν, μικρούς υμνολογούν.
Λοιπόν, τους έπαινούς μας ας ψάλλομεν εμείς,
γιατί να μας παινέσει δε θα βρεθεί κανείς.

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Είναι δίκαια τα παράπονα του γκιόνη και της κουκουβάγιας; Να αιτιολογήσετε τις απαντήσεις σας και με βάση το περιεχόμενό τους να δώσετε ανάλογους χαρακτηρισμούς στα δυο πουλιά.
2. Να συνδυάσετε την παροιμιώδη φράση «αν δεν παινέσεις το σπίτι σου, θα πέσει να σε πλακώσει» με τους δυο τελευταίους στίχους του ποιήματος.

Ιούλιος Τυπάλδος

(Ληξούρι 1814 - Κέρκυρα 1883)

Από τους σημαντικότερους εκπρόσωπους της Επτανησιακής Σχολής. Λυρικός ποιητής προσωπικός φίλος και μαθητής του Διονύσιου Σολωμού, τα βήματα του οποίου ακολούθησε στη δημιουργική πορεία του. Στην ποίησή του καλλιέργησε τη δημοτική γλώσσα και αξιοποίησε το δημοτικό τραγούδι. Τα θέματα των έργων του αναφέρονται στην πατρίδα, στον έρωτα, στη θρησκευτική πίστη.

ΣΤ4

Η Ηλιογέννητη

Μέσα στην καφτερήν ηλιοκαταιγίδα που έδερνε το χωράφι στο καταμεσήμερο, έπεσε – ολότελα φυσιολογικά – μια αχυρουλή* φρέσκη καβαλίνα*. Ήτανε τέλεια στη φόρμα της, ολόξανθη, σαν ένας βόλος χρυσάφι, και κάπως ρομαντικιά, σαν που 'ναι λίγο πολύ όλες οι ξανθές αναιμικές ντεμουαζέλες* του καλού κόσμου. Κοίταξε ένα γύρω το χωράφι που θροούσε* ευχαριστημένο κάτω απ' τη φλογερή πύρα*, καμάρωσε και τη χρυσαφάδα τη δικιά της, και γοητεμένη αφαιρέθηκε να κοιτάει τον καταρράχτη του φωτός, που χυνότανε απ' την κορυφή τ' ουρανού.

- Πού βρέθηκα εδώ;... Πώς βρέθηκα εδώ; Αναρωτιότανε κάπως χαζά και συλλογιότανε μεγαλόφωνα, σα δραματική ηρωίδα του παλιού καλού θεάτρου.

Ένας μπόμπιρας* που βούιζε πάνωθέ της, την άκουσε και της απάντησε με πολύ σοβαρό ύφος αξιωματικής κριτικής*:

- Μα δεν το ξέρετε; Πέσατε από ψηλά. Πέσατε εκ των άνω! Κι αυτή το 'δεσε σε καλό πανί*, κατακαμάρωσε κι ένιωσε την κατάξανθη αριστοκρατική καρδούλα της ν' ανεγαλλιάζει από την ευτυχία της αξίας της.

αχυρουλή (αχυρουλός): παχουλή, γεμάτη άχυρο, αχυροθρεμμένη ❖ (η) καβαλίνα: κοπριά αλόγου ή γαϊδάρου ❖ ντεμουαζέλες (η ντεμουαζέλα): δεσποινίδες ❖ θροούσε (θροώ): ηχούσε, έβγαζε ήχο που προερχόταν απ' το θρόισμα των φυτών ❖ (η) πύρα: η θερμότητα (ο) μπόμπιρας: μπάμπουρας (είδος εντόμου) ❖ αξιωματική κριτική: κριτική που δε σήκωνε αντίρρηση ❖ το 'δεσε σε καλό πανί: το πήρε επάνω της

- Είμαι, το λοιπόν , Ηλιογέννητη ... είμαι ένας βόλος χρυσάφι, ατόφιο χρυσάφι που έσταξε από το μεγάλο άστρο. Τι χάρη που την έχουμε, λέω ωστόσο, εμείς τα ευγενή μέταλλα...

Μια παρέα κοντόφαρδες ντομάτες, που ωρίμαζαν ήσυχα λίγο παρέκει, καταπίνοντας ήλιο και μεταβάλλοντάς τον σε μπελτέ*, άκουσαν την ανακραυγή της Ηλιογέννητης που έτρεμε από συγκίνηση και περηφάνια, και τις έπιασε ένα τέτοιο τρανταχτό γέλιο, που τα πληθωρικά τους μάγουλα, τα χωριάτικα, τσίτωσαν* να σκάσουν.

Είπαν μ' ένα στόμα:

- Σιγά τον πολυέλαιο !

Η Ηλιογέννητη τους έριξε μια ματιά λοξή, γεμάτη ευγενική συγκατάβαση, και ψιθύρισε:

- Έχουνε δίκιο να γελάνε έτσι πρόστυχα οι φτωχές.

Αυτές είχανε την κακοτυχιά να 'ναι από γεννήσο τους* χυδαία υποκείμενα. Δεν είναι βολετό* να μ' αιστανθούν και να με νιώσουν. Είναι άλλο πράμα να πέσει κανένας απ' τον ουρανό, εκ των άνω. Να 'ναι μια χοντρή στάλα ολόχρυση απ' τη μαλαματένια καρδιά του Ήλιου, που έλιωσε ένα αυγουστιάτικο μεσημέρι...

Και μονομιάς ξεχείλισε η ξανθιά καρδούλα της από ασυγκράτητη ευγνωμοσύνη προς τον ένδοξο γονιό της κι ένωσε ένα κύμα δακρυσμένου αλτροισμού* και συμπόνιας την πλημμυράει για όλα τα φτωχά και ταπεινά πράματα του κόσμου. Ήταν ένα αληθινό φιλανθρωπικό

μπελτές (ή πελτές): πολτός ντομάτας ❖ τσίτωσαν (τσιτώνω): τεντώθηκαν, φούσκωσαν ❖ από γεννήσο τους: από τη γέννησή τους ❖ δεν είναι βολετό: δεν είναι δυνατό ❖ (ο) αλτροισμός: η φροντίδα, το ειλικρινές ενδιαφέρον για τους άλλους, που συνοδεύεται από την άρνηση του ατομικού συμφέροντος

**Βίνσεντ Βαν Γκογκ, Σταροχώραφο με κοράκια
(Εθνικό Μουσείο Βίνσεντ Βαν Γκογκ, Άμστερνταμ)**

ταλέντο, που μπορούσε σίγουρα να κάνει πολύ καλό σε τούτο τον ντουινιά* για ν' ανακουφίσει τη δυστυχία των παρακατιανών. Και ποιος ξέρει πόσο συγκινητικά θα τέλειωνε τούτη η ιστορία, α* δε λάχαινε* κείνη την ώρα ίσα ίσα να περνάνε δίπλα της δυο μαύροι βρομοκάνθαροι*.

Ήταν ακάθαρτοι και χοντροί μέσα στα ράσα τους τα λασπωμένα, σαν αγιορείτες καλόγεροι*, και κάνανε μεγάλες χαρές μόλις μυριστήκανε το κελεπούρι*. Την πασπάτεψαν από δω, την πασπάτεψαν από κει με τα βρόμικα ποδάρια τους και σαν τήνε βρήκαν αρκετά στρογγυλή και καλοφορμαρισμένη, ακούμπησαν τα μπροστινά τους χάμου και βάλθηκαν σπρώχνοντας με

τον ντουινιά (ο ντουινιάς): τον κόσμο, την πλάση ❖ α: αν ❖ λάχαινε (λαχαίνω): τύχαινε ❖ βρομοκάνθαροι (ο βρομοκάνθαρος): σκαθάρια ❖ αγιορείτες καλόγεροι: καλόγεροι από το Άγιο Όρος ❖ το κελεπούρι: κάτι το ξεχωριστό, ευχάριστη ανακάλυψη, δώρο της τύχης

τα πίσω πόδια τους, α και α, να την κυλάνε προς τη φωλιά τους, με πολύ κουράγιο.

Η καβαλίνα αχνίζοντας από ιερήν οργή, φώναξε:
- Καλέ, πού με κυλάτε έτσι δα, βρομοζωύφια; Εμένα, ένα κομμάτι καθαρό χρυσάφι; Πρώτη φορά θα σας έτυχε να βρεθείτε μπροστά σ' ένα «ψήγμα»* ατόφιο μάλαμα*!

Οι βρομοκάνθαροι σταμάτησαν ιδρωμένοι και κοίταξαν κοροϊδευτικά το «ψήγμα». Ύστερα της είπανε μ' ένα στόμα:

- Εμείς βρομοζωύφια; Πόσο μας αδικείς, κυρά μου! Εμείς; Μα δε μας γνώρισες, το λοιπόν, πως είμαστε τραπεζίτες που καταλάβαμε την αξία σου και σε πάμε ίσια στο θησαυροφυλάκιο της Εθνικής*; Ορίστε. Κοίτα και τις ρεντικότες* μας!

Και με μίαν αποτυχημένη ρεβεράντσα* τής γύρισαν πάλε* τις ράχες, φτύσανε μια στις φούχτες τους και όλο καρδιά ξαναμπήχτηκαν στη δουλειά τους τραγουδώντας παράφωνα το «Βαρκάρη του Βόλγα».

(το) ψήγμα: μικρό κομμάτι μετάλλου ❖ (το) μάλαμα: το χρυσάφι ❖ στο θησαυροφυλάκιο της Εθνικής, δηλαδή της Εθνικής Τρόπεζας ❖ τις ρεντικότες (η ρεντικότητα): στενό επίσημα σταυρωτά σακάκια για άντρες ❖ (η) ρεβεράντσα: μεγάλη υπόκλιση ❖ πάλε: πάλι

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:

1. Με αναφορά σε φράσεις του κειμένου να χαρακτηρίσετε την Ηλιογέννητη και τους βρομοκάνθαρους. Τι κοινό υπάρχει μεταξύ τους;
2. Να συγκρίνετε την Ηλιογέννητη του Στράτη Μυριβήλη με τη Σακοράφα του ομώνυμου παραμυθιού του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν (3ος τόμος, σελ. 5).
3. Να δραματοποιήσετε το κείμενο, προσθέτοντας, αν θέλετε, κι άλλα πρόσωπα.

Στράτης Μυριβήλης
(Λέσβος 1890 - Αθήνα 1969)

Πεζογράφος και δοκιμιογράφος.

Ασχολήθηκε, επίσης, με τη δημοσιογραφία έως το 1958, που εκλέχτηκε ακαδημαϊκός. Πήρε μέρος ως εθελοντής στους Βαλκανικούς πολέμους (1912-1913). Στο έργο του προβάλλει αντιπολεμικές και ανθρωπιστικές αξίες, αντλεί υλικό από τη λαϊκή παράδοση και περιγράφει με λυρισμό τη φύση. Το μυθιστόρημά του *Η ζωή εν τάφω* θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα αντιπολεμικά έργα της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας. Έγραψε, ακόμη, τα μυθιστορήματα *Η δασκάλα με τα χρυσά μάτια*, *Η Παναγιά η γοργόνα*, τη νουβέλα *Ο Βασίλης ο Αρβανίτης*, καθώς και πάμπολλα διηγήματα και το παιδικό μυθιστόρημα *Ο Αργοναύτης*.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 2ου ΤΟΜΟΥ

Γ'. Η οικογένειά μας

1. Νικηφόρος Βρεττάκος, Η μητέρα μου στην εκκλησία	7
2. Κ. Π. Καβάφης, Δέησις	9
3. Λευτέρης Παπαδόπουλος, Η μάνα μου	12
4. Ανδρέας Εμπειρικός, Ο κορυδαλλός	15
5. Ρόαλντ Νταλ, Η καρδιά ενός ποντικού	18
6. Ναζίμ Χικμέτ, Νανούρισμα	24
7. Μάνος Κοντολέων, [Αποκριάτικη Ιστορία]	27
8. Λότη Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Η μαμά μας η θάλασσα	35
9. Ι. Δ. Ιωαννίδης, [Το καυκασιανό παραμύθι]	42

Δ'. Σχολείο και παιδί

1. Έλλη Αλεξίου, Η Βαγγελίτσα	49
2. Ζαν Ζακ Σεμπέ – Ρενέ Γκοσινύ, Οι έλεγχοι	54
3. Παντελής Καλιότσος, Ένα σακί μαλλιά	61
4. Ευγενία Φακίνου, [Η Αστραδενή στο νέο σχολείο της]	66
5. Φιλίπ Μπαρμπώ, Η βιβλιοθήκη μας	74

Ε'. Τα παιδικά χρόνια

1. Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, Παιδική μνήμη	81
2. Αλέξανδρος Πάλλης, Πώς ήθελα	86
3. Γιώργος Σεφέρης, [Ένα γράμμα στη Μίνα]	88
4. Ντιμίτερ Ινκιόφ, Οι κάλοι της Κλάρας	93
5. Σοφία Φίλντιση, Η καρδούλα	98

ΣΤ΄. Ανθρώπινοι χαρακτήρες

1. Αίσωπος, Οι ψαράδες που έπιασαν μια πέτρα ...	105
2. Αίσωπος, Ο κάβουρας και η μάνα του	107
3. Ιούλιος Τυπάλδος, Οι γκιόνηδες	109
4. Στράτης Μυριβήλης, Η Ηλιογέννητη	111
Περιεχόμενα 2ου τόμου	116

*Οι τίτλοι που βρίσκονται μέσα σε αγκύλες είναι των ανθολόγων.

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.